

Rodna gruda

Slovenija

Slika na naslovni strani:
V maškare gremo ...

Foto: Janez Zrnec

Prešernova pesem med nami	1
Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet, Gospodarske novice	6-7
Slovenska nerazvita območja	8
Vzpon slovenske kinematografije	10
Kalinov Cankar v Geelongu	12
Z lutkami med izseljenci na Švedskem	13
Slovenske legende	14
Dolina Koritnice nekoč in danes	16
Po Sloveniji	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije – Solčavska tisa	21
Slovenija v mojem objektivu – foto: Jože Prikeržnik	22
Slovensko ljudsko arhitekturno izročilo	24
Slovenska pesem osrečuje	26
Umetniška beseda – Miško Kranjec: Moj oče	28
Vaše zgodbe: Naše korenine	30
Martin Krpan v Argentini	31
Mladi mostovi	32
Naši po svetu	34
Od Porabja do Čedada	38
Nove knjige	39
Materinščina	40
Mislimo na glas, Filatelija	42
Slovenski lonec, Vaš kotiček	43

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169, Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednik

Ivan Cimerman

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Uredniški odbor

Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna Krasna, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Šenk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)

Revija izhaja vsak mesec

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch, Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Sfr, ZDA – U. S. A. 11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356

Devizni račun: 50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu.

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

od kod
smo doma

where are
we from

de donde
somos

Prešernova pesem med nami

Pesnik iz Vrbe na Gorenjskem je prvi ponesel glas slovenske pesmi po svetu. Pa ne, da bi poprej ne poznali domače pesmi. Vendar gre šele Prešernovemu pesniškemu daru zasluga, da je s svojimi Poezijami vstopil v krog evropskih poetov, opozoril na mali slovenski narod, ki je živel pod tujim jarmom. Zapel je pesmi, kot še nihče pred njim, izpovedal čustva iskrenega ljubezenskega pričakovanja in domovinske zavesti. Ostal je zavezan do svojega naroda, a odprt do sveta in vsega, kar je demokratično razklenjalo narodne in individualne okove. Tako ga je spoznal svet.

* * *

Kdo ne pozna soneta o Vrbi? Srečni, dragi vasi, ki jo je zapustil, da bi spoznal svet in okusil vse tisto, kar mladi človek nosi v sebi kot življenjsko pričakovanje. S trpkim spoznanjem je moral sprevideti, da bi doma ob trdem delu in preprostem kmečkem življenju našel več sreče in notranjega miru, kot pa v svetu. V tistem svetu, kjer je videz različen od resnice. Kjer je razkorak med pričakovanjem in resnico življenjskega izkustva tolik, da ga navda obup. Pa vendar – tiho, oddaljeno občudovanje rodne Vrbe, kamor mu ni povratka, spremlja pesnika kot topel spomin na otroštvo in brezskrbne dni. Kot nekaj svetlega, kar mu ni več dosegljivo, zato pritajena žalost.

* * *

Pretresljiva izpoved v Slovesu od mladosti, ko pesnik potoži o nepovrnjivi mladosti, ima osebni nadih, vendar pa je Prešeren izpovedal nekaj, kar je lahko spoznavna resnica slehernega.

*»Sem zvedel, da vest čisto, dobro djanje
svet zaničvati se je zagovoril,
ljubezen zvesto najti, kratke sanje!«*

Etos pesnika je dozorel v spoznanja, ki so temeljnega pomena za človeka in človeštvo; če je nekaj teh resnic izrazil v Slovesu od mladosti, jih je izpovedal pozneje še drugod. Zato je z bridko prizadetostjo spoznal v tej pesmi:

*»Modrost, pravičnost, učenost, device
brez dot žalvati videl sem samice.«*

Ali ni povedal, da je mladost minila, ko je človek izgubil vero v tiste ideale, ki so lahko vsem zares vrednosti?

* * *

»Domovina je ena, nam vsem dodeljena« – je zapisal Oton Župančič, veliki občudovalec Prešernove pesmi. Če je bil Primož Trubar prvi, ki je v svojem delu izpričal domovinsko skrb in zavest, je bil Valentin Vodnik tisti, ki je z razsvetljensko zavestjo in preprosto besedo živo opozarjal na materin jezik in slovensko očetnjavo, go-

voril svojim rojakom o možnostih, ki jih ponuja ta prelepi svet Slovenije. Prešeren pa je zazorel z visoko pesmijo domovini, a ga ni zapustilo kritično občutje, ko je rojakom očital mlačnost, razdore in brezbriznost do domovinskega vprašanja; vendar pa je ohranil sredi najtežjih časov Metternichovega absolutizma zaupanje v svoj narod, v toliki meri podvržen potujčevanju tuje oblasti. Prešeren s pesmijo ni le bodril rojake, jim vlival zaupanje, pač pa tudi trdno verjel v svobodne čase.

*»tje bomo našli pot, kjer nje sinovi
si prosti vol'jo vero in postave.«*

Zaupanje pesnika seže kot vizija v bodočnost, kot skupni ideal. Vendar je Prešeren znal preseči domači pogled in se je razodel kot demokratičen svetovljan – ne da bi za trenutek pozabil na svojo domovino – ko je v sijajni Zdravljici himnično zapel:

*»Živé naj vsi naródi,
ki hrepene dočakat' dan,
da, koder sonce hodi,
prepir iz sveta bo pregnan,
ko rojak,
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak.«*

Zdravljica je ostala himnična pesem, ki komajda ima vzporednice pri nekaterih evropskih pesnikih.

(nadaljevanje na 3. strani)

urednik
vam

vaša
pisma

Prodornost slovenskega duha na tujem ne pozna meja. Tako bi lahko rekel ob velikih dosežkih, ki so jim botrovali naši ljudje, raztreseni po vsem svetu: k tem dosežkom namreč človek ne more prištevati samo tistega, kar je nekdo dosegel na hierarhični lestvici različnih družbenih položajev, ali kako veliko tovarno si je postavil. Sèm prištevam zlasti tiste na videz tako preproste dosežke samega duha, ki so toliko pomagali pri tem, da se Slovenci enakopravno vključujemo v družbo večdesetkrat številnejših narodov sveta. Po tej strani je na primer izreden dosežek, da imajo Slovenci v Melbournu ali Sydneyu ali kjerkoli drugje prav takšno slovensko radijsko oddajo, kakršno imajo veliko številčneje etnične skupnosti v mestu. Kaj pa bi brez te prodornosti pomenila slovenska skupnost osmih ali desetih tisočev rojakov v dvo ali trimilijonskem mestu?

Kot primer takšnega dosežka štejem tudi skromno bovško rojakinjo Anko Makovec, ki je premagala težko bolezen, ki jo je pestila že od rane mladosti, odšla na tuje, kjer jo je med drugim zaneslo tudi na avstralsko Tasmanijo, kjer se je pridružila tisti majhni, a vztrajni in odločni skupini, ki se ji je posrečilo ohraniti nedotaknjeno znamenito reko Franklin. In skupaj z drugimi varstveniki narave z vsega sveta je tako postala slavna tudi Slovenka, ki je doma tako rekoč z brega najlepše reke na svetu – Soče. Koliko poguma, koliko odločnosti in obenem domiselnosti, pronicljivosti in prodornosti se skriva v naših ljudeh!

To prodornost bi lahko iskali tudi pri naših rojakih v zamejstvu, v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, ki kljub stoletjem življenja nekje na robu, kljub že večkratnim smrtnim obsodbam, doživljajo nove in nove vzpone, odkrivajo nove načine za svojo uveljavitev in dobivajo vse širšo podporo demokratičnih sil za priznanje njihovih pravic. S prodornostjo bi lahko označili še marsikaj drugega: množico naših društev in organizacij, od pevskih do lovskih, od slikarskih do verskih, od folklornih do prosvetnih. Morda bi lahko celo kdo dokazal, da smo Slovenci najboljše organiziran narod na svetu, kot je nekdo trdil. Na žalost pa nas odlikuje tudi marsikatera druga lastnost, ki jo je bolj zamolčati.

Jože Prešeren

Prva generacija odhaja

Rodna gruda nas povezuje z vsem svetom, saj povsod žive Slovenci ali Jugoslovani. Tudi jaz rada berem poročila o naših ljudeh v drugih državah, kjerkoli ste raztreseni, najraje pa berem o svojem rojstnem kraju. Zelo malo nas je še iz prve generacije izseljencev, ki smo dočakali visoko starost. Naša slovenska beseda je že okorna, saj v šole nismo hodili veliko. Od zgodnje mladosti smo morali trdo delati. Jaz sem izgubila očeta, ko mi je bilo dvanajst let, pa se še vedno pogosto spominjam nanj. Bil je čevljar, delal je »čižme«, kot smo jim rekli takrat. Živeli smo na Igu, 10 km od Ljubljane. Po očetovi smrti nas je ostalo 6 otrok in smo morali iti delat, da smo imeli za sol, sladkor in olje. Za obleko in obutev je bilo le malo.

Veliko bi lahko še opisala o mojem življenju, o tem, kako smo hodili sušit šoto in kako smo jo vozili v tovarno. Šota je bila zelo dobra tudi za stare krušne peči. Po cele dneve smo morali delati, da smo kaj zaslužili.

Zdaj tega tudi na ljubljanskem barju ne delajo več. Stare krušne peči pa so še ostale. Ostalo je tudi še veliko drugih starih običajev, čeprav je življenje danes popolnoma drugačno, kot je bilo tedaj.

Življenje v Ameriki je bilo pozneje resnično veliko lažje, vendar pa je bila to za nas nova dežela. Nenehno smo razmišljali o tistih mladostnih stezicah, po katerih smo tekali kot otroci. Spomini so nas premagovali, domotožje smo imeli mnogi vse do smrti.

Tu v Ameriki imam dva otroka, ki sem ju tudi že

pripeljala v Slovenijo. Vsi zelo ljubijo mojo Slovenijo. Tudi oni imajo svoje otroke, moje vnuke, imam pa tudi že pravnuke. Zdaj mi že tri leta nagaja zdravje, vendar za silo še poskrbim sama zase.

Moja hči Mimi Cuth je izgubila moža, kar nas je vse zelo pretreslo. Dolgo se je mučil, zato ga je smrt resnično rešila trpljenja. Bil je češkega rodu in sta bila poročena 34 let.

Mary Tursich, New York City, ZDA

V vroči deželi

S cirkularno žago sem si prerezal palec in sem se s tem prebudil. Zdaj imam več časa in spomnil sem se tudi, da dolgujem naročnino za Rodno grudo. Vem, zelo sem »žleht«, ampak v tej vroči deželi možgani včasih obstojijo. Da poplačam malo mojo malomarnost, prilagam naročnino za nazaj in za tri leta naprej za Rodno grudo in Koledar. Kar je več, naj gre v tiskovni sklad.

Naš slovenski klub v Perthu-Guildfordu lepo napreduje. Tu je vedno prijetno, pa čeprav se včasih malo skregamo. Kako bi bilo življenje brez tega dolgočasno!

Rodna gruda mi je zelo všeč in zelo me veseli, če najdem kaj iz Maribora, čeprav sem bil rojen na Ptuj, kjer pa sem bil samo šest mesecev. Zdaj pa sem že 33 let v Zahodni Avstraliji. Najlepše pozdrave vsem bralcem Rodne grude.

Lojze Kossi, Kenwick, Zahodna Avstralija

»Mati Slovenija«

Clevelandski Slovenci smo začeli z akcijo zbiranja denarja za obnovo našega slavnega zastora v Slovenskem narodnem domu na aveniji St. Clair, ki ima naslov »Mati Slovenija«. Osutek te slike je po naročilu Vatra Grilla in dramskega društva Ivan Cankar izdelal akademski slikar Maksim Gaspari, sam zastor pa je po njegovi predlogi poslikal ameriški slikar Shirley Braithwaite.

Ko zdaj ob obnovi tega zastora razmišljamo o vsem

(nadaljevanje s 1. strani)

V času najhujše ogroženosti Slovencev so se nekateri zatekli k idealistični ideji meščanstva o ilirizmu. Zaradi silovitega pritiska na slovenski narod so v obupu videli rešitev v ilirizmu. Ilirizem je terjal, naj bi Slovenci opustili slovenščino in sprejeli umetno tvorbo – ilirščino in sprejeli skupni južnoslovanski jezik. A je Prešeren bistroidno spoznal, da je edino zagotovilo za narodni obstoj, da ohrani vsak narod svoj jezik. Zato je Prešeren zavrnil ilirizem in odbil Stanka Vraza, vedoč, da bi z ilirizmom na Slovenskem nastala neizmerna škoda. Kako imenitno je dosti pozneje o tem in podobnem razglabljal Ivan Cankar, govoreč, da mora vsak narod izhajati iz svojega jezika in iz svoje kulture.

* * *

Koga ni zadela puščica ljubezni? Kdo izmed nas je, ki bi mogel izreči: nikoli nisem okusil praznih upov v ljubezni. Malokateri pesnik je občutil tolikšno razočaranje, kot jo je France Prešeren. Hrepenel je po harmonični ljubezni in lepoti tega čustva, ki bi ga hotel deliti z izbranko, a se je znašel brez razumevanja še bolj sam. Mnoga življenjska pričakovanja je strnil v ljubezenskem upu in ga razodel s pesmimi. Izpoved mu je bila nuja in up, da bo s pesmijo razživel dekletovo čustvo, upal je, da se mu bo odzvala. Zaveda se, da mu je pesem žalostna, saj drugačna ne more biti ob razočaranjih, zato je v Magistrale, zaključnem sonetu Sonetnega venca lapidarno izpovedal:

»Izdihljaji, solzé so jih redile,
jim moč so dale rasti neveselo,
ur temnih so zatirale jih sile.«

* * *

Ne le kot človek, tudi kot umetnik je Prešeren naletel na nerazumevanje. Zavedal se je svojega umetniškega poslanstva. Zavedal se je nuje umetniške svobode, zavedal se je, da je pravi umetnik pogosto pred časom. Zgodaj je dojel pridobitništvo, ki se ne meni za drugega kot za denar, umetnost jim je v bistvu tuja, ali pa zgolj fasada. Zato je trpko zapel o nerazumevanju umetnika, a ga umetnost navda tudi z zadoščenjem ustvarjalne lepote, ki ni sama sebi namen. V Glosi zaključuje:

»Vendar peti on ne jenja:
grab'te dnarje vkup gotove,
kupovajte si gradove,
v njih živite brez trpljenja!
Koder se nebo razpenja,
grad je pevca brez vratarja,
v njem zlatnina čista zarja,
srebrnina rosa trave,
s tem posestvom brez težave
on živi, umrje brez denarja.«

Ko je Prešeren 8. februarja 1849 preminul v Kranju, je komajda peščica ljudi do globin vedela, kaj smo izgubili s pesnikom in kaj nam pomenijo Poezije. Šele poznejši čas je doumel veličino Prešernovih pesmi. Njegove Poezije so postale najzlahotnejše izročilo poznejšim rodovom vse do danes. Človeško čutenje in človečanska zavest sta tista, ki se kot trajnica navezujeta na njegovo visoko pesem. Vse to, kar je v slehernem skrito, kar človeško občuti, izkusi, je ujeta v mojstrske verze, ki životvorno govore tudi danes. Ali ni med vojno talec recital Zdravljico, ali ni zapornik izbrskal iz spomina opogumljajoče verze Prešerna? Ne zaradi šolske učnosti, pač pa zaradi pesniške veličine je ostal Prešeren živ s svojim umetniškim sporočilom, saj je niz eksistencialnih in osebnih, intimnih problemov take narave, da se z njimi v podobni podobi srečujemo v življenjski izkušnji. Lepota Prešernove pesmi je trajnica, ki s svojim problemskim vozliščem umetniško govori slehernemu, ki je odprt življenju in lepoti.

* * *

Ivan Cankar je dejal: »Pod zastavo Prešernovega imena, po poti, ki jo je on pokazal, so hodili vsi naši veliki pesniki in pisatelji, se je razvijala vsa naša književnost do današnjih dni.« Oton Župančič pa je zapisal: »Prva in zadnja beseda Prešernove knjige je ljubezen. Ljubezen v vseh odtenkih, od najplemenitejše erotike, preko prijateljstva in domovinskega čustva do preduševljene, skoraj abstraktne ljubezni do resnice.« Pa zatem: »Edini Prešeren je premagal čas in sega v sedanjost in bodočnost.«

Igor Gedrih

tem, zbiramo dokumentarno gradivo in druge podatke, nam je zelo žal za izgubljenimi zapisniki dramskega društva Ivan Cankar. Vsekakor pa upamo, da bomo

kmalu zbrali dovolj denarja za obnovo tega zastora in obenem znamenite slike, na katero smo vsi zelo ponosni.

Tončka Simčič, Cleveland, Ohio,
ZDA

Zastor v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave. v Clevelandu s sliko »Matere Slovenije«. Zastor je bil poslikan na osnovi predloge Maksima Gasparija. Ker je potreben obnove, clevelandski Slovenci zbirajo prispevke za kritje stroškov (foto: J. P.).

Kako se razrašča slovenski rod: naša naročnica Mary Grasch, nekdanja iz Milwaukeeja, Wis., zdaj pa Englewood na Floridi, nam je poslala fotografijo, na kateri je obkrožena s številnimi člani družine hčerke Marice, ki z možem stoji za njo. Manjka še družina sina Tonija, ki je tudi precej številna. Babico Mary Grasch, Štajerko iz Oplotnice, imajo vsi zelo radi.

dogodki

Ivo Vajgl, novi generalni konzul v Clevelandu

Za novega jugoslovanskega generalnega konzula v Clevelandu je bil imenovan Ivo Vajgl, ki je pred odhodom obiskal številne predstavnike slovenskega družbenega življenja, med drugim se je pogovarjal tudi s predsednikom in tajnikom Slovenske izseljenske matice.

Ivo Vajgl je bil rojen leta 1943 v Mariboru, kjer je diplomiral na višji ekonomski šoli. Že v času študija se je ukvarjal z novinarstvom, ki je postalo njegov poklic. Delal je pri Tanjugu, ki je bil njihov stalni dopisnik iz Bonna, bil je dopisnik Dela in RTV iz Trsta idr., tako da dobro pozna tudi problematiko naših ljudi po svetu. Po poklicnem in družbenem delu je bilo Vajglovo delo ves čas povezano z našimi rojaki na tujem in z mednarodnimi odnosi.

Pet Slovencev iz epruvete

Do sredine decembra 1984 sta se v porodnišnici ljubljanskega univerzitetnega kliničnega centra rodila dva para dvojčkov in deklica, ki so bili spočeti zunaj materinega telesa, »v epruveti«. Prvi par sta bili deklici, drugi par dva dečka. To je izreden uspeh ljubljanskih strokovnjakov, ki so se z veliko vztrajnosti, požrtvovalnosti in znanja lotili težkega in zapletenega zdravljenja neplodnosti.

Ljubljanski zdravniki, strokovnjaki ginekološke in drugih klinik univerzitetnega kliničnega centra, so imeli doslej nedvomno največ uspehov v vsej Jugoslaviji.

V naslednjih tednih, napovedujejo ljubljanski ginekologi, se bo na ta način v Ljubljani rodilo še več otrok.

»RTG paket« za slovensko zdravstvo

Onkološki inštitut in klinika za nuklearno medicino Univerzitetnega kli-

ničnega centra v Ljubljani sta pred nedavnim prejela nove gama kamere, dragocene naprave, ki so precej obogatile slovensko zdravstvo. Denar za nakup tega dragocenega aparata je zbrala delovna organizacija Lesnina skupno s še 16 slovenskimi podjetji.

To pa je bil le prvi del modernizacije rentgenske opreme slovenskega zdravstva, ki je že precej izrabljena. Drugi del opreme »RTG« paketa bo Univerzitetni klinični center dobil do jeseni letos. Dobavitelja opreme sta Siemens za rentgenske aparate in Hewlett Packard za merilni del kardioangiološkega sistema. Nakup omenjene opreme bo kreditirala firma Combick iz Frankfurta.

Uspešna turistična sezona

Slovenski turistični priliv od turizma je znašal v letu 1984 okrog 200 milijonov dolarjev, zato slovensko turistično sezono lahko ocenjujemo kot uspešno.

Celoten lanski jugoslovanski priliv turističnih deviz je znašal nekaj prek milijardo dolarjev.

Naša knjiga v evropskem prostoru

Celovška slovenska založba Drava je pred nedavnim v tiskovnem središču Concordia na Dunaju, Avstrija, predstavila pet knjig iz svojega programa v nemščini. Večino knjig je izdala v sodelovanju z Založništvom tržiškega tiska. V nemščini so izšle knjige »Spomini« Edvarda Kardelja, Cankarjev »Martin Kačur«, Kosmačev »Tantadruj«, »Slovensko pismo« Josipa Vidmarja in »Slovenski almanah« z aktualnimi polemičnimi razmišljanji treh profesorjev celovške univerze.

Predstavitev slovenskih knjig v nemščini se je na Dunaju udeležilo tudi veliko slovenskih in avstrijskih visokih gostov, med katerimi je bil tudi nekdanji avstrijski kancler dr. Bruno Kreisky.

Naša podjetja na 50 sejmih v tujini

Po več kot dvanajstletnem premoru bodo letos predstavili naše gospodarske dosežke tudi na jugoslovanski »plovni« razstavi. Na nekaj več kot 1500 m² razstavnega prostora bodo predstavili naše gospodarske izdelke v 18 državah vzdolž vzhodnoafriške obale, Sredozemskega in Črnega morja.

To je ena izmed 50 sejemskih prireditvev, ki naj bi se jih po načrtih Gospodarske zbornice Jugoslavije udeležilo naše gospodarstvo. Letos naj bi imeli jugoslovanski gospodarstveniki največ priložnosti za stike s partnerji v razvitih industrijskih državah, saj naj bi sodelovali na 28 sejmih v zahodnih državah.

Kaj je v kraljevem sefu

Jugoslovanski tisk je v zadnjem času posvetil precej pozornosti sefu nekdanjega jugoslovanskega kralja Aleksandra, ki naj bi bil v neki švicarski banki. Že v avgustu lani je tudi jugoslovanska vlada obvestila švicarsko, da je naša država zainteresirana za zapuščino nekdanjega kralja.

Znano je, da je bil kralj Aleksander bogat in da je velik del svojega bogastva shranjeval v tujini. Leto po njegovi smrti (1934) je bila v Beogradu zapuščinska razprava, na kateri so si razdelili kraljevo imetje, ki je ostalo v Jugoslaviji, o njegovem imetju v tujini pa niso razpravljali, ker nihče ni poznal šifre njegovega bančnega sefa. V oktobru lani pa je minilo 50 let od kraljeve smrti in s tem tudi zakonski rok za odprtje bančnih tajnosti. Vendar pa trenutno še ni znano, v kateri švicarski banki naj bi bilo shranjeno premoženje kralja Aleksandra. Obstajajo zgolj predvidevanja, naj bi bilo to v neki banki v Ženevi, kjer se je kralj Aleksander tudi šolal.

37 novih elektrarn

Slovensko elektrogopodarstvo bo moralo, če se bo poraba električne energije povečevala za predvidene 4 odstotke na leto, do leta 2000 zgraditi kar 37 novih elektrarn s skupno močjo dva tisoč megavatov. Kar 28 bi jih lahko zgradili na Savi, Dravi, Muri in Soči. Strokovnjaki pa opozarjajo, da se bodo pri skoraj polovici predvidenih elektrarn pojavile težave zaradi sprememb okolja. Z vodnimi elektrarnami pa ne bo mogoče pokriti vseh potreb po električni energiji, zato načrtujejo še gradnjo osmih termoelektrarn in še eno nuklearno elektrarno.

Več študentov kot lani

Na vse slovenske visoke in višje šole se je v letošnjem šolskem letu vpisalo v 1. letnik 14.127 nvincev, od katerih jih 3.686 študira ob delu. Ta vpis je za 2 odstotka višji kot leto prej. Zanimivo je, da je letos med študenti prvokrat več deklet kot fantov. Fantje prevladujejo pri študiju tehnike, notranjih zadev in na daljših visokošolskih programih, dekleta pa na pedagoških, zdravstvenih, pravno-upravnih in na ekonomskih smereh študija.

Nagradi Prešernove družbe

Prešernova družba je skupaj s slovensko zvezo sindikatov lani razpisala nagradni natečaj za sodobno slovensko povest ali roman. Do 3. decembra 1984, do obletnice Prešernovega rojstva, je prišlo na natečaj 11 del, nagrada pa sta si enakopravno razdelila pisateljica Polona Škrinjar za povest Grenko brinje in Tone Peršak za priповed Sledi.

Jure Franko – športnik leta

Jure Franko, ki je na zimskih olimpijskih igrah v Sarajevu osvojil v veleslalomu srebrno medaljo, je bil po anketi društva slovenskih športnih novinarjev razglašen za najboljšega slovenskega športnika v letu 1984, dan za tem pa ga je tudi zagrebški list »Sportske novosti« razglasil za najboljšega športnika Jugoslavije.

V slovenski razvrstitvi je za Frankom najboljši jadravec na deski (windsurf) Dušan Puh, tretji pa je Bojan Križaj. Med dekleti je na prvem mestu smučarka Mateja Svet, na drugem mestu je rokometašica Alenka Cuderman, tretji pa sta Vesna Ojsteršek in Nuša Tome.

Najboljši je bil Poreč

Poreč, istrsko turistično središče, je prejel posebno diplomu z zlato plaketo, najvišje priznanje, ki ga podeljuje Turistična zveza Jugoslavije za izboljšanje kvalitete v turizmu. Priznanje so v poreškem hotelu Pical podelili sredi decembra tudi 40 drugim jugoslovanskim turističnim krajem, med katerimi je tudi zdravilišče Radenci, srebrno plaketo pa je prejela tudi Ljubljana.

Predsednik Slovenske izseljenske matice Matjaž Jančar se je med lanskim oktobrskim obiskom Združenih držav Amerike in Kanade pogovarjal s predstavniki vrste slovenskih društev in organizacij, s katerimi želi tako Matica kot vsa SR Slovenija utrditi stike zlasti na kulturnem in prosvetnem pa tudi na gospodarskem in humanitarnem področju. V ZDA se je o tem pogovarjal s predstavniki organizacij AMLA in Progresivne Slovenke v Clevelandu, SNPJ v Chicagu, Slovenske ženske zveze, ki ima sedež v Jolietu, Sloge v Milwaukee, Wis., Ameriške bratske zveze (AFU) v Ely, Minn., obiskal pa je tudi sedež Hrvatske bratske zajednice (CFU) v Pittsburghu, Pa. Na sliki: Matjaž Jančar v razgovoru s predsednikom CFU Bernardom Luketichem (na levi).

Letos 16. mednarodni grafični bienale

Sekretariat mednarodnega grafičnega bienala, ki ima sedež v Moderni galeriji v Ljubljani, je že začel prejemati prve prijave za letošnji 16. mednarodni grafični bienale, ki ga bodo odprli 21. junija in bo trajal do konca septembra. V svet so bila poslana vabila na prek 250 naslovov, seveda pa je bienale odprt vsem. Bienalna razstava bo odprta v Moderni galeriji, v drugih ljubljanskih galerijah pa bodo odprli tudi manjše osebne razstave dosedanjih nagrajencev bienala. Izjemen dogodek bo vsekakor razstava del velikega španskega slikarja Joana Miroja, ki jo bodo v času bienala pripravili v sodelovanju z Mirojevo fundacijo iz Barcelone in bo predvidoma v Cankarjevem domu. To bo prva velika predstavitev Mirojevega dela po umetnikovi smrti.

Letošnji plakat bienala bo oblikoval grafik Miroslav Šutej iz Zagreba, izdali pa bodo tudi katalog. Posebno pozornost bodo posvetili tudi pridobivanju domačega in tujega občinstva za ogled bienala. Novinarje bodo še posebej seznanili z bienalom v okviru predstavitev slovenskega turizma v Münchnu in Budimpešti.

Pred glavnim sedežem Ameriške bratske zveze v Elyju, Minnesota. Z leve proti desni: Douglas L. Aldrich, glavni tajnik AFU, Matjaž Jančar, predsednik SIM, Joseph Kovach, predsednik društva št. 1 AFU in tajnik Jugoslovanskega narodnega doma v Elyju, in dr. Jack Grahek, glavni zdravnik AFU.

Vnovič za okroglo mizo

Obe najmočnejši vojaški sili sveta, ZDA in SZ, se počasi spet spravljata za pogajalske mize. Razlogov in pritiskov, zaradi katerih se znova lotevata pogajanj, je veliko in ta hip je še prezgodaj za takšen obračun, iz katerega bi bilo moč razbrati, kateri so bili med najbolj odločilnimi. Nekaj pa jih je že kljub temu na dlani.

Predvsem se je tudi tokrat – kot že pred skoraj štiridesetimi leti – pokazalo, da je jedrsko izsiljevanje orodje, ki je preveč grobo za doseganje diplomatskih ciljev. Tako kot pred domala štirimi desetletji ameriška diplomacija na sovjetsko blokado Berlina ni mogla odgovoriti z grožnjo, da bo uporabila jedrsko bombo (Berlin je bil pač premajhna reč, da bi ameriško javno mnenje zaradi njega tvegalo jedrsko vojno), tako tudi nameščanje novih ameriških raket na ozemlju Zahodne Evrope ni spremenilo temeljnih potez sovjetske zunanjepolitične usmeritve. Če je bil eden od ciljev novega kroga oboroževanja doseči, da bi se – denimo – zmanjšal sovjetski vpliv v Afriki, potem ta maneuver ni uspel; očitno je bilo za Sovjetsko zvezo veliko lažje, če je tudi s svoje strani okreplila raketno jedrsko oborožitev v nekaterih vzhodnoevropskih državah in opozorila na to, da njene podmornice, opremljene z raketnim jedrskim orožjem, patrolirajo v bližini ameriških obal. Novi krog oboroževanja torej očitno ni povečal varnosti ne na eni ne na drugi strani, prav tako pa se je tudi izkazalo, da nobeni od obeh supersil ni prinesel bistveno boljšega položaja na mednarodnem prizorišču. Če so sovjetske pozicije v tem času utrpeli nekaj škode, potem so zaradi povsem drugačnih zadev: invazija v Afganistan je močno očrnila ugled moskovske politike v očeh neuvrčenega dela sveta, skorajda obvezno pravilo pa je tudi, da se države, ki so se v svojem osvobodilnem boju opirale na pomoč Sovjetske zveze, v postopku nadaljnega utrjevanja svoje neodvisnosti močno upirajo temu, da bi se takšna sovjetska pomoč spremenila v sovjetsko nadoblast. Konec koncev so se te države bojevale za svobodo in ne za menjavo gospodarja.

Med razlogi, ki obe supersili vnovič kličeta k pogajalski mizi, je treba navesti tudi vse tisto, kar se je v zadnjih dveh ali treh letih dogajalo znotraj samih blokovskih grupacij: oba blokovska voditelja, ZDA in SZ, sta imela v tem času nenehne težave z uveljavljanjem in zagotavljanjem blokovske discipline; medtem ko sta Moskva in Washington zaprla vse pogajalske mize, so diplomacije članic obeh blokov spletle živahno mrežo stikov z geslom, da je treba preprečiti, da bi kriza, ki je nastala zaradi novega kroga oboroževanja, okužila še druga področja.

In končno je treba omeniti še novost, ki je prav tako pomembno prispevala k ustvarjanju ozračja za obnovitev razorožitvenih pogajanj: posebej v Evropi se je močno razvilo mirovno gibanje, ki zdaj prvič dobiva stalnejše organizacijske oblike in pri katerem je treba tokrat računati, da ne gre le za prehodni pojav. Vedno več je takšnih analitikov, ki odkrivajo v mirovnem gibanju nekaj, s čimer bo treba na političnem prizorišču Evrope računati v vse večji meri.

Obnovitev razorožitvenih pogajanj seveda ni zdravilo za vse težave tega sveta. Na njih bo veliko govora o ravnotežju sil in enaki varnosti za obe supersili ter morda še njuna bloka; prav nič pa ne bo bržkone besed o tisti pravici do miru in varnosti, ki bi jo morale uživati manjše države, ki si varnosti ne morejo kupovati z raketami in jedrskimi naboji; mimo tega pa obnovljena pogajanja ne načenjajo številnih drugih, prav tako pomembnih vprašanj, bodisi takšnih, ki se pojavljajo v odnosih med obema blokoma – gre predvsem za različne oblike miroljubnega sodelovanja, od gospodarskih stikov do skupnih humanitarnih programov –, bodisi takšnih, ki zadevajo svet v celoti, ta pa se vse bolj kruto sooča z vprašanji razvoja. Kljub temu pa bo napredek na razorožitvenih pogajanjih prispeval tudi k izboljšanju ozračja za reševanje drugih vprašanj, za katere tedaj, ko teče oboroževalna tekma, ni pravega časa. Zato razorožitvena pogajanja niso samo stvar obeh neposredno vpletenih supersil, marveč vsega sveta, ki mora doseči, da bo do pogajalskih miz slišati tudi njegov svareči glas.

Marjan Sedmak

Potrjen uspeh domače pameti in znanja

Doslej so iz Slovenije prodajali na tuje lastno pamet in znanje v obliki licenc le trije velikani: kranjska Iskra ter tovarni zdravil Lek iz Ljubljane in Krka iz Novega mesta.

Tem se je pred nedavnim pridružila še tovarna lepil Mitol iz Sežane, ki je prodala firmi Durante e Vivan iz Pordenona licenco za proizvodnjo talilnih lepil. Uspeh je toliko pomembnejši, ker gre v tem primeru za sorazmerno majhno tovarno, ki je kot prvo jugoslovansko podjetje uspela prodati lastno pamet in znanje italijanskemu kupcu.

Talilna lepila so razvili strokovnjaki Mitolovega razvojnega oddelka, izdelovati pa so jih začeli že leta 1975. V Mitolu izdelajo letno 1500 ton lepil, od katerih sto ton izvozijo v Italijo, ostalo pa prodajo na domačem trgu. S prodajo licence pa si Mitol ni zaprl poti na italijanski trg, saj bodo tam še naprej prodajali svoje kvalitetne izdelke.

V sežanski tovarni lepil sedaj dokončujejo novo proizvodno dvorano in dvoje skladišč (za nevarne snovi in končne izdelke).

Predvidevajo, da bodo že v začetku prihodnjega leta začeli delati v novih prostorih in s sodobnejšo tehnologijo povečali letno proizvodnjo polivinilacetatnih lepil s sedanjih 9 tisoč ton na 15 tisoč ton. V starih prostorih bodo izdelovali specialna lepila, ki jih do sedaj zaradi občutnega pomanjkanja prostora niso mogli izdelovali. Gre spet za proizvode, ki bi jih sicer jugoslovansko gospodarstvo moralo uvažati. Več teh lepil bodo proizvedli tudi za potrebe široke potrošnje.

Na račun tega dodatnega programa predvidevajo, da se bo celotni prihodek prihodnje leto povečal za okoli 20 odstotkov, od 500 milijonov do milijarde dinarjev. Za letošnje leto pa v Mitolu predvidevajo, da ga bodo zaključili z okrog 3,5 milijona dinarjev celotnega prihodka.

V novem proizvodnem obratu bodo razen sodobne tehnologije uvedli tudi elektronsko doziranje, ki bo zagotavljalo stalno enako kakovost in skrajšalo čas doziranja. Uvedli bodo tudi pol-

nilno linijo za polnenje lepil za široko potrošnjo.

Vse tri naložbe (960 kvadratnih metrov velika proizvodna dvorana z opremo, dva skladišča 720 in 320 kvadratnih metrov) bodo stale 150 milijonov dinarjev; večino teh so v Mitolu zagotovili iz lastnih sredstev.

Vsak četrti Američan na jugoslovanskem stolu

Proizvodno in trgovsko podjetje z lesom, lesnimi izdelki in pohištvo LESNINA iz Ljubljane in ameriška družba Chatam County Furniture Corporation s sedežem v High Pointu (Severna Karolina), sta pred petnajstimi leti navezali poslovne stike in Lesnina je postala edini jugoslovanski izvoznik za omenjeno družbo.

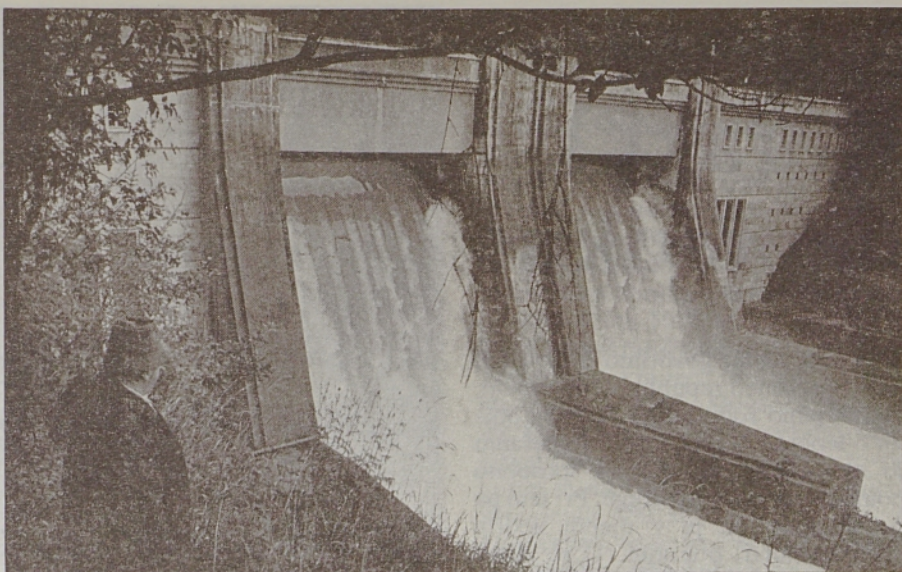
Leta 1970 je Lesninin izvoz znašal 667.000 dinarjev. Ker pa je bilo povpraševanje vedno večje, sta družbi naslednje leto odprli prvo skupno montažno delavnico v ZDA. Leta 1978 so sklenili ustanoviti skupno družbo, pri kateri je delež obeh 50-odstoten.

Današnji izvoz se giblje med 17 in 20 milijonov dolarjev letno. Lesnina je skupaj s še trinajstimi jugoslovanskimi partnerji v petnajstih letih sodelovanja z ameriškim prodajnim kanalom izvozila 3950 zabojnikov pohištva (predvsem stolov in gugalnikov) v skupni vrednosti 160 milijonov dolarjev. Praktično to pomeni, da vsak četrti Američan sedi na jugoslovanskem stolu. Letošnji, močno povečan izvoz, naj bi predvidoma znašal 105 milijonov dolarjev.

Te dni pa je predsedstvo SFRJ odlikovalo z redom jugoslovanske zastave z zlatim vencem Roberta Friemana, predsednika družbe Chatam County Furniture Corp. zaradi prispevka pri pospeševanju izvoza proizvodov jugoslovanske lesne industrije v ZDA in razvijanju prijateljskih odnosov med državama.

V Sloveniji do leta 1990 šest novih elektrarn

V republiškem komiteju za energiko so dokončno potrdili okvirni program novih elektrarn, ki naj bi jih začeli graditi in dokončali do leta 1990. Ob tem so še sklenili, da je treba najprej obnoviti obrabljene elektrarniške agregate v trboveljski elektrarni in elektrarni Fala na Dravi, ter vlagati v rudnik Potočari (Bosna in Hercegovina), s čimer bi zagotovili premog za elektrarno Tuzla V do leta 2003. V vseh razpravah so soglašali, da je treba program savske in murske verige gradnje elektrarn obravnavati

Ob hidroelektrarni Medvode (foto: Janez Zrnc)

enotno, da pa do leta 1990 najbrž ne bo mogoče zgraditi več kot pet elektrarn na omenjenih rekah. V poštev prihajajo elektrarne Vrhovo, Boštanje in Blanca na Savi ter Hrastje in Veržej na Muri.

K novim elektrarnam je treba prišteti še termoelektrarno Ugljevik I (Bosna in Hercegovina), nekatere manjše vodne elektrarne, prenosne in distribucijske objekte ter vlaganja v razširitev slovenskih rudnikov in rudnika urana Žirovski vrh.

Zaradi dolge gradnje naj bi v prihodnjih letih začeli graditi tudi novo trboveljsko elektrarno, čeprav bo dajala elektriko šele po letu 1990. O vseh drugih objektih, ki naj bi jih začeli graditi do leta 1990, elektriko pa bi začeli dajati šele kasneje (to so vse druge načrtovane elektrarne na Savi in Muri, druga jedrska elektrarna, nove termoelektrarne v drugih republikah), pa naj bi se v Sloveniji opredelili do konca prihodnjega leta. Potrjeni naložbeni program velja 168 milijard dinarjev.

Almira v Ekvadorju

Radovljiška Almira je lani izvozila za okoli milijon dolarjev, kar je 33 odstotkov več kot leto prej. O dokajšnjem ugledu te naše tovarne pa priča tudi možnost sodelovanja z državo iz južne Amerike – Ekvadorjem. Gre za to, da bi Almira pomagala v tej državi zgraditi tovarno s svojim inženiringom, kjer bi šlo predvsem za izkušnje radovljiških tekstilcev pri osvajanju tujih trgov oziroma za njihov način proizvodnje. Ekvadorski tekstilci imajo bogato tradicijo, z modernim pristopom pa želijo prodajati tudi v Evropi. Obstaja tudi možnost, da bi Almira prodala v to čezoceansko državo nekaj svojih strojev, ki bi v Radovljici zaradi modernizacije ne prišli več

v poštev. Vsekakor je načrt obetaven in v začetku prihodnjega leta naj bi že prišlo tudi do konkretnih dogovorov o sodelovanju, saj so prvi stiki že navezani.

Redna mednarodna linija Ljubljana–München–Ljubljana

Slovenski letalski prevoznik Inex Adria Aviopromet je 7. decembra 1984 odprl redno mednarodno linijo JP 950/1 Ljubljana–München–Ljubljana. SR Slovenija in Bavarska bosta povezani trikrat tedensko, v ponedeljek, sredo in petek po naslednjem voznem redu:

JP 950 LJUBLJANA	odhod 0915
MÜNCHEN	prihod 1030
JP 951 MÜNCHEN	odhod 1150
LJUBLJANA	prihod 1305

Vsi časi so lokalni.

Z mednarodno linijo JP/950/1 je potnikom ogomočeno hitro in udobno potovanje tudi v ostala evropska mesta:

Iz Münchna v:	odhod	prevoznik
Bremen	15.25	Lufthansa
Berlin	11.10	Pan-American
Düsseldorf	11.10	Lufthansa
	13.10	Lufthansa
Frankfurt	11.40	Lufthansa
	13.40	Lufthansa
Hamburg	12.35	Lufthansa
	14.35	Lufthansa
Köln–Bonn	11.30	Lufthansa
	14.30	Lufthansa
Kopenhagen	11.30	Lufthansa
London	12.05	British Airw.
Madrid	15.55	Iberia
New York	11.15	Pan-American
Zürich	12.45	Swissair

Koraki k napredku

Vedno, kadar govorimo o Sloveniji kot o eni izmed republik v Jugoslaviji, podkrepimo rodoljubno čustvo s pojmi o lepota in razvitosti. Proglašamo jo za razvito, celo bogato, sposobno pomagati in razvijati druge. Pri tem pa pozabljamo, da je v njenih nedrih vrsta območij, pokrajin, ki so daleč zaostale za splošnim slovenskim razvojem in da velja pojem razvitosti le za gosto naseljena območja in središča, ki so nastala z razvojem industrije, ki je s hribovitih in odročnih krajev privabila vse več kmečkega in polkmečkega prebivalstva. Zaradi naraščajočih razlik v razvitosti posameznih občin je Slovenija v letu 1971 prvič začela bolj sistematično usmerjati skladnejši regionalni razvoj z zakoni, ki so sledili še leta 1975 in 1980.

Število slovenskih občin, ki so jih na osnovi dogovorjenih kriterijev v celoti opredelili kot manj razvite, se je v posameznih planskih obdobjih zmanjševalo. Tako je bilo v obdobju 1971–75 takih občin 11, med leti 1976–80 10, v obdobju 1981–85 pa še 6. Na drugi strani pa se je povečalo število občin, v katerih so po blažjih kriterijih nastajala manj razvita območja. V obdobju 1976–80 je bilo tašnih občin 15 s 85 krajevnimi skupnostmi, v obdobju 1981–85 pa jih je že 20 z manj razvitimi območji v 135 krajevnih skupnostih.

Od samega začetka teh opredelitev, leta 1971 pa do obdobja 1981–85 se v celoti uvršča med manj razvita območja 6 občin: Lenart, Lendava, Ljutomer, Ormož, Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah. V obdobju 1976–80 so bile v to skupino uvrščene še 4: Črnomelj, Murska Sobota, Tolmin in Trebnje. V obdobju 1971–75 so imele status manj razvitih občin: Črnomelj, Gornja Radgona, Lenart, Lendava, Ljutomer, Murska Sobota, Ormož, Ptuj, Šentjur, Šmarje pri Jelšah in Trebnje. Šestim v celoti manj razvitim občinam v obdobju 1981–85 so se z dodatnimi kriteriji pridružila še območja: Slovenske gorice, Haloze, Kozjansko, Pokolpje, Suha krajina, Brkini, Bloška planota in obmejne krajevne skupnosti v 5 občinah: Mozirju, Dravogradu, Radljah ob Dravi, Mariboru in Murski Soboti.

Obiskali smo nekatere kraje, da bi spoznali resnico od blizu.

Pogled od cerkve Sv. Roka na Šmarje pri Jelšah in Kozjansko

HALOZE NA ŠTAJERSKEM

Gričevnat vinorodni svet Haloz se začena na zahodu pri Makolah, in poteka 31 km do Gričaka na Hrvaškem v zračni črti. Na severu omejuje Haloze Dravinja in Drava, na jugovzhodu pa Bočko-maceljska gorska pregraja. Haloze zajemajo ozemlje 13.996 ha. S slamo krite koč, slabe prometne zveze, pomanjkanje vode, nezaposlenost že od nekdaj pestijo prebivalce. V ptujskem delu Haloz je še petdeset domačij brez elektrike, večidel uporabljajo deževnico, ceste so v glavnem neasfaltirane. Od okrog 4400 zaposlenih v ptujski občini jih je največ iz Haloz in Slovenskih goric, 450 jih dela na obrobju Haloz, 976 se jih vozi v Kidričevo, Maribor in Celje. Ti pogosto vstajajo ob treh, štirih zjutraj in se vračajo ob petih popoldne z dela. Razlastitev tujih lastnikov zemlje ni prinesla obljubljenega, zadruga se ni so obnesle, vino, glavni proizvod teh krajev, postaja vse bolj vikendaški hobi. Mladi vse bolj odhajajo v svet in se ne vračajo, ostareli pa dela ne zmorejo. Iz krajevnih skupnosti Zavrč, Cirkulane, Leskovec, Podlehnik in Videm se je od 1953 do 1965 izselilo 3735 ljudi, od tega največ mladih, starih do 25 let. V Halozah poskušajo zadržati ljudi z industrijskimi obrati, ki zaposlujejo nekaj sto ljudi v Dolah pri Cirkulanih, Podlehniku (motel), Majšperku (tovarna tanina in tekstila). V zadnjih desetih letih so obnovili 550 hektarjev vinogradov, modernizirali 43 km cest, število trdnih kmetij pa lahko preštejemo na prste. Veliko število prebivalcev vzdržujejo socialne službe, ker so za delo nezmožni. Od 10.988 prebivalcev v letu 1961 jih je bilo 6767 aktivnih in 4211 vzdrževanih, danes pa jih je poleg 2400, ki čakajo na delo, veliko alkoholikov in

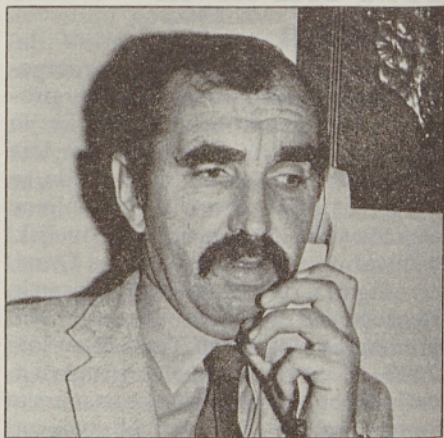
ostarelih. Na razdrobljeni zemlji, strmih bregačah ni zaslužka, zato je odšlo na tuje v zadnjem času 682 domačinov.

Slovenija se bo morala bolj zavzeti za razvoj teh krajev in vlagati sredstva v njihov razvoj, predvsem v vinogradništvo in sadjarstvo. Znano je, da je na območju Haloz in Slovenskih goric uspevajo žlahtna vina, ki so dobila na velikih mednarodnih razstavah po svetu na stotine zlatih in srebrnih odličij za kakovost. Še vedno je velika večina vinogradov v zasebni lasti, posamezniki pa dosejajo tudi v živinoreji lepe rezultate. Toda vse to je le kaplja v morje, ki zahteva usmerjanje investicij iz mestnih centrov v območja, ki so »bogu za hrbtom«, a dragocen sestavni del celotnega slovenskega (doslej prezrtega) gospodarstva.

SLOVENSKE GORICE

so vinorodni pas, ki se začne na severozahodu, pne preko avstrijske strani na slovenska tla ob Muri, G. Radgoni, Ščavnici in Pesnici, preko

Predsednik skupščine občine Šmarje pri Jelšah – Anton Dirnbek

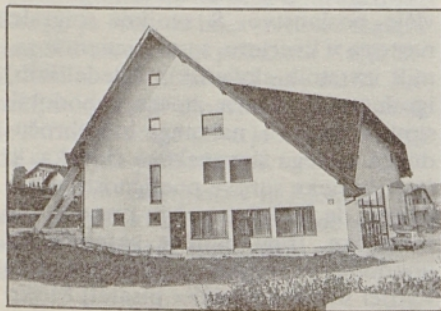

Šmarski hram, nova gradnja s samopostrežno trgovino in s sobami za goste v središču Šmarij

Ljutomera in Ormoža do Središča ob Dravi. Na tem nerazvitim območju živi v petih občinah 50.000 ljudi. Večina domačij še nima vodovoda, cest. Od osmih krajevnih skupnosti z 16.898 prebivalci je sedem nerazvitih, narodni dohodek na prebivalca pa je šestkrat nižji od slovenskega povprečja. Na krpah zemlje od dveh do treh hektarjev so živele številne družine viničarjev. Mladi so po osvoboditvi množično odhajali v tovarne. V zadnjem času so prebivalci strnili svoja prizadevanja v središčih, kot je Lenart, kjer je 4400 zaposlenih, polovica se jih vozi na delo v druge kraje. Nova delovna mesta so odprli v obratih raznih vej industrije: Planiki, Livarni, Marlesu, Piku, Kristalu, Konusu. Zna na je tovarna papirja »Sladkogorska« na Sladkem vrhu. Število zaposlenih pada, kmetijstvo so začeli prepozno spodbujati, prepad med razvitimi je vse globlji. Največja tovarna Klemos zaposluje 350 delavcev, tu sta še Centrovod in Agrokombinat. V Benediktu namerava Peko iz Tržiča odpreti obrat za izdelavo čevljev, kjer bo dobilo delo 100 delavcev. V celotnih Slovenskih goricah pa je okrog 3000 nezaposle-

Nov kulturni dom s kinodvorano in prostori za krajevno skupnost v Šmarju pri Jelšah

nih. V lenarški občini so velike perspektive v kmetijstvu, letno namolžejo okrog 12 milijonov litrov mleka, doslej so usmerili 300 kmetij. Kmetijski kombinat redi na moderni farmi 1200 govejih pitancev. Živinoreja ima velike perspektive. Le zemljo drobijo z neodgovornimi gradnjami hiš, vse večji je vdor mestnega življa, ki kupuje zemljo od ostarelih kmetov. Veliko so naredili s samoprispevkii; samo za izgradnjo veterinarske postaje bodo dali kmetje iz svojega žepa 207 milijonov dinarjev. Čaka jih napeljava vodovodov do mnogih naselij, gradnja cest. Davki na posest, ki daje le malo, pa so nerazumno visoki! V zadnjem času začenjajo s tako imenovanim »kmečkim turizmom«, ki je tesno povezan z razvojem vinarstva, saj so tod bogati vinorodni okoliši (Gornja Radgona, območja Kmetijskega kombinata Ptuj, Ormoža itd.). Eden takih poskusov je tudi »Vinska cesta«, po kateri bi naj turisti pripeljali nekaj cvenka. Cesta med Lenartom in Ptujem še vedno ni asfaltirana. Tudi šole in vrte si morajo ljudje teh nerazvitih krajev graditi največ iz lastnih sredstev, s samoprispevkii. Šolarji hodijo tudi po uro in več iz oddaljenih zaselkov v središča k pouku, zlasti na območju Gorišnice in Moškanjce. Polovica hiš na vinorodnem zaselku nad Osluševci pa je zapuščenca ali pa jih nadomeščajo meščanske zidanice vikendaških kmetov`.

SUHA KRAJINA

Iz Novega mesta prečkaš pri Dvoru Krko in se vzpneš v prašnat, pust, z lesko in prtljivim hrastjem poraslo Suho krajino. Na 47.816 hektarjih površine živi okrog 14.000 prebivalcev v 13 krajevnih skupnosti in štirih občin. Občine so Grosuplje (KS Ambrus, Krka, Muljava, Videm-Dobropolje in

Zagradec), Kočevje (KS Stari log in Struge), Novo mesto (KS Hinje in Žužemberk), Trebnje (KS Dobrnič, Knežja vas, Sela pri Šumberku in Svetinja). Gozdovi zavzemajo na tem kraškem območju 45,8% vseh površin, pašniki 15,1%. Leta 1880 je živel na občinah novomeškega in kočevskega okraja, to je večjega dela sedanje Suhe krajine 19.380 prebivalcev, danes pa na istem območju le še 12.000 prebivalcev. Leta 1976 je bilo zaposlenih 2975 Suhokranjčanov, od tega 1687 zunaj Suhe krajine, medtem ko dela na tujem vsak 46. Slovenec, in vsak 29. Suhokranjčan, pri čemer niso upoštevani izseljenci pred drugo svetovno vojno in med njo. Danes je na tujem zaposlenih 480 ali 3,4% vseh Suhokranjčanov, to je 16,1% vseh zaposlenih. Vaščani ožje Suhe krajine iz krajev Ratje, Prevole, Žvirče, Hinje, Hrib, Lazina, Pleš, Lopata, Sela, Vrh, Visej so si dolgo zaman obetali obrat kakšne tovarne, ki bi jim dal kruha, mladini pa bodočnost.

Dodati je še treba, da se je iz mnogih vasi Suhe krajine po koncu vojne izselilo okrog 12.000 Kočevjarjev nemškega porekla in da je zazijala v tej pokrajini vrzel, ki je ni mogoče zapolniti drugače kot z oživiljanjem temeljnih dejavnosti, ki so tod preživljale rodove. Le tako bi zajezili odseljevanje mladih, Evropa in Amerika sta namreč vse manj obljubljeni deželi.

Medobčinski program razvoja Suhe krajine do leta 1985 sicer predvideva zasnovi razvoja, a kaj, ko so vse dolgoročne, zahtevajo pa velike investicije. Med drugim navajajo sledeče posege: aglomeriacija zemljišč, za izboljšanje rodovitnosti tal in pospešen razvoj živinoreje, zamenjava osnovne črede, nabava kmetijske mehanizacije, gradnja hlevov, izobraževanje, razvoj ovčereje, premena gozdov na približno 4000 ha, gradnja gozdnih prometnic. Industrijski obrati v Žužemberku, Dvoru, Ambrusu in Dobre polju so premalo, saj išče delo okrog 1500 delavcev Suhe krajine.

KOZJANSKO

Kozjansko sega v šest občin: Šmarje pri Jelšah, Šentjur, Laško, Sevnica, Krško in Brežice. Razmere so podobne kot v Halozah in Slovenskih goricah, vendar se po potresu, ki jih je prizadel leta 1974, razmere precej izboljšujejo, sta nam povedala predsednik skupščine občine Šmarje pri Jelšah Anton Dirnbek in podpredsednik Marjan Babič. V šmarski občini živi v 25 krajevnih skupnostih 32.000 prebivalcev, od teh jih je na časnem delu v tujini 1132, vseh zaposlenih pa je 7000. Obrtniki imajo zaposlenih 330 delavcev. Na delo v druge kraje, največ v Celje, se jih vozi 3300.

Mleka pridelajo do 9 milijonov li-

trov na leto, tudi sir je zelo kvaliteten, ponašajo se s prirejo živine, saj so tretji v Sloveniji. Imajo največje nasade ribeza pri nas, pa tudi sadjarstvo je vse pomembnejša dejavnost. Kozjansko se delno preživlja z industrijo: znana je steklarska v Rogaški Slatini, konfekcija Kors prav tam, obrat tkalnice Metka v Kozjem, Topra v Šmarju, podružnici Tekstilne tovarne iz Prebolda v Pristavi in Vinskem vrhu – vsega okrog 1000 zaposlenih. Tu je še lesna industrija Bohor v Mestinju, ki ima obrat v Kozjem, in Mizarstvo iz Rogaške Slatine, ki zaposlujeta okrog 700 delavcev.

Zanimivo je, da je šmarska občina (kot nerazvita!) menda edina v Sloveniji, ki 5 krat več izvažata, kot pa uvažata! Letnega izvoza je za 18 milijonov dolarjev. Od tega je 50 odstotkov steklarskih izdelkov, ostalo pa tekstilnih in lesenih. V Ameriko izvozijo 65 odstotkov izdelkov.

Deset let po potresu se Kozjansko

otepa z novimi skrbmi. Delež republike za nerazvite se je od 18,8 odstotka v letu 1981 znižal na 9,1 odstotka v letu 1983, kar pomeni, da čaka te kraje še šibkejša podpora, že zdaj pa imajo 20 odstotkov nižje osebne dohodke, kot je poprečje v Sloveniji.

Višjo obliko sodelovanja na Kozjanskem je treba proučiti ob vlaganjih pri dolgoročnem razvoju Slovenije. Kozjanci sami so že veliko storili: 1983 so meliolirali 200 ha Imenskega polja, letos začno z deli na 320 ha Pristavčkega polja, kar bo baza za pitance, ki jih je za 800 glav.

Poleg tega je treba povedati, da so južni kraji Kozjanskega (nerazvitega) mnogo manj 'razviti' kot pa severni in da se morajo tudi znotraj tega območja enakomerno porazdeliti sredstva in pričakovanja v bodočnosti, ki jih čaka v okviru razvoja Slovenije do leta 2000.

Ivan Cimerman

Vzpon slovenske kinematografije

Na 12. tednu domačega filma, ki je bil v Celju od 7. do 15. novembra lani, so prikazali pet novih celovečernih filmov, ki po svoji kvaliteti in raznovrstni tematiki ter tudi po številu predstavljajo novo obdobje, vzpon slovenske filmske umetnosti in njenih ustvarjalcev. Vsi filmi se pogumno soočajo z živo resničnostjo, zlasti pa je opazna mladinska problematika, ki govori o usodnem in prelomnem obdenarjem, dirko za uveljavljanjem,

dobju mladih v svetu preživelih vrednot.

Film »Nobeno sonce« govori o generaciji šolarjev, ki jo usmerjeno izobraževanje odrinja od nagnjenj, ki jih nosijo v sebi, ko se v mehanizmu avtomatičnega odločanja po potrebah in poprečnih ocenah morajo odločati za poklice, do katerih niso imeli nobenih želja. Čista, vere in upov polna mladost trči tudi v realen svet pohlepa za karierizem. Sistem vrednot doživi kri-

zo, tudi 'prva ljubezen' je ne more osmisлити, svet odraslih je okruten in težko ga bo prerasti in vanj dorasti. Generacija ima občutek, da so bile mnoge njihove usode izigrane, da jih ni ožarilo »nobeno sonce«, če pa je že svetilo, je bilo bledikavo.

Žirija je proglasila za igralko leta Vesno Jamnikar, ki je igrala v tem filmu vlogo Veronike, ta naziv pa je dobila še za vlogo Lenke v filmu »Ljubezen«. Naslov »debitanta leta« pa je dobil mladi igralec Branko Šturbej za vlogo Klemna v »Nobenem soncu« in partizana v »Dediščini«.

Naslednji film »Leta odločitve« poseže v svet imovitega ugledneža, politika, ki mlademu, brezposelnemu sinu predlaga, naj pripravi za tisk očetove spomine iz časov informbiroja. Zgodba razkriva zakulisne spletko, sin se odseli, moralna pokvarjenost dobiva več razsežnosti. Sin začne delati kot 'navaden', delavec, postane »črna ovca v družini«. Spopad med očetom in sinom je tragičen samo na videz, obarva ga samomor ljubljene osebe. Močni oče ga reši iz rok policije, objavi knjigo »Leta odločitve« in sin postane priden delček mehanizma, konformist.

Film »Ljubezen« je nastal po istoimenskem romanu pisatelja Marjana Rožanca. Dogaja se v letih 1940–1946 v Ljubljani med 'klapami' mladih, ki vojni v brk živijo svoje igre, svojo mladost, zganjajo norčije, ljubijo dekleta in pustolovščine, dokler... vojna ne poseže mednje, rojevajo se sovraštva, maličijo se prijateljstva, temne strasti izbruhnajo na dan, ugašajo življenja in ljubezni. Zid pred zlom, ki je bil sestavljen iz poštenja, pravičnosti, dobrote, se ruši. Ljubezen pa postane mnogoobrazna in simbolna: od nežne, krhke, osrečujoče, do okrutne, oblastne, surove in uničujoče. Taka, ki rojeva in ubija in taka, ki združuje in ločuje, odvisno od njene prave moči.

Filmarji so nas povabili tudi na »Veselo gostüvanje«, kjer se v naravnem kmečkem okolju prekmurskih ravníc odigrava zgodba študenta Miška, ki mu ne uspe, da bi postal duhovnik, pač pa postane popotnik, muzikant. Kočar in siromakec se zagleda v lepo Šariko, ki mu pa ni namenjena. V junaku zori srd in kljubovanje nad socialnimi krivicami, v sebi zasliši notranji glas, glas umetnika, ki ga kliče višje poslanstvo. S svojimi soigralci nastopa v kvartetu, sestavljenem iz samih izvrstnih slovenskih (gledaliških) igralcev, ki so za zmeraj upodobili simbol bosjaka, naivnega in dobročudnega malega slovenskega človeka, ki je poln neke surove poetičnosti in humornosti, da te prevzame in presune. Te romarčke, tragikomične veseljake je upodobil v svojem najboljšem delu »Strici so mi povedali« pisatelj Miško

Prizor iz filma »Veselo gostüvanje«

Kranjec, scenarij pa sta napisala Branko Šömen in France Štiglic.

Peti film »Dediščina« govori o usodi slovenske družine – Vrhunčevih iz zasavskih revirjev v letih 1914–1924 in 1944. Ti premožni imetniki se nam kažejo v treh obdobjih ob zgodovinskih prelomnicah. Ob razpadu Avstroogrške monarhije se znajdejo na pragu siromaštva. Uprizorjen je položaj Slovencev v porajajočem se fašizmu, ki ga skuša vsiliti centralistično usmerjena kraljevska vlada, ko se v Trbovljah rudarji spopadejo z Orjuno. Zaton tretje generacije družine Vrhuncev se kaže v novih razmerah po drugi vojni, ko se več ne znajdejo in nimajo pred seboj jasnih ciljev, ki jih deklarira nova družba. Nezaupanje v prihajajoče razmere jih porine na rob, posamezne usode se skrhajo in izničijo. Veličina premožnih prednikov ne more biti zadostna dediščina v času, ko so vsi začeli znova.

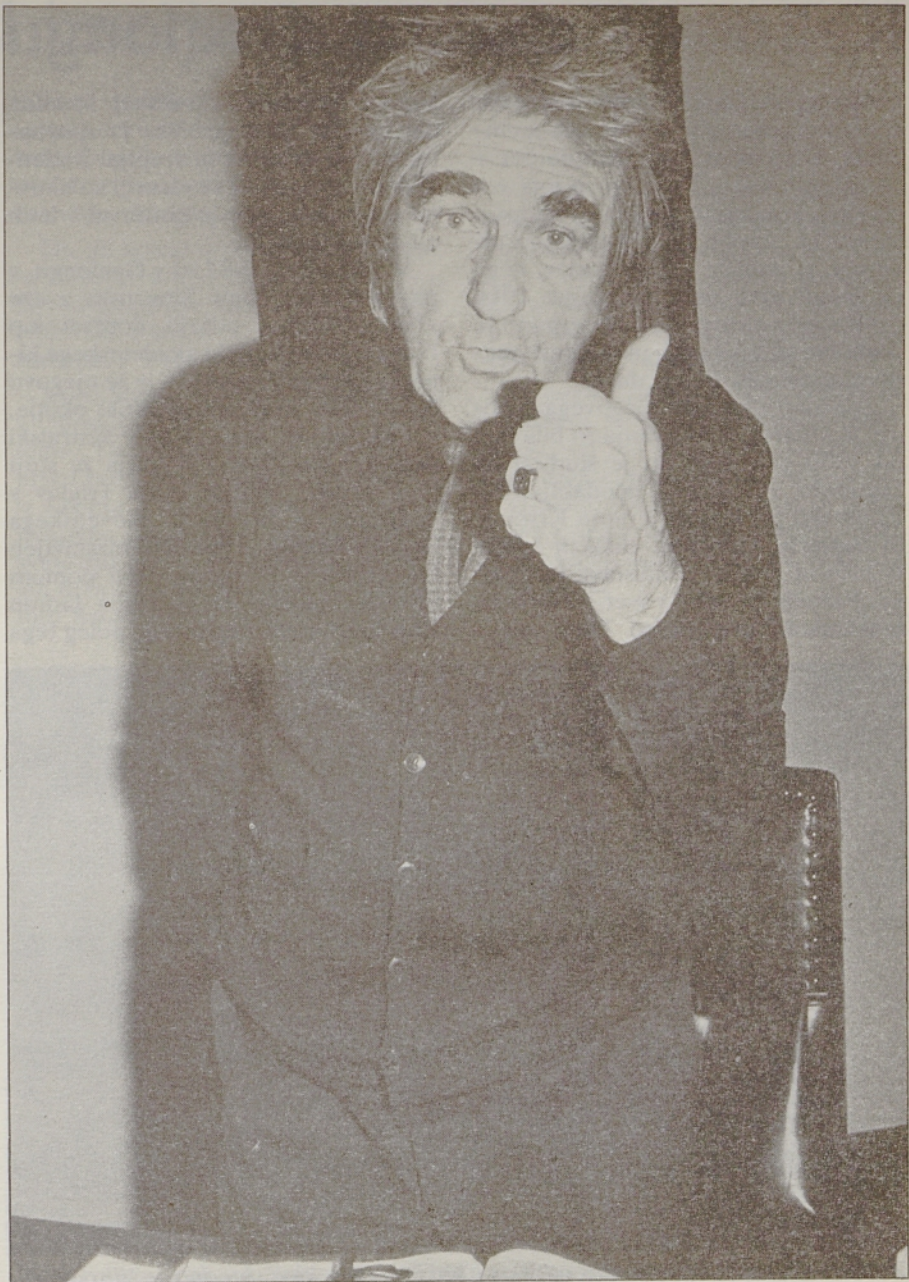
Tako bi na kratko povzeli tematiko, ki so jo izpričali ti novi slovenski filmi.

Za oživitev in nov polet slovenskega filma pa je nedvomno mnogo prispeval direktor Viba filma Bojan Štih, s katerim smo se pogovarjali.

– Kakšen je trenutni položaj slovenskega filma glede na izražanje slovenske narodne biti? Česa Slovencem doma in po svetu še nismo pokazali? »Rekel bi, da je v sodobnem slovenskem filmu, a tudi v gledališču, pre malo del s tako imenovano nacionalno temo. Režiserji, tako gledališki kakor filmski, se ukvarjajo s svojimi lastnimi problemi (preveč), zato nimajo časa misliti na naše skupne nacionalne in družbene zadeve. Ob vsem tem sta luidzem in erotika tako zaposlila slovenske filmarje in gledališke režiserje, da so povsem pozabili na klasično in moderno slovensko literaturo. Nepoklicani »teoretiki« umetnosti in filozofi so, poleg tega, vso zadevo tako zapletli, da vsi skupaj komajda vemo, kaj hočemo. Kljub temu pa je treba reči, da je slovenski film v preteklosti nekajkrat izpričal svoj posluh za nacionalne teme v filmih: »Na svoji zemlji«, »Balada o trobenti in oblaku«, »Veselica«, »Idealist« in še v katerem. Slovencem doma in po svetu nismo v celoti pokazali našega sedanjega in preteklega trenutka. Ne gre za zgodovinski film, marveč imam v mislih slovensko komedijo ali sago ali tragedijo. Res pa je tudi, da brez sredstev tega ni mogoče ustvariti in pokazati. Najdražji film z vsemi stroški nas stane 2,6 milijarde starih dinarjev. Filmski trak je zaradi šibkega dinarja že tako drag, da se bojim prihodnosti.

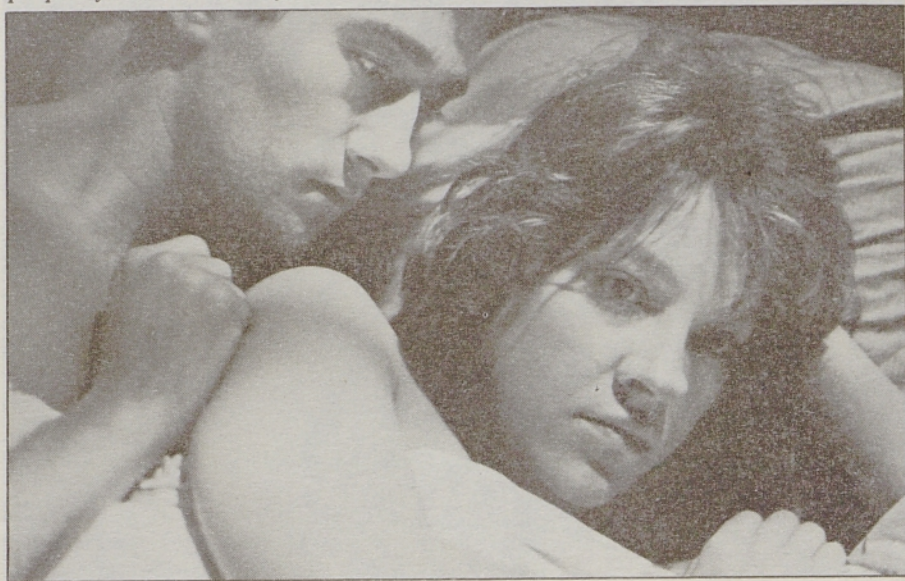
Na temo izseljencev in zdomcev nismo posneli razen »Razseljene osebe« skoraj nobenega filma, zato moramo v bodoče to vrzel zapolniti.«

I. C.

Bojan Štih, direktor Viba filma

Boris Ostan in Damjana Černe sta v filmu »Leta odločitve« ustvarila prepričljiva lika današnje mlade generacije.

Kalinov Cankar v Geelongu

Akademski kipar Zdenko Kalin sodi v tisto generacijo slovenskih umetnikov, ki je vklesala neizbrisne črte v obraz naše dobe. Ta doba pa ima več obdobij, kot ima življenje več razpotij. Rojen 11. aprila 1911 v Solkanu pri Gorici, je imel še sedem bratov, ki so na pragu prve svetovne vojne 1914 čutili njeno surovo pest. Po vojni so se starši preselili v Ljubljano, kjer z vmesnimi presledki živi še danes.

Značilno obdobje njegovega zorenja in kiparskega snovanja so bila leta od 1930 do 1935, ko je študiral na zagrebški Akademiji upodabljaajočih umetnosti pri kiparju Franju Kršiniću in Robertu Frangešu, slikarju Ljubu Babiću in grafiku Tomislavu Križmanu. Pozneje je odšel v svet, v svetovno umetnostno prestolnico Pariz, pa v

Italijo, London in obiskal številne umetnostne galerije. Vsa ta spoznanja, ki jih je dobil, je vcepljal študentom na ljubljanski akademiji za likovne umetnosti, kjer je poučeval v letih od 1948 do 1978.

V novembru 1984 so v Geelongu, v prenovljenem domu Slovenske zveze »Ivan Cankar« odkrili doprsni kip Ivana Cankarja, delo akademskega kiparja Zdenka Kalina. To je že njegovo četrto delo, ki je oplemenitilo okolje, v katerem se shajajo naši avstralski rojaki – kip Ivana Cankarja že stoji pred novim domom kluba Triglav v Sydneyu, v prostorih Slovenskega društva Sydney je ponosno razstavljen kip Franceta Prešerna, pred domom Slovenskega socialnega kluba Jadran stoji kip Otona Župančiča, poleg tega

pa so Kalinova dela razstavljena tudi na ameriškem kontinentu – na farmi društva Simon Gregorčič blizu Toronta je kip »goriškega slavčka«, doprsna kipa ameriško-slovenskega pisatelja Louisa Adamiča pa sta v »Heritage Room« v rekreacijskem središču SNPJ, Borough of SNPJ, Pa. in na pittsburški univerzi.

Zdenka Kalina smo obiskali v kiparjevem ateljeju, se pogovarjali z njim o njegovih kipih, ustvarjanju nasploh, o lepem... Kiparjeva delavnica je kot nekakšno svetišče, po katerem se oziraš s spoštovanjem.

»Cankar zame ni povnanjeni bojevnik,« pravi Zdenko Kalin. »Je bolj melanholičen, notranje razbolel, razviharjen nad usodo slovenskega človeka. Njegova velika moč je v satiri, s katero biča slovenstvo v sveti veri, da ga bo sprebrnil. Kot mladenič sem videl vse uprizoritve njegovih dram v številnih izvedbah.

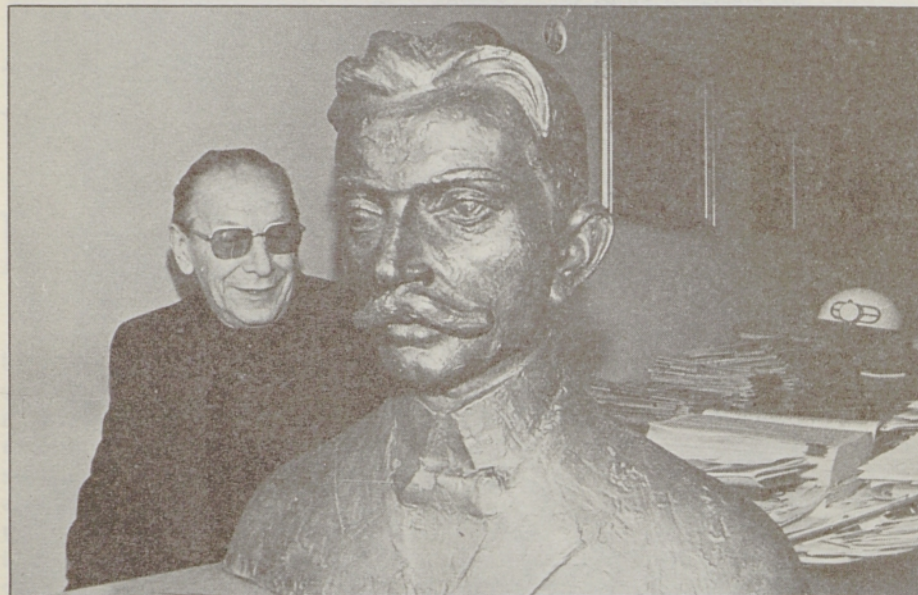
Ko prenašam njegovo izročilo v kipe, se srečujem z drugačnimi problemi, kot jih prinaša pero, ti so likovne narave: Najprej je treba rešiti neko fizično podobnost s kipom, ki velja kot njegova znana podoba, obraz, lik. Te poteze morajo biti harmonično uravnovežene, nato mora imeti neko izrazno moč, ki je v dosegu kiparjeve izrazne moči. Upoštevati pa moram tudi zakonitosti kiparske plastike, ko opazujem kip z vseh strani. Odločiti se moram za material, ki temu liku najbolj ustreza. Bron daje mojemu kipu nekaj, česar v kamnu ne bi mogel izraziti, to je prelivanje senc, ki poudarja osebnost tega velikana slovenske besede.

V tem kipu sem zajel malo bohemskosti, izraža resno, zavzeto delo za svoj narod, za prihajajoče generacije, je angažiran, stoji sredi življenja, tudi političnega; tak, kakršen se je že 1917. leta zavzemal za neodvisno vlogo slovenstva v okviru jugoslovanske skupnosti...«

– In kaj je za vas lepo, kakšen pojem lepote vas spodbuja h kiparjenju?

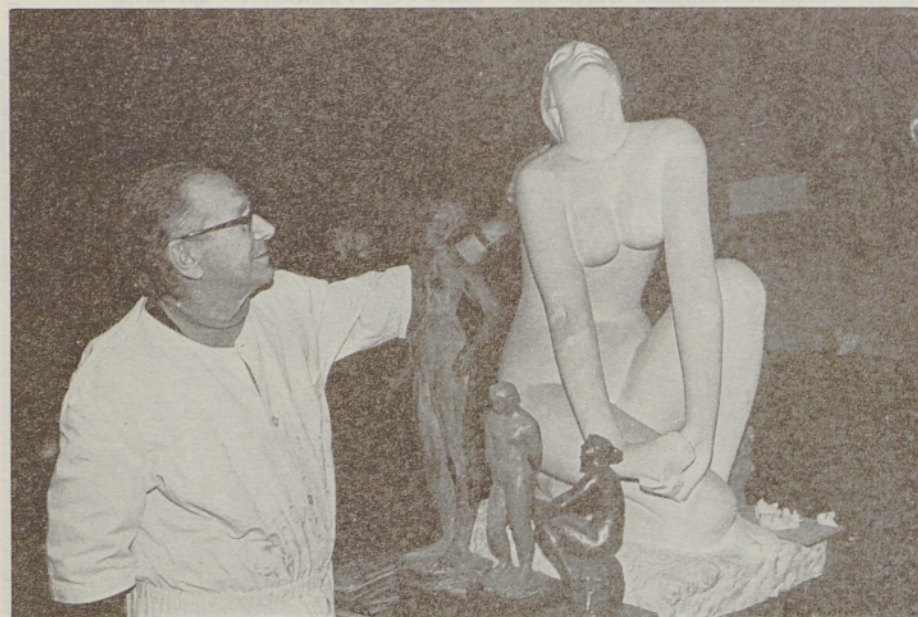
»Po svojem najširšem občutku upodabljam svet, kakršnega si želim, da bi bil: lep, dober, človeški, strpen. Moji kipi otrok ga izražajo, oni so dobroti; izžarevajo ga ženski kipi, ki so ohranjevalke sveta, človeštva.«

Kipar Zdenko Kalin je član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, kar je najvišja čast, ki lahko doleti živčnega Slovenca na njegovi plodni in bogati poti. Kljub vsemu temu pa je ostal preprost in topel, bogat v stvaritvah. Tak pa je le nekdo, ki ve za svojo ceno in se mu ni treba na vsakem koraku dokazovati. Zanj govorijo njegova dela, ki so trajne vrednosti v zgodovini slovenskega kiparstva novejše dobe.

Zdenko Kalin ob bronastem odlitku Cankarjevega kipa, predno je bil poslan v Avstralijo

Zdenko Kalin: »Upodabljam svet, kakršnega si želim, da bi bil...«

Z lutkami med izseljenci na Švedskem

Na 9. mednarodnem lutkarskem festivalu, ki je bil lani v septembru v Uppsali na Švedskem, je gostovalo tudi lutkovno gledališče Jože Pengov iz Ljubljane s Heleno Zajc, Zdenkom Majaronom, Aljo Predan in Vladom Šlambergerjem. Odigrali so eno predstavo za švedske otroke, šest pa za otroke jugoslovanskih izseljencev, od teh dve v slovenskem in štiri v srbohrvaškem jeziku. Čeprav so minila štiri leta, odkar so gostovali z igrico »Petelin se sestavi«, so se jih otroci še živo spominjali, ko so se zbrali za tokratno igrico »Igrarija.« Tako so nastopali sedem dni na festivalu, sedem pa za staro in mlado, ki se je zbralo v nabito polnih dvoranah v Uppsali, Stockholmu, Södertäleju in v Malmöju, kjer so bili dobrodošli gostje Jugoslovancev.

Ob vrnitvi s turneje smo se pogovarjali s Heleno Zajc, umetniškim vodjem lutkovnega gledališča Jože Pengov, in Zdenkom Majaronom, upravnikom tega gledališča.

»Teško bi opisala navdušenje otrok naših izseljencev, ki so po dolgem času spet slišali slovensko besedo z lutkovnega odra. Igrica »Igrarija,« lepljenka Čehov Strede in Floriana, je hudo mušna in preprosta. Po predstavi so si otroci lutke ogledovali, se z njimi igrali in se življali v posamezne vloge. Dejali so nam: ‚Pridite vendar večkrat k nam!‘

Otroci, ki obiskujejo šolo Eriksdal v južnem delu Stockholma, so pod vodstvom učiteljice Jelice Radosvaljevič, navdihnjeni ob naši predstavi, narisali o njej lepe risbice in nam jih poklonili. Glejte, tu so podpisi: Nataša, Milica, Saša M. in Saša P., Biljan, Jovica, Predrag, Luka, Jasna, Zorica, Aleksander, Nenad, Irena, Ana in Aleksandra.

V slovenskem kulturnem društvu »Planika« v Malmöju je skrbel za odlično organizacijo naše predstave njegov predsednik Ivan Silič. Zoper vzkliki, žareče oči otrok, sodelovanje vseh, vse to je dalo naši igri žar in polet, saj so ustvarili čudovito vzdušje. Prijaznost in gostoljubnost naših izseljencev pa se je pokazala tudi v tem, da smo bili gostje na domu Ivanke in Franca Franceus, Slovencev, katerih hčerka Milena je začela lansko jesen študirati na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Prisrčno so nas sprejeli v šoli v Norrsborgu, pa v Slovenskem domu v Farsti, ki je podoben tistemu iz filma o Piki Nogavički. Naše bivanje v Stockholmu pa sta z vso prizadevnostjo in organizacijo omogočila neumnorna Lojze Hribar in Duško Lazarevič.

V ‚uradnem‘ delu 9. mednarodnega lutkovnega festivala so se ljubljanski

lutkarji srečali z vrhunskimi dosežki ustvarjalcev iz drugih dežel, ter si ob medsebojnih pogovorih in živih predstavah izmenjavali dragocene izkušnje za svoje nadaljnje delo.

Da jih kolegi iz drugih dežel cenijo, so dokazali s tem, da so povabili Lutkovno gledališče Jože Pengov za leto 1985 na Finsko, v letu 1986 pa v Kanado, v Vancouver.

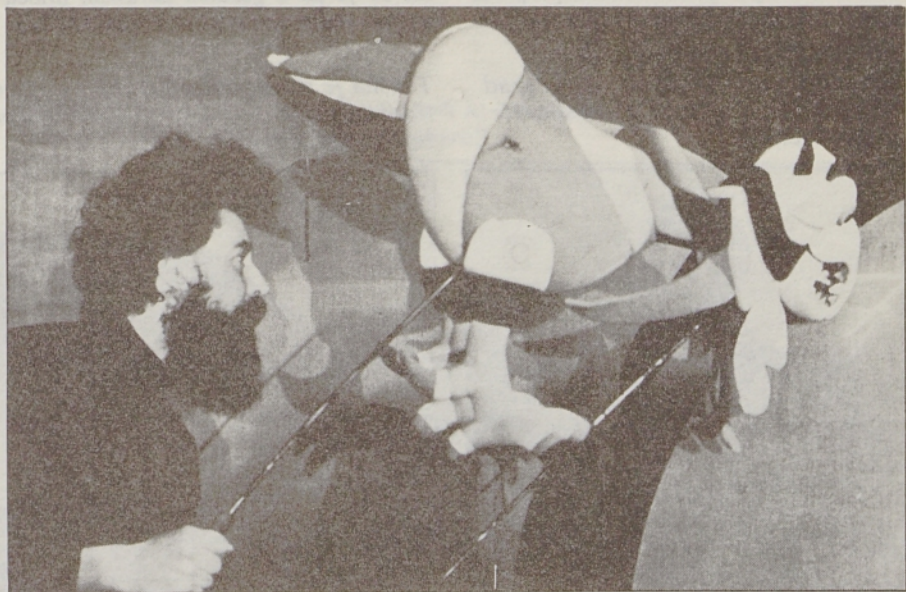
Vojo Stanovski, pobudnik festivala v Uppsali, je duša in srce »Teatra Totem«. Ta režiser, igravec in lutkar je prišel pred petnajstimi leti na Švedsko iz Skopja. Pod njegovim vodstvom je lutkovno gledališče v Uppsali doseglo svetovno raven, saj gostujejo po drugih državah s predstavami, kakršne so tudi Salomonova Visoka pesem, Ma-

dame Butterfly, pripravljajo pa Tristana in Izoldo. Najraje izbira snov iz klasičnih del na temo ljubezni.

Za ljubljansko lutkovno gledališče Jože Pengov pa je značilno, da se opira na domače in tuje tekste, pri čemer daje slovenskim avtorjem prednost, zlati so znani pisca Dane Zajc in Boris A. Novak ter Svetlana Makarovič, od starejših pa Frane Milčinski.

Za otroke Jugoslovancev, živečih na Švedskem, so taki obiski velika dragocenost, saj jim budijo čut za zlahten, klen materin jezik dobrih ustvarjalcev in vzbudijo v njih željo, da bi se jezika svojih staršev, dedov in pradedov tudi sami naučili, sami izdelovali lutke in z njimi igrali.

I. C.

Zdenko Majaron v lutkovni igri »Petelin se sestavi«, ki jo je napisal Dane Zajc.

Helena Zajc, umetniški vodja lutkovnega gledališča Jože Pengov in Zdenko Majaron, upravnik in igravec v tem gledališču

Slovenske legende

Zakleta deklica v Gradišču

Tradicija navaja, da je v Gradišču izgini-la kmetica Adamka – Rdečelasec bo odre-šil zakleto grofico – Čemu je služil skrivni podzemni rov – Usodni plaz z Menine.

Nepozabni prizori se ponudijo popotni-ku, ki se nameni s Kranjske na Štajersko skozi Kamnik, v dolino Črne in prek 902 metrov visokega prelaza Črnivec v Za-Marjan Zagradišnik se še dobro spominja stare pripovedi, da je grad na Gradišču v davnini zasul silovit plaz z Menine.

drečko dolino. Pred njim se nenadoma odpre prelestna pokrajina strmih robov ter globokih dolov. Kot bi jih zasejal nerodni sejalec, visijo v strmih bregovih prijazni zaselki, nad njimi pa šume nepregledni gozdovi Rogatca, Lepenatke in Menine. Še je med okoličani ohranjeno izročilo, da se je gozdnati hrbet Menine nekdanj imenoval Menihja planina, po nekdanjih gornjegrajskih menihih. Tam pa, kjer gornja Zadrecka dolina prehaja v spodnjo in kjer je na osamljenem gozdnatem holmu pod Menino nekdanj stal grad plemičev Caghere, se je nedaleč stran razvil Gornji grad, trg, ki naj bi po starem gradu pod Menino dobil tudi svoje ime. Od nekdanjega gradu pa je ostalo le ime Gradišče, kamna na kamnu pa na tistem strmem vrhuncu že več kot pol tisočletja ni več.

USODA KMETICE ADAMKE

In prav Gradišče pod Menino, ki ga od planine loči le ozka utesnjena cesta skozi sotesko ob šumnem potoku Dreti, že stoletja buri duhove okoliškega življa. Svoj čas se je po z gozdom poraslem hribcu potikalo brez števila iskalcev zakladov, da-

Takšna je danes domačija, kjer se že stoletja pravi »Pri Zagradišniku«. Po tradiciji naj bi se v tej hiši rodil rdečelasec, ki se bo polastil silnih zakladov in rešil zakleto deklico prekletstva.

nes pa se za skrito bogastvo v osrčju Gradišča le še redkokdo spomni.

V Domu in svetu iz leta 1894 pa najdemo zgodovinsko poročilo pod naslovom Gornji grad na Štajerskem. Ob koncu poročila nam avtor podaja tudi zanimivo pripovedko, svojčas ohranjeno med preprostimi ljudmi, ki govori o skritih zakladih v Gradišču pod Menino:

»Na vzhodu od Gornjega grada je hrib, katerega narod imenuje Gradišče. Tukaj je stal baje nekdanj mogočen grad, o katerem sedaj ni več sledu; pač pa o njem pripoveduje ta-le pravljica:

V vzhodju holmca ima kmet Adam posestvo. Gospodinja Adamka je hodila navadno na Gradišče nabirat drva. Nekega dne išče žena z otrokom v naročju zopet drva, a ne najde jih, dasi prehodi ves grič.

Naposled pa zapazi votlino polno drv. Vesela, da jih tukaj dovolj naloži, gre v votlino. A ni ji možno priti do drv, ker se ji vedno odmikajo. Hipoma zginejo drva, in žena obstoji pred velikimi vrati. Tu stražita dva psa, katerim šviga ogenj iz oči in gobcev. Kmetica je vsa prestrašena in rada bi zbežala, a prepozno je. Vrata se odpro in žena je – nevede kako – v sredini prekrasne sobe. Od tod je stopala iz sobe v sobo. Povsod je bilo vse tako lepo in krasno, da je kar strmela. Tukaj je bilo tudi mnogo kadi z zlatom napolnjenih. Ko prehodi in ogleda vse prostore, pride do zlatih vrat. Tudi ta se odpro in, oj čuda, pri zlati mizi sedi zakleta devica, zgoraj človek, bel ko sneg, spodaj pa ostudna kača. Zapazivši ženo, reče ji prijazno: »Naberi si zlata, kolikor hočeš.«

Kmetica odloži otroka ter si nadene zlata, kolikor ga je mogla nesti. Sedaj se tudi vrata odpro, in žena je v votlini. Tukaj se spomni otroka in hiti nazaj, pa zaman išče vrat, ni jih več najti.

Vsa žalostna gre vprašat gospoda župni-

ka, kaj ji je storiti, da dobi otroka nazaj. Ko župnik vse sliši, veli kmetici: »Idi čez leto dni, ravno tisti dan, uro, minuto in sekundo v tisti kraj; najdeš zopet votlino. Pojdi vanjo, pa ne ozri se!«

Ko preteče leto, gre kmetica ob določnem času na Gradišče in tako najde votlino. Ko po votlini dalje stopa, začne pokati, grometi in bliskati se, da je groza. Žena pa, pomneča župnikov svet, ne ozre se kar nič.

Ko pride do vrat, strašno zarjoveta nad njo psa čuvaja. A ona se tudi sedaj ne splaši, temveč odpre vrata. Tukaj najde otroka, ki se je igral z raznimi dragotinami. Takoj ga vzame in odide. Zakleta devica milo zaplače in reče: »Da bi bilo dete le še dva časa od polovice do sedaj ostalo tukaj, bila bi jaz rešena. Sedaj mi bo pa še dolgo, dolgo trpeti.«

Ko pride kmetica, ki je dalj časa po votlini iskala izhoda, poznal je ni nihče več. A tudi njej so bili vsi ljudje neznani. Le povedati so vedeli, da je pred davnim, davnim časom na Gradišču izginila kmetica Adamka.

Zopet je preteklo mnogo let. Kmet Adam gre nekega dne na travnik kosit. Kar zasliši glas: »Rósi, rósi!« Ko se ozre, zagleda prezalo deklico v tričetrt belo, v četrt pa črno. Kmet se tako prestraši, da ne ve, kaj bi storil. Deklica pa mu žalostno pravi: »Ti si bil rojen, da me rešiš; a nisi storil, kar sem ti velela. Tvojega roda rod (za rodod) bode sadil drevesce, katerega tretje bruno bode dalo zibelko, v kateri bode spavalo dete, ki me bo rešilo.« Nato izgine. V Gradišču pa od tiste dobe večkrat čudno buči in bobni.«

RDEČELASEC Z ZAGRADIŠNIKOVE DOMAČIJE

»Spominjam se, da so stari ljudje nekdanj pripovedovali o neki kmetici, ki je davno

Marija Zagradišnik pa še pomni, da so stari ljudje nekdanj pripovedovali, da je v Gradišču izginila neka kmetica.

tega izginila v Gradišču,« mi je ob obisku povedala 59-letna Marija Zagradišnik iz bližnje kmetije pod Gradiščem, kjer pa se po domače pravi »Pri krznarju«. »Pravili so nekdanj, da je neka kmetica, pa ne vem, če je bila to Adamovka, stikala za drvni v Gradišču. In v veliki jami jih je zagledala na kupe. Menda so bili tam notri veliki zakladi, a pravilj so, da se kmetica nikoli več ni vrnila. Izgubila da še je v tisti votlini. Kaj drugega pa vam ne znam povedati.«

Potem pa je besedo prevzel njen sín, 32-letni Marjan. »Tudi oče so svojčas veliki pravili o Gradišču. Da so tam veliki zakladi, ki pa jih ne more noben navaden smrtnik dvigniti. Menda pa je prerokovano, da se bo nekoč na kmetiji, kjer se reče po domače »Zagradišnik« rodil rdečelasi fant in le-temu bo usojeno, da se polasti

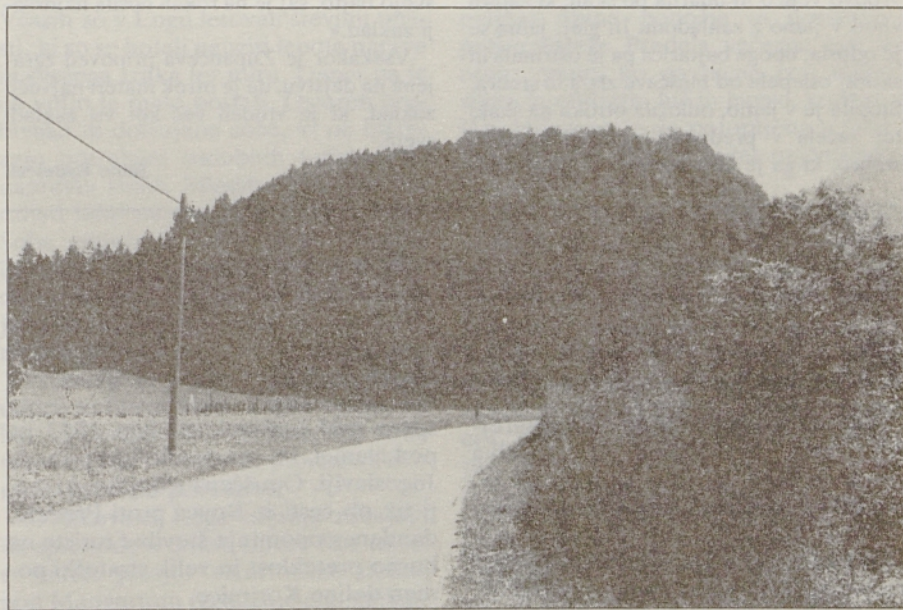
silnih gradiških zakladov. Kako in kdaj pa ne ve nihče. Morda so stari o tem nekdanj vedeli povedati več, a do danes se je ohranila le prerokba.«

»Morda se prerokba nanaša prav na našo hišo,« je pripomnil 30-letni Franc Natlačen, ki je stal ob strani. »Veste, Marjan se sicer piše Zagradišnik, vendar pa se »Pri Zagradišniku« pravi že stoletja pri naši hiši. Prerokba pa nesporno navaja, da se bo rdečelasec rodil pri Zagradišniku. Pri tem pa je najbrž mišljeno hišno ime domačije.«

SKRIVNI PODZEMSKI ROV

»Brez dvoma pa je resnica, da je Spodnji grad z Gornjim gradom v davni preteklosti spajal skriven podzemski hodnik,« je spet prevzel besedo Marjan. »Okoličani namreč trdno verujejo, da je iz starega gradu na Gradišču, ki mu domačini pravimo Spodnji grad, vodila skrita podzemska pot v Gornji grad. Čemu je graščincem ali pa menihom ta rov služil, ne vem. A pravili

Hribec Gradišče, ki ga od Menine loči le ozka soteska. Je mar res na tem vrhu nekdanj stal grad plemičev Caghere?

so, da se je menda začel nekje v gornjegrajski cerkvi, končaval pa v Gradišču. Drugi pa spet trde, da je rov vodil iz neke hiše v Gornjem gradu. Pa danes je tisti vhod najbrž zasut ali pa zazidan.«

»Ja, rov je gotovo obstajal,« je poudaril Franc. »Pred nekaj leti se je namreč tu blizu na polju odprla sredi njive globoka jama in razkrila nekakšen tunel v zemlji, ki je vodil od Gornjega gradu proti Gradišču. A slediti temu rovu ni bilo mogoče, ker ga je takoj zalila voda. Vdor smo sicer kasneje zasuli, a kadar Dreta prestopi bregove in plane na polje, na tistem mestu voda še vedno izginja pod zemljo. Povsem sem prepričan, da je tam spodaj skrivna podzemska pot, ki je spajala Gradišče s trgov. Sicer pa se pod Gradiščem v skalovju še vidi ostanek rova, vsekanega v živo skalo,

ki je po pripovedovanju starih nekdanj vodil globoko v osrčje griča, danes pa je zasut in zadelan.«

USODNI PLAZ Z MENINE

Potem mi je Marija Zagradišnik pripovedovala, da med okoličani ni več kaj dosti ohranjenega o nekdanjih graščincih na Gradišču. Morda so bili res roparji, saj si sicer ne bi mogli nagrabiti tolikšnih zakladov, ki so po izročilu skriti nekje v hribu. In tudi prekletstvo jih je najbrž zadelo zavaljo krutosti in razbojništva.

»Pač pa se spominjam,« je poudarila Marija, »da so tlačani morali opravljati hudo tlako, ko so gradili gornjegrajsko cerkev oziroma samostan. Pravili so namreč stari, da se ni zgodilo redko, ko so kmetje prinesli domov z dela le volovski jarem, saj so jim voli poginili pri nečloveškem in napornem delu.«

»Pa še nekaj,« je pripomnil Marijin sin Marjan. »Če se danes povzpeš na Gradišče, kamor pravzaprav ne vodi nikakršna

nadelana pot, ne boš ugledal niti kamna na kamnu. Nobenih zidov stare gradnje ni zgoraj. A pravili so nekdanj stari ljudje, da je Spodnji grad nekdanj stal znatno nižje, kot je danes hribček, skorajda v ravnini. Pa se je davno tega, kot navaja izročilo, v Menini odtrgal silen plaz zemlje in skalovja ter zasul grad z vsemi njegovimi zakladi. In pravijo, da so zidovi in mnogo zlatega ter srebrnega denarja globoko v osrčju Gradišča, do tam pa najbrž nikoli ne bo nikomur uspelo priti.«

Marjanova pripoved o silnem plazu, ki se je v davni odtrgal od Menine ter zasul Spodnji grad v Gradišču, je vsekakor zanimiva. Podpira namreč staro izročilo, objavljeno v Domu in svetu. Mar ni Adamka skozi skrivnostno votlino prišla v grajske sobane. Opis namreč bolj spominja na

grajske sobane kot na grajske podzemске kleti.

ZUPANČEVA VZPOREDNICA

Zelo podobno pripovedko, kot jo najdemo v Domu in svetu, pa nam pod naslovom Najdražji zaklad v svoji knjigi Povođni mođ v Savinji navaja Lojze Zupanc. Pripoved se sicer v nekaterih sestavnih bistveno loči od omenjene legende, vendar pa bi le lahko zaključili, da gre za vzporednico omenjenega poročila in da se tudi ta pripoved nanaša na Gradišče pri Gornjem gradu.

»Gorogranci pripovedujejo, da je pod Menino planino podzemska jama, ki se vsakih sto let odpre samo enkrat, in še to le na kresni večer. Vhod v jama zapira velika skala. Kdor hoče noter, mora z vrbovo vejico udariti po skali.

V jami je skrit zlat in srebrn zaklad. Baje je v njej toliko srebra in zlata, da je svetlo kot ob sončnem dnevu. Blizu Gornjega grada je nekoč v revni bajti na samini živila uboga bajtarica, ki ni imela drugega kot dete. In ker je ta ženska rodila na kresni večer, je nekega kresnega večera vzela v naročje svojega otroka ter odšla srečo iskat. V grmu ob Dreti je odlomila vrbovo vejico in udarila po skali, ki zapira vhod v jama z zakladom. In glej: jama se je odprla, uboga bajtarica pa je ostrmela in skoraj oslepela od bleščave zlata in srebra. Stopila je v jama, odložila otroka na skalo ter začela v predpasnik grabiti zlato in srebro, ki ga je bilo tamkaj več kot kame-

nja na cesti. Ko ga je imela že poln predpasnik, je zaslila skrivnost glas: »Zdaj pa brž od tod, ker se bo jama zdaj, zdaj spet zaprla, zaprla za sto let!«

Srečna žena je pohitela iz jame – in že se je velika skala premaknila ter zaprla vhod v jama. Šele zunaj se je spomnila, da je otroka pozabila v jami. Zajokala je in pričela z vrbovo vejico tolči po skali – a vse zaman; skala se ni premaknila.

Jokala je in jokala pred zaprto jama vse dotlej, dokler se je ni usmilila vila z Menine planine, ki je prišla k njej in rekla: »K letu osorej pridi spet na to mesto! Jama se odpre le vsakih sto let enkrat, a tebi se bo odprla, če jo boš zalivala s solzami. V jami boš našla svojega otroka, a samo tedaj, če boš vrnila vse zlato in srebro, ki si ga to noč nagrabila v predpasnik.«

Vila je izginila, bajtarica pa je odšla domov in dan in noč jokala za izgubljenim otrokom. Toliko solz je v dolgem letu potočila, da bi z njimi lahko vso pečino umila. K letu je na kresni večer spet odšla k pečini. Zajokala je tako presunljivo, da se je je še kamen usmilil. Skala se je odmaknila in mati je planila v jama, stresla iz predpasnika zlato in srebro, domov pa odnesla speče dete. Radostno je pohitela v svojo bajto, saj je na rokah nosila najdražji zaklad.«

Vsekakor je Zupančeva pripoved zgrajena na dejstvu, da je otrok materi največji zaklad, ki je vreden več kot vsi zakladi sveta.

Rado Radešček

Pogled na Mangart in Koritnico

Podajmo se na kratek izlet po dolini, in sicer začnimo v Bovcu, ki je znan po močnem turističnem razvoju v zadnjih letih. Tako poleti kot tudi pozimi tam preživljajo počitnice številni turisti, še zlasti pa je poznan kajakašem, za katere so pred leti odprli poseben kamp. V okolici Bovca so na več mestih oznake, kje je možna vožnja s kajaki. Po dobrem kilometru iz Bovca pridemo do križišča, kjer je odcep za Trento, mi pa se napotimo na sever po dolini navzgor. Ob cesti srečamo posamezne hiše, ki se nam zde za današnje potrebe prevelike. To so nekdanje gostilne in furmanski domovi, kateri so nekoč služili za prenočevanje in počitek mnogim trgovcem in popotnikom, danes pa v njih prebivajo povečini že ostareli lastniki. Na obeh straneh ceste nas spremljajo strma pobočja, ki se zlasti na zahodni strani strmo dvigujejo v Veliki Rob (1312 m) in še višje v Rombon (2208 m). Pri trdnjavi Kluže se cesta zoži, na levi strani pa je speljana tik pod strmimi stenami. Pred trdnjavo je postavljena lesena tabla, ki opozarja popotnike, da se tam začenja Triglavski narodni park. Mimogrede se za hipec lahko ustavimo pri trdnjavi, iz katere je lep razgled na številne okoliške vrhove. Pravi odgovor, zakaj je bila tod pomembna strateška točka, pa dobimo, če z mostu ob trdnjavi pogledamo v globino. Marsikoga pogled v globino stisne pri srcu, ko zre v navpične stene 70 m globokih korit. Naprej proti severu je cesta speljana tik ob strugi Koritnice, ki nas s svojo biserno čistočo in živahnostjo spremlja vse do Loga. Pri odcepu ceste za Možnico preide na desno stran ceste. Tu se spet začne počasi odpirati, pred nami se že kaže mogočni Mangart. Cesta se počasi dviguje in ko se svet ponovno malo razširi, že zagledamo pred seboj prve hiše v Spodnjem Lo-

Dolina Koritnice – nekoč in danes

Dolina Koritnice je že od najstarejših časov pomembna povezovalka prometa med srednjo Evropo in Jadranskim morjem. Tod skozi so vodile številne trgovske poti, posebno pomembno vlogo pa je odigrala strateška funkcija. Tektonsko zasnovana dolina, po kateri teče Koritnica, je ozka, z vseh strani obdana z visokimi gorami. Prvo večjo naravno prepreko, ki je bila vseskozi trn v peti številnim vojščakom, so pomenila 70 m globoka korita, katera je skozi stoletja dolbla Koritnica v živo skalo. To je bila strateška točka in želja mnogih vojsk, da bi jo osvojili. Prvotno trdnjavo na tem mestu so postavili že Benečani v obrambo pred Turki leta 1472. Do leta 1500 je bila last goriških grofov nato pa Habsburžanov. Leta 1613 je bovški glavar Filip von Gera prvotno leseno trdnjavo porušil in zgradil zidano, katero so Napoleonove vojske 1797. leta porušile. Leta 1881 so jo obnovili v sedanji obliki. Za časa prve svetovne vojne je bila pod oblastjo Avstrijcev, v drugi svetovni vojni pa

sprva pod Italijani, od leta 1943 pa pod Nemci. Po osvoboditvi pa pripada Jugoslaviji. Opuščena trdnjava, ki stoji tik ob cesti iz Bovca proti Predelu, dandanes opominja številne turiste na burno preteklost in velik strateški pomen doline Koritnice.

Predelska cesta je bila osnovnega pomena za zgodnjo naselitev bovške kotline in za nastanek Bovca. Prav tako so v zvezi s prometom nastala naselja Log pod Mangartom in Strmec na Predelu. Prebivalci so se pred prvo svetovno vojno preživljali od pripraganja, vzdrževanja in pluzenja ceste, nekateri pa so se zaposlili v rudniku Rabelji kot rudarji. Mnogi seniki in planinski pašniki v okolici nam pričajo, da so se prebivalci ukvarjali tudi z živinorejo in pašo na planinah. Po drugi svetovni vojni so se razmere močno spremenile. Z razmahom avtomobilizma in razvojem turizma ter z asfaltiranjem ceste skozi Predel, v zadnjem času pa tudi s procesi industrializacije in deagrarizacije se je podoba naselij močno spremenila.

gu, manjšo gručo hiš na obeh straneh ceste. Ko pridemo do zadnje hiše, se kakih 300 m pred nami že kažejo prve hiše Zgornjega Loga. Pred drugo svetovno vojno je bil Log zelo živahno naselje ob cesti proti Predelu. Tu je živel preko 600 prebivalcev. Otrok je bilo toliko, da so imeli celo svojo šolo, imeli so tudi tri gostilne, ki so bile znane daleč naokoli, tam je bila tudi trgovina in cerkev. Prebivalci so se preživljali od vzdrževanja ceste, pluzenja snega, preko 80 domačinov je bilo zaposlenih v bližnjem rudniku Rabelj, nekateri so si služili kruh s pašo živine na planinah. Posebno živahno je bilo ob nedeljah in praznikih, ko so tja zahajal številni premožnejši Italijani. Povsod je bilo polno ljudi in otroškega smeha. Domačini pravijo, da je bilo takrat prijetno živeti v Logu. Lepota okoliških gora z mogočnim Mangartom in živahen utrip naselja sta prebivalcem pričarala lepe trenutke, ki se jih še danes z veseljem spominjajo in pripovedujejo o njih. Po drugi svetovni vojni se je del prebivalcev Loga odselil v Rabelj in druga italijanska mesta. To so bili v glavnem rudarji in njihovi družinski člani, ki so se bodisi iz gospodarskih ali političnih razlogov odselili v sosednjo Italijo. Kako se je število prebivalcev zmanjšalo, nam pokaže tudi prvi povojni popis prebivalcev iz leta 1948. Tedaj je v Logu živel 362 prebivalcev ali 240 prebivalcev manj kot leta 1931. Nekatero prebivalce je pot tedaj vodila tudi preko morja v Ameriko in Avstralijo.

Po drugi svetovni vojni so se razmere v Logu zelo spremenile. S posodobitvijo ceste skozi Predel so izgubili delo cestarji in vzdrževalci ceste, zmanjšalo se je število gozdnih delavcev, od nekdanjih treh gostiln je danes le ena, otrok je bilo vse manj, tako da so morali leta 1957 zapreti osnovno šolo. Stari ljudje so ostajali v vasi, mladi pa so odhajali v dolino za kruhom in bližje delovnim mestom. Log je postajal vse bolj prazna vas, nekdanja živahnost je odšla z mladimi. Danes Log šteje še 162 prebivalcev, od tega je skoraj polovica stara nad 50 let. Pred vojno, pravijo, da je skoraj iz vsake hiše nekdo delal v rudniku. Samo iz Loga je delalo v rudniku preko 80 rudarjev, ki so se vozili na delo po 4,5 km dolgem predoru »Štoln«, katerega pa danes ne uporabljajo več. Danes je v rudniku zaposlenih še 12 rudarjev, ki se vozijo na delo z avtobusom. Najmlajši je star 36 let in vse kaže, da je to zadnja generacija rabeljskih rudarjev. Mladi si danes raje poiščejo lažje delo v Bovcu, v Novi Gorici ali kje drugje. Log postaja vse bolj naselje upokojencev in ostarelih ljudi. Vas oživi za praznike ter ob času zimskih in poletnih počitnic. Domačini

Središče Loga s cerkvijo in gostilno

Foto: Franci Dovč

pravijo, da najbolj pogrešajo otroški živah in mladost v vasi. Mladi se še naprej odseljujejo, pravijo, da sta lepa narava in čist zrak premalo, da bi jih lahko zadržalo v domačem kraju. Včasih so v Logu letovali številni turisti, ki so se hoteli naužiti lepote narave in svežega zraka ter miru. Danes pa je na voljo le malo postelj. Ostareli prebivalci in dotrajane sobe, ki ne ustrezajo potrebam sodobnih turistov, so napravili svoje. Mladih pa ni. Številni turisti tako neopazno potujejo mimo. Sobe oddaja le nekaj gospodinjstev. Lastniki nam z navdušenjem povedo, da turisti radi prihajajo v Log, veliko je takih, ki pridejo vsako leto, nekateri celo po dvakrat.

Preteklo leto so v Logu ponovno odprli kulturni dom. S tem upajo, da bo vas postala bolj živahna, saj bodo tako krajanje dobili svoj prostor za zbiranje in razne prireditve.

Obiskovalci Loga najraje zahajajo na sprehode v dolno Loške Koritnice, o kateri pišejo: »Koritniška dolina pod Mangartom razkazuje eno najlepših alpskih scenerij, ki ji komaj najdeš par. Sklep koritniške doline je ena

Seniki v dolini Loške Koritnice

sama pesem lepote. V ubranem veličastju se nad njim pne Jalovec z razsekano zahodno steno in zraven mogočni Mangart s široko plemenito oblikovano glavo. Kadar megleni pajčolani ovijejo njuna pobočja in posvetijo preko zareze Predela večerne luči v njune stene, ko navpične čeri loške stene še obdržijo luč in barvo, koritniška dolina pa je že potopljena v hlad modrikastih senc, si videl najčudovitejši prizor Julijskih Alp.«

Po treh kilometrih dokaj strmega vzpona iz Loga proti Predelu zagledamo pred seboj »vas črnih rut«, kot imenujejo Strmec. Tu so Nemci oktobra 1943 postrelil vseh 16 moških, ki so bili v vasi, družine so pregnali, vas pa do tal porušili. Po vojni so vas obnovili. Danes tam živi 17 prebivalcev, povečini so vdove, med njimi sta tudi dve mladi družini. Skoraj vse stare hiše so pokupili prebivalci od drugod in si v njih uredil vikende. Tri kilometre iz Strmca je odcep ceste na Mangart. Po 12 km makadamske ceste, ki vodi skozi številne predore, se povzpemo do nadmorske višine 2094 m. To je najvišja gorska cesta v Jugoslaviji. V poletni sezoni se do vznožja Mangarta pripeljejo številni turisti, ki se po dobrih dveh urah hoje lahko povzpnejo na 2839 m visoki Mangart. Poldrugi kilometer poti od odcepa za Mangart nas še loči od mejnega prehoda Predel. Na desni strani pred mejnim prehodom stoji še en pomnik, ki opozarja na burno preteklost doline. To je trdnjava na Predelu. Spomenik v obliki ščita, na katerem leži lev, je dal postaviti avstrijski cesar Ferdinand I. kot spomin na dogodka iz maja 1809. leta, ko so Napoleonove čete porušile trdnjavo. Branilo jo je 300 vojakov. V bitki so vsi izgubili življenje.

Franci Dovč

po sloveniji

V gojitvenem lovišču »FAZAN« v **Beltincih** je bilo v lanskem letu 90 odstotkov tujih lovcev, največ Italijanov, ki so odšteli za fazana 17.000 za jerebico 21.000 in za zajca 65.000 lir. V letu 1985 nameravajo po napovedih ing. Aleksandra Gergarja, direktorja »FAZANA«, vzrediti 7000 poljskih jerebic, od tega 5000 za prodajo, ostalo za obogatitev svojih 13.400 hektarjev lovišč.

Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu, kmetijski zadrugi v **Črnomlju** in **Metliki** in Avto-moto društvo **Bela krajina** so konec lanskega leta pripravili dopolnilni pouk za varno in varčno vožnjo s traktorji in za nujna popravila v Vinici, Dragatušu, Metliki, Podzemlju, Črnomlju, Semiču, Adlešičih in Starem trgu.

V **Dokležovju** so dali dokončno podobo šoli, uredili so fasado in žlebove. Krajevna skupnost Dokležovje je prispevala 450.000 dinarjev, 100.000 pa osnovna šola Bakovci.

Posledice toče, ki je lani prizadela vinograde na **Goriškem**, bodo vinogradniki občutili še letos, saj je ponekod uničila tudi do 90 odstotkov pridelka. Nizke temperature, deževno vreme, prenzika vsebnost sladkorja v grozdju so na Vipavskem, Goriškem v Brdih in drugod vplivali na slabšo kakovost vina, s katerim smo si nazdravili novo leto.

V vasi **Grivac** gradijo preko pritoka Kolpe 7 m dolg in 3 m širok most. Deset hiš v vasi **Gotenc** je dobilo konec lanskega leta nov vodovod, v **Fari** pa urejajo kanalizacijo ter kabelsko in telefonsko napeljavo.

Razvojni center tovarne pletenin **Almira** v **Grimščah** skrbi za razvoj domače obrti tako, da je vključil v svoj program okrog dvesto pletilj po vsej Sloveniji. Pletilje dobijo volno in po vzorčnih modelih nato pletejo na domovih ročno, v načrtu pa imajo nakup strojev. Tako je mogoče gospodinjam zaslužiti tudi v odročnih krajih.

V **Hrastniku** so v premogokopni jami Ojstro, kjer dela 250 rudarjev, pridobili lani 220.000 ton kakovostnega premoga in s tem za 20.000 ton preseglj letni plan.

Jugoslovanski cariniki so praznovali ob zaključku leta 1984 40-letnico ustanovitve carinske službe. Danes je

v Jugoslaviji 40 carinarnic z 238 izpostavami na mejnih prehodih in v notranjosti, z več kot 4000 zaposlenimi. Jeseniška carinarnica obsega mejne prehode **Podkoren, Rateče, Ljubelj, Jezersko** in železniški mejni prehod **Jesenice**. V lanskem letu je prestopilo te mejne prehode več kot 8 milijonov potnikov in 1,7 milijona motornih vozil, ocarinili pa so 240.000 ton blaga.

V Tovarni glinice in aluminija **Kidričevo** planirajo, da bodo letos z novo elektrolizo povečali proizvodnjo od sedanjih 46.000 na 70.000 ton aluminija letno. Za novo tehnologijo bodo sami prispevali 51 odstotkov, 25 odstotkov bo tujih posojil, ostalo pa bodo dali domači kreditorji. Tovarna je doživljala zaradi zastarelosti veliko krizo, pričakujejo pa, da bodo z devizami iz izvoza lahko vrnilo dolgove.

V kemični tovarni Melamin v **Kočevju** bodo v letu 1985 kupili še štiri računalniške terminale, da jih bodo imeli pet. Namestili jih bodo v proizvodnji, razvoju in operativni pripravi dela.

Spomladi tega leta bodo začeli v Melaminu graditi novo smolarno, ki naj bo končana do leta 1986. Veljala bo 300 milijonov dinarjev, denar pa bodo dale temeljne organizacije Melamina in porabniki, ki z njimi sodelujejo.

Konec leta 1984 so na **Kostelskem** napeljali telefonsko omrežje proti Žagi in Grivcu. Za leto 1985 pa ostanejo dela za napeljavo do vasi in zaselkov **Kostel, Poden, Padovo, Planina, Vitolj, Rajšele** in **Kuželj**.

Vodne elektrarne na Savi bodo spremenile oskrbo z vodo na območju **Krškega, Brežic** in **Sevnice**. Ogromen rezervat pitne vode je Krško polje, območje od spodnjega toka Krke do Sotle, ki bo nov vir za prebivalce navedenih občin. Z izgradnjo hidrocentral bo samo na območju krške občine pod vodo več kot 1000 ha zemljišč.

V treh letih obratovanja je edina jugoslovanska jedrska elektrarna v **Krškem** proizvedla 8 milijard kilovatnih ur električne energije. Začasno skladišče srednje in nizko radioaktivnih snovi je polno in vprašanje ustreznega shranjevanja je treba rešiti na zvezni ravni. Vsa merjenja vplivov na

okolico opravljajo domači strokovnjaki z mednarodnimi izkušnjami.

Tovarna verig »Veriga« v **Lescah** namerava v letošnjem zimskem obdobju narediti za domače kupce 10.000, za izvoz pa 15.000 parov snežnih verig. Njihova polobročasta veriga »Rival C« je dosegla na testiranju v Zvezni republiki Nemčiji dobro oceno. Po naročilu tovarne Mercedes pa so začeli izdelovati ob koncu lanskega leta novo obročasto verigo.

Na Univerzi Edvarda Kardelja v **Ljubljani** je rektor univerze prof. dr. Ivo Fabinc 7. novembra izročil doktorske listine devetim novim doktorjem znanosti. Dobili so jih: Marko Skulj, Marjan Jereb, Velimir Drobnjak, Boris Pihler, Andrej Petrič, Albina Nečak-Lük, Ivan Vezočnik, Branimir Banović in Faris Ibrahim Saleh.

Univerzitetni svet Univerze Edvarda Kardelja v **Ljubljani** se je v okviru priprav za visokošolsko reformo in razvojnih načrtov univerze zavzel za uvedbo nadaljevalnih izpitov po končani srednji šoli. Posebne izobraževalne skupnosti so imele nalogo, da sprejmejo do decembra 1984 vse visokošolske programe, ki jih bodo začeli izvajati.

Od 21. junija do 30. septembra 1985 bo v Moderni galeriji v **Ljubljani** 16. mednarodni grafični bienale. Zajel bo vsa »novovalovska« prizadevanja, ki so se v zadnjem obdobju uveljavila v svetu. Povabili so 253 avtorjev z vsega sveta, na razpis pa je poslalo svoja grafična dela okrog 400 umetnikov, največ z Japonske. V mednarodno žirijo te manifestacije svetovnega formata so bili predlagani: Giulio Carlo Argan iz Rima, Thomas M. Messer iz New Yorka, Pat Gilmour iz Canberre, Taman Miki iz Tokia, Ryszard Stanislawski iz Łodza, Pierre Restany iz Pariza in Zoran Kržišnik kot generalni sekretar bienala.

V Mestnem domu v **Ljubljani** so odprli konec leta 1984 lutkovno središče. Gledališka dvorana ima klubske prostore, delavnice, garderobe, vse, kar potrebuje to gledališče za svojo kulturno rast. Oder je zgrajen posodobnih principih za izvedbo predstav vseh lutkovnih zvrsti.

Keramična industrija **Liboje** slavi letos svojo 170-letnico. Obeležila jo je lani, ko je nastopila kot glavni pokrovitelj 12. revije narodnih ansamblov v Libojah, na kateri je nastopilo več kot dvajset ansamblov iz Slovenije in tujine.

Delavci Kmetijske zadruge Krka v Novem mestu nameravajo na **Mokrem polju** regulirati potoke Pendirjevka, Kamenšček in Črnicve in 113 hektarov zamočvirjene zemlje spremeniti v rodovitna polja. S 146 lastniki parcel se dogovarjajo o odškodninah in zamenjavi zemljišč.

Vinska klet v **Metliki** je lani dobila 40 odstotkov manj grozdja kot leta 1983. Na trgu bo primanjkovalo belokranjca in roseja, metliške črnine pa bo dovolj.

»HK Pomurje« – hokejski klub za hokej na travi iz **Murske Sobote** je lani osvojil vse možne naslove v Sloveniji: postali so prvaki v republiški članski ligi in v dvoranskem prvenstvu in zmagovalci turnirjev v Ljubljani in Murski Soboti. V medrepubliški ligi dvoranskega hokeja so zasedli drugo mesto v Jugoslaviji.

Na območju **Nove Štife** v mozirski občini so konec preteklega leta oddali več kot milijon litrov mleka, kar je rekord. Z načrtno proizvodnjo mleka se ukvarja 70 kmetov, ki imajo okrog 350 krav. Največje pašne skupnosti imajo na Kašni planini, Travniku in Ravni.

V letošnjem poletju bo v **Portorožu** 28. kongres FIJET, Mednarodne zveze turističnih novinarjev in piscev. Glavna tema te prireditve bo informatika. Turistični novinarji se bodo seznanili s celotno turistično ponudbo Slovenije in Jugoslavije in vseh dežel, ki sodelujejo v programu Alpe–Jadran.

V Portorožu gradijo novo marino za privez ladij, hkrati pa bo iz izkopanega materiala nastalo novo kopalnišče pod polotokom Sečo, od zdajšnjega kampa Lucija do gostišča Ribič. Novo kopalnišče na slovenski obali bo dolgo 500 m.

Na območju severne **Primorske** je konec novembra 1984 prišlo do naravne katastrofe, ki jo je povzročilo mešanje sredozemskih in celinskih zračnih gnot. V gozdovih je nastal žled – strdek iz vode in snega in uničil več kot 100.000 kubičnih metrov lesa na nadmorski višini 500 in 900 metrov.

Tudi za letošnje leto načrtujejo v **Ptuju** že 24. delavsko srečanje enajstih pobratenih občin iz Slovenije in Hrvaške, ki naj bi bilo v Krapini. Medsebojne vezi se na takih prireditvah utrjujejo z vrsto kulturnih in drugih prireditev, hkrati pa se dogovarjajo o sodelovanju kmetijstva in živilske industrije.

Delovna organizacija Novoles iz Novega mesta je zgradila v **Radatoviću** na Hrvaškem novo tovarno kopalniške opreme, ki bo sodila pod okrilje Novolesove temeljne organizacije združenega dela kopalniške opreme iz Metlike. SR Hrvaška je vložila 45 odstotkov sredstev iz sklada za nerazvita območja, ostalo Novoles. V tovarni bo našlo delo 60 delavcev, letos pa bodo izdelali 24 000 kopalnih kadi, največ za izvoz.

V **Rakičanu** gradijo kirurški blok za potrebe kirurškega, očesnega, ušesnega in delno ginekološko – porodniškega oddelka. Usiha dotok sredstev iz

prispevne stopnje republiške solidarnosti, zato se boji jo zastoja pri gradnji in podražitev. Primanjkuje jim 160 milijonov din. Izvedli bodo akcijo za zbiranje sredstev; že zdaj gradnja kasni za dve leti.

Na 32. gostinsko-turističnem zboru konec lanskega leta v **Rogaški Slatini** so se dogovorili o tem, kje in kako se bo nadalje razvijal slovenski turizem. Sklenili so, da bodo v jedilnike vključili mnogo več narodnih jedi iz domače kuhinje. Splošno združenje gostinstva in turizma je z najvišjim priznanjem – petimi zvezdicami – ocenilo restavracijo gradu Otočec pri Novem mestu in dvorec Zemono pri Ajdovščini.

Samoupravna komunalna skupnost v **Sevnici** je ponudila kupcem šest zemljišč po 400 m² za gradnjo zasebnih vrstnih hiš pod Vrtačo, ob cesti Sevnica–Vranje.

Izvršni svet skupščine **Slovenije** je sprejel v 15. novembra 1984 sklep, da znižajo davčno stopnjo na davek iz dohodka temeljnih organizacij združenega dela za leto 1984 z 2,8 na 1,8 odstotka in za prednostne dejavnosti z 0,9 na 0,6 odstotka.

Poprečen Slovenec poje letno okrog 2,3 kilograma rib, Jugoslovan 2 do 4 kilograme, Japonec 100, Norvežan in Danec 40, Šved in Španec pa 10. Na **Slovenskem** si prizadevamo, da bi izpopolnili prehrano z ribami, ki vsebujejo jod, kalcij, fosfor in vitamine A, D, B₁ in B₂.

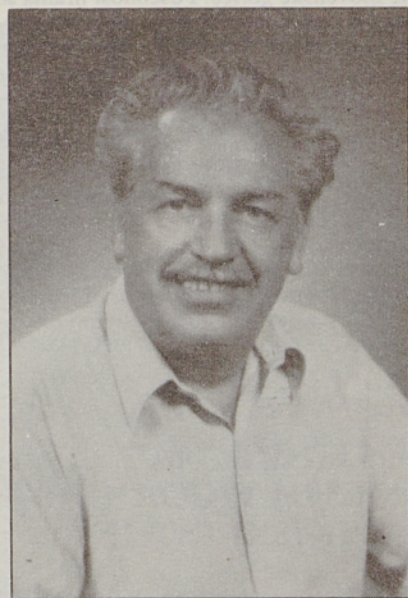
Od leta 1979 do 1984 so se realni osebni dohodki v **Sloveniji** znižali za 29,9 odstotkov, v Vojvodini za 22,3 v BiH za 25,4 Srbiji za 30,5, Hrvaški za 31,5, na Kosovem za 31,6, v Makedoniji za 32,5, v Črni gori pa za 35,3 odstotka.

Tovarna meril Slovenijales v **Slovenj Gradcu**, ki je danes organizirana v štirih temeljnih organizacijah združenega dela: Les, Kovine, Plastika in Kopa – terminali, je konec lanskega leta proslavila svojo 80-letnico. Proizvajajo lesno galanterijo, merila, merilne instrumente, terminale in mikro-računalniške sisteme. Letno izvozijo za več kot 2 milijona dolarjev izdelkov, največ v ZDA.

Od leta 1975 do 1985 so na območju **Suhe krajine** zvezne mladinske delovne brigade, bilo jih je deset, napeljale 10 km vodovoda, obnovile in posodobile 62 km cest, uredile za obdelavo 300 ha kmetijskih površin in elektrificirale 450 m napeljav. Opravili so 54.000 delovnih ur, za svoje dejavnosti pa porabili 70 milijonov din, kar je 56 odstotkov od vrednosti ustvarjenih del. V tem obdobju je delalo na deloviščih občin Grosuplje, Trebnje, Kočevje in Novo mesto 6316 brigadirjev. Uredili so naselja v Prevolah, Dobrniču in Žužemberku.

osebnosti

V oktobru 1984 je umrl **Janez Jeršinovec**, vodja istoimenskega ansambla Planšarji. Bil je eden izmed pionirjev sodobne izvedbe slovenske narodne in ljudske glasbe. S svojim žametnim glasom, s šegavo pojavo, vedrino in prisrčnostjo je znal osvojiti srca poslušalcev, kjerkoli je nastopal s svojim ansamblom.

Rojen je bil leta 1932 na Vrhniki in se je začel ukvarjati z glasbo že v zgodnji mladosti. Sprva je nastopal kot pevec skupaj s sestro, med drugim pa je prejel tudi 1. nagrado na javni radijski oddaji »Pokaži, kaj znaš«. V letih 1950–1957 je nastopal z ansamblom Veseli planšarji, pozneje pa je bil vodja svojega ansambla z naslovom »Planšarji Janeza Jeršinovca«, ki je veliko nastopal po vsej Sloveniji in tudi med našimi rojaki na tujem. Tako je obiskal naše rojake v zahodnoevropskih državah, leta 1983 pa tudi rojake v Avstraliji. Bil je izvrsten povezovalac programov in tako zagotavljal visoko raven prireditev, obenem pa je bil pisec številnih besedil planšarskih in drugih skladb. Ansambel je pod njegovim vodstvom posnel pet gramofonskih plošč, 2 kaseti in video nastop.

turistični vodnik

VINSKI HRAM NA JERUZALEMU

Zdravilišče Radenska je odprlo prenovljeni VINSKI HRAM NA JERUZALEMU. V hramu bodo sobe, opremljene v različnih stilih (lovska, vinogradniška, soba za degustacije vina...) Hkrati lahko sprejmejo 400 gostov, 50 sedežev pa bo tudi zunaj, z lepim razgledom na vinorodne Slovenske gorice. Posebnost hrama so domača jedila, narejena po prleških receptih, vsak dan pa lahko gost izbira med 30 jedili, ki jih zalije z najboljšimi vini iz Ljutomersko-ormoških goric. Uredili bodo tudi vinoteko, to je prodajalno z najboljšimi razstavljenimi vini iz raznih vinorodnih okolišev Slovenije, največ iz Štajerske. V Vinskem hramu lahko tudi prenočite, prav tako pa v hotelu Jeruzalem v Ljutomeru.

Vinski hram je na gričku, 7 km oddaljen od Ljutomera, do njega pa vodi lepa asfaltna cesta. Informacije dobite po telefonu v hotelu Jeruzalem: (069) 81-148.

POČITNICE NA KMETIH V GORNJI SAVINJSKI DOLINI

Gornja Savinjska dolina je postala srce slovenskega kmečkega turizma. Na 35 kmetijah je na voljo vsega 480 postelj, njihovo število pa bo drugo leto še večje.

Blizu Mozirja, na drugem bregu Savinje, sta poleg Mozirskega gaja dve turistični kmetiji v vasi Loka. Le osem kilometrov severno od Mozirja sta dve kmetiji na višini 760 m, kjer je na voljo sedem dvoposteljnih, ena triposteljna in štiri dvoposteljne sobe.

Med Mozirjem in Gornjim Gradom so v krajih od reki Dreti štiri turistične hiše: v Dobrovljah, v vasi Kokarje, v Šmartnem ob Dreti in zaselku Volog, ki nudijo polpenzion. Turistična kmetija je tudi v Gornjem Gradu in kilometer stran – v Lenartu.

V okolici Gornjega Gradu so tri turistične kmetije, ena v Zadrecki dolini, dve pa pri Florjanu nad dolino (oddaljene 3 in 4 km). Tudi v Šmiklavžu, 5 km od Gornjega Gradu, je ena kmetija, ki nudi polni penzion vse leto.

Ob poti v Mozirje proti Logarski dolini je kraj Ljubno, nad katerim je sedem turističnih kmetij. Ob Savinji navzgor, kjer je obilo postrvi, sledi kraj Luče, v okolici

kateroga so prijetne kmetije v Krnici, dolini Podvolovljek, Podveži in Raduhi.

Prav tako so tri kmetije pred Logarsko dolino, v Robanovem kotu in Solčavi, štiri pa v Matkovem kotu in pod Olševo.

Vse te kmetije so na višini od 430 do 1200 metrov, razen ene, najvišje stoječe kmetije v vsej Sloveniji, ki je na višini 1327 metrov, to je Bukovnikova v Podolševi, visoko nad Solčavo, z nepozabnim razgledom na Savinjske Alpe.

Kdor se napoti v Gornjo Savinjsko dolino na počitnice pozimi, se bo lahko smučal v zimskem središču Golte, vlečnice pa imajo v Zadrecki dolini, pri Lučah in Ljubnem, pri Mozirju in Gornjem Gradu. Poleti pa lahko pomagata na kmetijah sušiti seno, pri poljskih delih ali nabirate gozdne sadeže, hodite na izlete, ribarite in planinarite. Kmetije so različno opremljene, povsod pa vas pričakujejo prijazni koroški domačini. Vse kmetije imajo telefon, v Mozirju pa vam povedo kaj več po telefonu (063) 831-316 v Turistbiroju.

KONJI V HLEVU STRUŠKEGA GRADU

Grad Struga je zgrajen na terasi nad Krko, poldrugi kilometer od Otočca blizu Novega mesta. Prvič ga omenjajo v zgodovini z imenom Gumber leta 1251, ko je koroški vojvoda in gospod kranjski, Ulrich, vrnil freisinske škofiji vas Strugo. Danes je v posesti Kmetijske zadruga. V prvem nadstropju prebivajo šolske sestre Notre Dame, spodaj pa je majhno gostišče in hlev, kjer lahko pri Jožetu Antončiču iz Praproč pri Šentjerneju najamete konje za jezdenje. Jahanje nadzira vodnik, le izurjenim jahačem je dovoljeno jezdit brez

PROSPEKT O BLEDU IN BOHINJU

Turistična poslovna skupnost Bled in Center za turistično in ekonomsko propagando pri Gospodarski zbornici Slovenije sta izdala prospekt BLED-BOHINJ z osnovnimi podatki.

Prospekt o Bledu je barvno izredno bogat, vsebuje 102 fotografiji. Narejen je po poglavjih, ki zajemajo zgodovino Bleda, šport in rekreacijo, podatke o kongresnem turizmu in drugo. Natisnjeni so vsi osnovni podatki o največjih in najuglednejših blejskih hotelih, pridružuje pa se jim tudi VI-LA BLED, ki je bila nekoč rezidenca maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita, zdaj pa je na razpolago turistom kot hotel.

Drugi del prospekta zajema Bohinj s 36 barvnimi fotografijami in panoramskimi slikami bohinjaškega jezera in smučišč Koble in Vogla. Pridružuje se jim podatki o hotelih, zasebnih sobah in smučarskih centrih.

Prospekt je izšel v slovenščini – srbohrvaščini in angleščini – nemščini v nakladi 30.000 izvodov. Naročite ga lahko na naslov: Turistična poslovna skupnost Bled, 64260 Bled, Cesta svobode 15, telefon: (064) 77-793.

nadzora. Za amaterje je pripravljen ograjen prostor, ura jahanja pa stane 700 din.

Ogledovanje krajev blizu Otočca med ježo ob reki Krki je nepozabno doživetje! Cesta do gradu Struga se odcepi pri kampu ob gradu Otočec. Informacije dobite po telefonu (086) 85-166 pri Angeli Smrekar.

DOM BOŽIDARJA JAKCA

Slikar Božidar Jakac iz Novega mesta je v svojih delih upodobil Dolenjsko in sodobnike z mojstrstvom svojega talenta. Novomeščani so pred nedavnim odprli kulturnozgodovinski pomnik JAKČEV DOM, v katerem si lahko obiskovalci ogledajo stalno zbirko umetniških del tega znanega umetnika. Tako bodo njegove slike, ki izražajo tipično slovensko značilnost z neponovljivimi motivi, ohranjene za rojake in širši svet. Zbirka je v mogočni hiši, ki jo je sezidal Jakčev oče in je tesno povezana z umetnikovim otroštvom. Za stalno razstavo je izbral najboljše slike sam slikar. Mnoge med njimi niso le umetniški izraz dobe, pač pa imajo tudi dokumentarno vrednost, zlasti tiste, ki prikazujejo osebnosti iz narodnoosvobodilnega boja, kjer je Jakac poleg maršala Tita upodobil še mnoge druge.

JAKČEV DOM sodi v sestav Dolenjskega muzeja in ima naslov: Jakčev dom, 68000 Novo mesto, Društveni trg 1, tel.: (068) 25-169.

*Naslovna stran novega prospekta
Bleda in Bohinja*

Drevesa dosežejo med živimi bitji največjo starost, tudi nekaj tisoč let. V Sloveniji se sicer ne moremo ponašati s tisočletnimi sekvojami ali oljkami, zato pa niso po tej plati nič manj zanimive stare tise.

Tisa je zimzeleno drevo z igličastimi listi, pa vendar ni iglavec, kar najlaže spoznamo po plodovih. Namesto za iglavce značilnih storžev, se na ženskih drevesih tise razvijajo koščičasti plodovi, obdani z živordečim ovojem.

V Evropi postaja tisa zaradi naravnega izumiranja vedno redkejša, zato se pojavlja navadno posamič v bukovih in mešanih gozdovih, le redko pa nastopa na enem rastišču bolj številčno. Zaradi počasne rasti je les trden in prožen, tako da so ga nekdaj uporabljali za izdelovanje lokov. Dandanes je bolj cenjena značilna temna barva lesa, zato srečujemo tisovino mnogokrat v intarzijah ali kot podstavek lovskih trofej. Tisa se redno pojavlja tudi v parkih, sadili pa so jo tudi blizu bivališč. V Sloveniji so tise kot hišna drevesa značilne na območju Pohorja, Dravskega Kozjaka in ponekod v alpskih predelih. Tod je tudi večina slovenskih največjih in najstarejših tis.

Najbolj znani slovenski tisi sta brez dvoma tisevec v Stranah pod Nanosom in Solčavska tisa. Preden si ogledamo slednjo, naj pojasnim še spol pri tisah: na enih osebkih se razvijajo samo moški cvetovi, na drugih le ženski. Govorimo torej o ženskih in moških rastlinah. Razlika ni opazna le v času cvetenja, ampak zlasti jeseni, ko v temnozelenih krošnjah ženskih dreves zažarijo rdeči plodovi.

Sedaj pa na pot k Solčavski tisi! Solčava, prijazno naselje v Zgornji savinjski dolini je le redko samostojen izletniški cilj. Večina si jo ogleda spotoma, med obiskom Logarske doline. Ob takšnem izletu pa si je vredno ogledati tudi Solčavsko tiso. Pri turističnem društvu v središču Solčave nas usmeri kažipot čez Savinjo, takoj za mostom pa sledimo markacijam levo v hrib. Ko po polurnem, dokaj strmem vzponu stopimo na izkrčeno uravnavo, smo že pri tisi, ki jo naravoslovci, pa tudi planinci, že dolgo poznajo. Drevo je pomaknjeno v gozdni rob na grebenu, v bližini pa je klopica, kjer si lahko oddahnemo in se razgledamo po močasnih okoliških vrhovih.

Oglejmo si še tiso! Visoka je okoli 10 metrov, obseg v prsni višini pa je 318 cm (leta 1980). Pred leti jo je močno poškodovala strela, zdaj pa se je zelo lepo obrasla. Kaj pa starost? Podobno vprašanje sem zastavil starejši Solčavanki, ki mi je takole odgovorila: »Koliko je stara ne vem, vem pa, da se hitro stara. Ko sem bila mlada, je imela tisa okoli 1000 let, zdaj jih imam jaz 65, tisa pa že 3000!« V tej šali je tudi zrno resnice, saj nam

naravni zakladi slovenije

SOLČAVSKA TISA

lepo kaže, kako »točno« je lahko ocenjevanje starosti dreves. Navadno izvrtajo del debla in iz gostote letnic izvrtka in obsega izračunajo starost. Tisino deblo nastane z zraščanjem manjših debelc, zato v tem primeru omenjena metoda odpove. Verjetno so resnici najbližje ocene starosti 700 do 900 let, saj se ujemajo s podatki o naseljevanju Solčavskega. Lega tise v sklopu opuščene Hribarjeve domačije pa govori v prid dejstvu, da je bilo drevo nasajeno.

Solčavska tisa je bila vpisana že v prvih razvidnih naravnih znamenitosti Slovenije, zato ne preseneča, da je od leta 1951 zavarovana kot naravni spomenik.

Peter Skoberne

slovenija
v
mojem
objektivu

FOTO:
JOŽE PRIKERŽNIK

- 1
Strojna
- 2
Šentanel
- 3
Prevalje
- 4
Janeževa domačija na Strojni
- 5
Lesena cerkvica na Brinjevi gori

Rodna gruda

Slovenija

english section

Letters to the Editor

Dear Sirs,

Once again it is time to renew my subscription for the *Rodna Gruda*, a favorite magazine of mine. I thank you people for making this great publication available to us. Enclosed is an American express money order for payment. I would like to take this opportunity to thank for inviting me last summer to take part in the Slovenian summer school. That would certainly have been a fine experience and I hope a time will come when I might participate.

Wishing you all a blessed and happy Christmas and a prosperous and joyous New Year.

Pozdravljam vas vse.

Pat Hagemeyer, New Smyrna Beach,
Fl. 32069, U.S.A.

Dear Editor:

We did want to let your readers know our "Slovenefest III" was very successful. The weather was with us as were the wonderful people who supported us.

We drew a capacity crowd for our three day festival. There was enough entertainment all day long for three stages, let alone all the different food stands. We had a larger display of handcraft this year, much to the delight of everyone present. Our Slovenian artists again graced the grounds with their artistic talents.

Many were surprised to see our Heritage Room. The museum has really taken shape, displaying artifacts from the past and the present. We hope eventually to add a reading section to our Slovenian Museum. As you know the Museum is one of my favorite committees.

I am enclosing a few photos of the opening ceremony of Slovenefest III. Photo # 1 Ribbon cutting

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel.: 061 210-716

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editor: Jože Prešeren

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

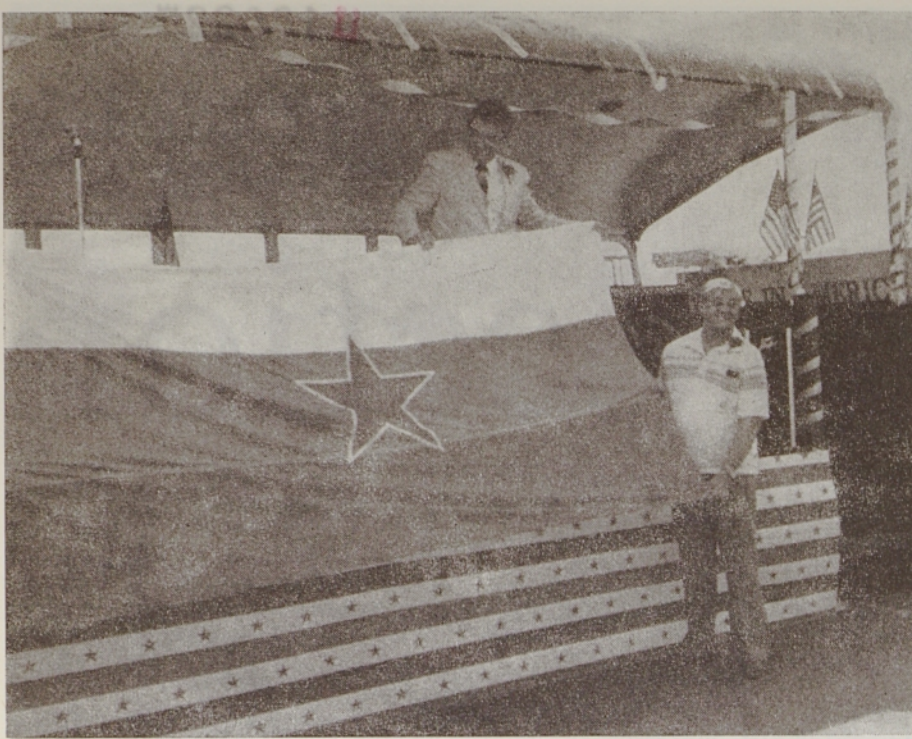
Yearly subscription for overseas
countries is 11.—U.S., 13.—
Canadian or 10.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

Slovenia is like Europe on a Small Scale

Recently the Ethnographical Museum of Ljubljana celebrated its sixtieth anniversary. To coincide with this anniversary, a special exhibition was prepared at which the work of the museum was represented, including material from the museum's rich collections and documentary material. The invitation to the exhibition itself was an attractive and unusual one: it consisted of a picture of an old machine for cleaning grain ("veternik") on a sheet of paper in the form of a questionnaire, on which a description of the machine itself, as well as of the work connected with it, was given. At the exhibition it was possible to admire collections of popular art, clothing, craft, farming tools, and household items, as well as masks and children's toys. Most of this material is stored in the museum's storerooms, since the latter does not have sufficient room for permanent exhibitions. This has been, for the last sixty years, the museum's great shortcoming. However, it has not prevented the faithful and tireless work of the museum's workers, who have, over the last decades, assembled treasures of folk art of inestimable value, as well as objects and documents which provide a true picture of how Slovenes used to live in the past.

"It's true that, ever since the museum was started, we have been short of room, and that we do not have permanent exhibitions; but, on the other hand, we make up for this shortcoming with periodical exhibitions, which deal with, in detail, a particular period, a particular craft or some other activity. So far we have held over 150 such exhibitions, which represent the basis for the preparation of a permanent exhibition at some later date. We keep promising ourselves that, sooner or later, some nearby building will become empty, and that we will be given it," explained Dr. Boris Kuhar, who has been director of the Slovene Ethnographical Museum in Ljubljana for the last 21 years. Before that he was, for 15 years, a journalist.

for the opening ceremony including all the dignitaries and Slovenefest committee. Photo #2 On stage holding the flag of Yugoslavia is our National SNPJ President Edward R. Hribar, lower right helping with the flag is our past National President Joseph Culkar. Photo #3 includes part of our Slovenefest committee and the National SNPJ Executive Board, left to right, Joseph Jereb, Ann Babich, our Grand Marshal Frank Milavic of Yugoslavia, Mary Roginski, and Edward

Hribar. Back row, Peter Elish, Joseph Culkar, and Al Roginski.

We will be sorry to see our Consul General, Zofka Klemen Krek leave. She is being re-assigned in Slovenia. Zofka has done a tremendous job while she was assigned to the Cleveland area. She has won all our hearts as well as being a wonderful diplomat for her country.

Jennie Gorjanc, Sec'y
Slovenefest Committee

The beginnings of the Ethnographical Museum go back more than sixty years. It was in the year 1906 that a critic wrote in the magazine "Slovan" about how urgently an independent ethnographical museum was needed. He wrote that "due to the march of civilization from the North and the West our ethnographical material is being rapidly lost to future generations". Even earlier, in 1821, when the Provincial Museum of Carniola was opened in the present building of the National Museum in Ljubljana, an ethnographical department, too, was planned. However, at that time the collection amounted to only 50 items, which had been mainly sent back by Slovene missionaries. The first real Slovene collection, although a modest one, was established in 1909. After the First World War, in 1921, the Ethnographical Institute came into being, and in 1923 the independent Ethnographical Museum was set up. The first director of the museum was dr. Niko Županič, the well-known scientific expert. And 1923 is considered to be the year of birth of today's museum. The latter's task has always been: to collect, to preserve, to study and to exhibit items which represent the essence of Slovene popular culture from all parts of Slovene ethnical territory.

During the sixty years of its development, the museum has assembled a rich and varied collection of over thirty thousand ethnologically important items, including some that are very rare or even unique. All these items have been carefully and in detail described in catalogues. There are twenty thousand literary items (books, magazines, etc.) in the library, and forty thousand photographs in the photographic section of the museum. The museum also possesses over five thousand hand-drawn and technical drawings, which have been prepared by the workers of the museum on their travels around Slovenia. There are also exceptional documentary records of old houses in Slovenia.

"In recent years we have had a lot of work in moving all the collected material from various attics and cellars to storerooms in Škofja Loka, where there are now over 200 collections. These collections are organized in such a way that they are accessible to anybody needing any particular information", explained dr. Boris Kuhar.

The castle at Škofja Loka, which used to contain a monastery, has

become an important treasury of Slovene ethnology. By means of the exhibitions which are held there periodically, it is possible to see many of the interesting ethnological items which are stored inside the castle's thick walls. Some of them are several centuries old, or more. The items which Slovenes used to use for everyday life are of particular interest. There are thousands of earthenware, wooden and ceramic pots and dishes. There is no lack of glazed tiles which used to adorn farmhouse ovens, and then there are benches, pokers and tongs for the hearth, table-ware, spoon-racks, crucifixes, corner-shrines, as well as wonderfully carved or painted chests, in which the richer farmers used to send their daughter's wedding-trousseau to the bridegroom's house, on the occasion of her marriage. The collection of embroidered material is also a rich and varied one, including table-cloths, sheets in which corpses were wrapped, embroidered towels and blouses. And then to go on: there are gaily-painted eggs, cradles, wedding-sleighs, special bread, masks, furs, jewellery, old kinds of dress, musical instruments, tinder-boxes, cudgels, rosaries, images, etc. It is impossible to mention everything.

"At first Slovene ethnology was mainly concerned with farming, since Slovenes have been mainly an agrarian people. Then this science was extended to include individual periods, and individual, not just the agrarian classes. Thus, in this way, we study the life of the townspeople, craftsmen, industrial workers and miners, too", explained the director of the Slovene Ethnographical Museum, whose Ph. D. thesis was a monography of the Škocjan Hills above Turjak.

When some particular field has been dealt with, then an exhibition is prepared. Some exhibitions have been particularly popular, and moved around Slovenia from town — for instance the exhibitions about the life of the miners of Idrija, about the foresters on the Pohorje Mountain, and about the rafters on the River Savinja. Particular interest was shown in the exhibition about superstitions in Slovenia, about the craft of pottery in Slovenia, about the houses of the Karst, Pannonian and Alpine regions, about the national costume worn by Slovene farmers, about the village where Tito was born, and about inns in Slovenia, as well as in the exhibition about pre-war fashions in Ljubljana.

There is certainly no lack of work at the museum. They could investi-

gate, for instance, how the nobility used to live in Slovenia, or how the clergy used to live, or how the monks used to live in monasteries. Over the last twenty years the museum's activities have been, to a large extent, specialized, expanded and modernized. Other specialized institutions have also been established, such as the Institute for the Protection of Historical and Cultural Monuments, the Slovene Music-Ethnographical Institute, and the Institute for Slovene Ethnography at the Slovene Academy of Science and Art.

Dr. Boris Kuhar has Slovenia's history and present state at his fingertips. When we asked him how Slovenia had changed over the last few decades, he replied as follows:

"The way in which Slovenes live has changed completely. Slovenes have changed from being an agrarian nation to being an urbanized people. The appearance of typical villages has been changed by industry, and there are few villages left which have kept the appearance they had fifty years ago. The younger generation has either moved away to the towns or built new houses. Only the less prosperous people have remained in the old houses which are witnesses of the past. Folk culture is falling, irretrievably, into decay, and the museum is sometimes just a helpless observer, although it tries to preserve what it can".

Thus, every year the museum either buys, or else receives by way of a gift, 500 or more items.

"We would like to stop the flow of antiques to other countries, which happens, regrettably, all the more frequently", dr. Boris Kuhar told us. The sale of antiques has become very commercialized recently. Antiques have become fashionable, so that in many modern blocks of flats one can find a trousseau-chest, a picture drawn on glass, various old irons and other items.

A lot of older, historically and ethnographically important buildings have been demolished by bulldozers, as there was never enough money to pay for them. Often it doesn't even help if buildings are listed as being of historical or cultural significance, since people often want to modernize their houses and are not aware of the building's historical importance, even if it were possible to take it into account when carrying out modernization. "Black kitchens" have completely disappeared, although many people are, today, sorry they have

gone, since it would be possible to smoke meat, salami and sausages in them.

"The typical architecture of buildings has been best preserved on the Karst, since the buildings of that area are built of stone, and are of relatively good quality. As opposed to the Karst houses, the small wooden houses are, today, almost uninhabitable, so for this reason they have almost disappeared", dr. Boris Kuhar went on to explain to us, and told us that for a number of years there has been a proposal to establish an open-air museum, either as part of the new botanical centre below Rožnik Hill, or else at Podsmreka near Višnja gora, where there is already a collection of Slovene pottery in the old castle.

The beginnings of a Slovene, open-air ethnographical museum can be seen at Muljava, at Josip Jurčič's native house, whither several granaries, hayracks and beehives have been moved.

What about national costume?

"In some places, such as Primorsko, the national costume is a sacred thing, since older women keep it for funeral dress. In former times, they received their national costume as part of their wedding trousseau, and were very proud of it. In Bela Krajina women used to go to mass wearing national costume. In Gorjensko, particularly in Rateče, as well as sometimes in Ljubljana, it is no rarity to see women going to mass in national costume on the occasion of more important events in the ecclesiastical year".

The esteem in which national costume is held has been increased to a certain amount by the annual event which is held in Ljubljana: "Country wedding". Some of the costumes are, in fact, somewhat stylized, but at least they have been preserved. The customs concerning the "kurent" masks used on the Ptuj Plain have been preserved, as well as some of the original kurentmasks.

"Of course, there is really no such thing as a Slovene national costume", pointed out dr. Boris Kuhar, "since Slovenia is such a varied land that it represents Europe on a small scale. We have the Alpine, Mediterranean and Pannonian cultures, and that is our good fortune".

And when discussing the Slovene Ethnographical Museum we should not forget to mention Goričane, the museum-castle near Medvode, where the non-European cultures have found their niche. Here are held permanent and periodical exhibi-

tions which acquaint Slovenes with the life of non-European peoples, and with the life of people living in the non-aligned countries, in particular. Dr. Kuhar has helped a lot in the organization of these exhibitions through his travels to many different parts of the globe, in particular to Africa, where he has established contacts with museum workers in those countries and with the people responsible for cultural exchanges. Over the last ten years there have been 80 exhibitions at Goričane Castle. Particular interest was shown in the exhibition of Mexican masks, as well as in the exhibitions about the pre-Columbus art of Peru, about the art of the Australian aborigines, about art in Africa, and about El Dorado from Columbia.

For this autumn an interesting exhibition of various valuable items from all part of the world is being prepared. The exhibits are the presents made to the praesidium of Yugoslavia, obtained on the occasion of various state visits. A lot of them

have been presented by Sergej Kraigher, who was a member of the praesidium of the S. F. R. J. These objects are made out of ivory, silver and gold; there are also carpets and other items, mainly from Asia and Africa. The exhibition will be at Goričane Castle.

Apart from Goričane Castle, there are a number of other interesting museums with permanent collections in Slovenia, such as the Apicultural Museum at Radovljica, the Ironwork Museum at Kropa, and then the museums at Kranj, Škofja Loka, Idrija, Celje and Brežice. These museums are particularly interesting for visiting emigrants, since they differ according to the part of Slovenia in which they are.

At the end of our talk dr. Boris Kuhar mentioned that he keeps in contact with numerous emigrants, too. He helped them in the expansion of the museum at Cleveland and in the establishing of the Enon Valley Museum.

Albina Podbevšek

Institute for Emigration Studies of the Slovene Academy of Science and Arts

In recent years there have been some very important achievements in the scientific research of the history of Slovene emigrants and emigration. During 1984 no less than three doctoral dissertations have dealt with individual questions concerning the emigration of Slovenes. As well as this, several new doctoral dissertations have been begun, and other scientific projects concerning this field are under way. This proves that there is increasing interest among our young scientists in the field of emigration studies. These scientists come from different fields, including literary and general history, the history of music, geography, ethnology and sociology. Their chief interest lies in Slovene emigrants in the United States, although they are also interested in our fellow-countrymen who emigrated to South America, Canada, Australia and New Zealand. It was in 1982 that, for the first time, an extensive anthology of Slovene literature in the United States and Canada was published in Slovenia. This was the book *Naši na tujih tleh* by Jerneja Petrič, which includes works by almost fifty Slovene poets and

writers. Over the last three years, seven comprehensive books have been published in Slovenia in connection with the life and work of Louis Adamič. They include the full biography of Louis Adamič, which was written by his brother, the university professor dr. France Adamič. A number of interesting autobiographies, written as books, have appeared, too, reflecting the life of Slovene emigrants in the U. S. A. (Vatroslav Gril, Ana Praček-Krasna), in Canada (Ivan Dolenc) and in Argentina (Franc Kurinčič).

Scientists living in all parts of the world have realized that the question of emigration is very worthy of study. It is among those nations which were established by emigrants, such as all of America and Australia, as well as among those nations where a lot of emigration took place, that this interest is particularly strong. We Slovenes certainly belong to this latter category of nations. In those countries which were created by emigrants it was after the end of the Second World War that wide interest in ethnic origin began to become evident among the general public. In

Soneti nesreče

I.

O Vrba! srečna, draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta;
da b' uka žeja me iz tvoj'ga sveta
speljala ne bila, goljfiva kača!

Ne vedel bi, kako se v strup prebrača,
vse, kar srce si sladkega obeta;
mi ne bila bi vera v sebe vzeta,
ne bil viharjev notranjih b' igrača!

Zvesto srce in delavno ročico
za doto, ki je nima milijonarka,
bi bil dobil z izvoljeno devico;

mi mirno plavala bi moja barka,
pred ognjem dom, pred točo mi pšenico,
bi bližnji sosed varoval — svet Marka.

Sonnets of Unhappiness

I.

To thee, sweet, happy Vrba, all my praise!
Dear corner of my father's home and land,
Why did the thirst for knowledge e' er demand
My going hence into life's torous ways!

I should not, then, have found how joy that sways
The mind becomes but poison in man's hand;
Faith in myself all gone, I would not stand
Here tossed by inner storms through nights and days

A helpmate and a love for me alone —
A dowry, priceless far above all mark —
I should have won with her my heart had known.

Then might have floated smoothly my life's bark,
My house, my fertile fields, and all my own
Protected by our patron, good St Mark.

Trans. A. I. Lenarčič, W. K. Mattheys

WE FINNALLY DID IT!

We would like to introduce you to a ONE OF A KIND limited edition. Based on "TWO TRADITIONAL SLOVENIAN CUSTOMS"; published under one cover. Yes, two books in one, accompanied with cassette recordings of Slovenian melodies sung at these occasions by our favorite and well known "ZARJA" SINGING SOCIETY OF EUCLID, OHIO.

Detailed in this edition is a complete guide explaining step by step procedures for a perfect "TRADITIONAL SLOVENIAN WEDDING UNVEILING CEREMONY" and also, an explanation about and organizing of a "TRADITIONAL SLOVENIAN GRAPE HARVEST FESTIVAL" at home or plan one for your own community for everyone's enjoyment. A GREAT FUN RAISER!

There are colored photos depicting the various procedures, instructions, English and Slovenian lyrics with the score for musical accompaniment and your very own "TRAVELING CHORUS" brings alive the vivid words and pictures on a cassette tape; excerpts from "Zarja's" Volume I and Volume II records albums. Yes, this well known chorus from Euclid, Ohio is bringing to you a once in a lifetime edition. A treasured GIFT for the NEWLY WEDS and a FAMILY HEIRLOOM keeping alive Slovenian traditions in America.

Order yours today; for they are a limited edition. Attached is an order blank for your convenience. GET YOURS TODAY — BE THE FIRST.

Thank you!

Zarja Project Committee:

ORDER BLANK

Yes, I wish to order book(s) complete with tape cassette of two traditional Slovenian customs by "Zarja Singing Society." Send BANK CHECK or MONEY ORDER for immediate delivery (3 weeks). Other checks require clearance and delivery will follow (in 6 weeks). Sorry, no credit cards of any kind are accepted.

Make your check payable to "Zarja Project" and send to:

Thank you for your order, you made a good investment in Slovenian tradition & culture that will last for years to come.	Quantity	Two Traditional Slovenian Customs	24.95 ea.
Zarja Project c/o Jennie Mramor, Secretary 266 East 204 Street Euclid, OH 44123		Packaging, insurance, postage in the continental U.S.A.	Add 1.50
		Packaging and postage non-insured outside the continental U.S.A.	Add 2.00
		Total Amount Due	

Gazele

II.

Oči sem večkrat prašal, ali smem
ljubiti te; odgovora ne zvem.
Od daleč gledaš, draga, me prijazno;
prevzetno vihaš nos, ko mimo grem.
Ak' tebi so obrnjeni pogledi,
odtegneš precej svoj obraz očem;
al' ak dekleta druga ogledujem,
zakriti jeze ni ti moč ljudem.
Tako al' ljubiš me, al' me sovražiš,
kak bi ti vstregel, siromak ne vem.

Gazele

II.

I ask your eyes and question if I dare
To love you, dear — the answer is not there.
Your glance is often kindly from afar,
Yet when I pass, your nose is in the air.
Whene'er my eyes with longing search for you,
Away you turn as if you did not care.
But if I look at any other maid,
You can't conceal a sudden angry glare.
So prove at last your hatred or your love,
Resolve my doubts — what I must do, declare!

Trans. J. L.

America and Australia, for this reason numerous scientific institutions, archives and university libraries began to show an interest in older material of importance for the history of emigrants and emigration; as well as this, private collections began to become established. Of course, the collections which already exist or are coming into existence in America are relatively inaccessible for scientists coming from Slovenia, due to the high cost of travel and other expenses. As well as this, certain private collections, in particular, may be quite inaccessible for a Slovene scientist.

In Slovenia, relatively little archival material about Slovene emigrants and emigration exists. In particular, there is a lack of manuscripts about the work of Slovene emigrants or about individual important Slovene emigrants. Some leading Slovene librarians were aware, even before the outbreak of the First World War, of the importance of the Slovene printed word, which was published by our fellow-countrymen throughout the world. Nevertheless, these collections of the publications of Slovene emigrants are very incomplete even in our main libraries. Not even one complete copy of the continuous publication of one of the leading Slovene emigrants' newspapers exists in Ljubljana. The tempestuous twentieth century, with two world wars, has caused damage to our collections, too. This, of course, limits to a large extent the work of our scientists who wish to study questions concerned with Slovene emigrants and emigration.

It was, in particular, the scientific symposium about Louis Adamič, organized by the University of Ljubljana in 1981, which proved that, in spite of the above-described difficulties, we here in Slovenia are capable of achieving significant scientific results in the field of Slovene emigration and emigrant studies. As many as eighteen Slovene scientists and authors made important contributions to this symposium, which was attended by scientists from all parts of Yugoslavia, from numerous West-European countries and from the U. S. A. In doing so, they certainly helped to increase the scientific importance of this meeting.

After the symposium about Louis Adamič was over, it was proposed by the praesidium of the Socialist Alliance of the Working People of Slovenia that an Institute for Emigration Studies be established within the framework of the Slovene

Academy of Science and Arts. This institute has now been working for a period of two years. It was certainly no chance that the Slovene Academy was chosen to be the institute's founder. The Slovene Academy of Science and Arts ("SAZU") is the highest scientific institution of the Slovene nation, which enjoys the respect of scientists working throughout the world. Even before this new institute was established, a scientific centre for the study of the history of Slovene emigrants and emigration existed. It was to this institute that »Slovenska izseljenska matica« entrusted part of its valuable collection of material concerning Slovene emigrants and emigration. "SAZU" itself has collected some important material concerning emigrants, including the legacy of John Jager, the famous Slovene architect from Minneapolis, as well as some important manuscript material of Louis Adamič. There are a number of very rare emigrants' books in the library of "SAZU", too.

A lot of important and extensive work is to be carried out by the Institute for Emigration Studies. The Institute's main task will be the creation of conditions for scientific work in the field of emigration studies. For this reason the members of the Institute have begun to make a systematic collection of archival material connected with emigration from Slovenia. A lot of this material is kept by various scientific institutions in Slovenia, so that an attempt will be made to provide a central record of all such material, including, if possible, a record of material kept elsewhere in Yugoslavia. For this reason correspondence will be established with similar institutes elsewhere in Yugoslavia and the world. One of the objectives of the Institute is to coordinate the work of Slovene scientists who are concerned with the question of emigration from Slovenia. At the present time, the Institute is already cooperating with those scientific institutions which need data about Slovene emigrants and emigration. Right now an extensive work, to be named the Encyclopaedia of Slovenia, is being prepared for the first time. This encyclopaedia should include as exhaustive as possible a description of individual Slovene emigrants, who have become important figures in the fields of science, literature, art and business, as well as of Slovene emigrants' societies. The Institute for Emigration Studies is helping in this project, and cooperating with

the editors of the Encyclopaedia of Yugoslavia.

Numerous distinguished Slovene emigrants from the U. S. A., Canada, Uruguay, Argentina and Australia have already visited the Institute for Emigration Studies during the two years since it was first established. In 1984, on the occasion of the celebration of the jubilees of the Slovene National Benefit Society and of the Progressive Slovene Women of America, the leaders of both societies visited the institute. The Progressive Slovene Women of America presented part of their valuable material to the institute, too. Important documentary material, as well as magazines, was presented to the institute by the "Triglav" Slovene-Yugoslav Mutual Society from Buenos Aires in Argentina. The institute obtained as a gift the legacy of Frank Česen, from Euclid, U. S. A., and of Jože Bajec of Ljubljana. Among individuals who have presented important material to the institute, mention must be made of the Klančnik family from Chicago and Jakob Strelkal's family from Cleveland. Manuscript material, including as yet unpublished studies concerning Slovene emigrants, has been presented by Jože Drašler and Frank R. Bartol from the U. S. A., by Franc Kurinčič, Yolanda Kutoša de Bilbao and Oskar N. Škrilec from Argentina, by Geza Kološa from Uruguay, by Marie Pišlar from France, and by Franc Drenovec from the Netherlands.

It is hoped that this kind of help from our fellow-countrymen to the new institute will continue and increase. For this reason all of our fellow-countrymen are kindly asked to send to this institute manuscript and printed material, as well as photographs which bear witness to the life of our people throughout the world. We are suffering from a great lack of printed material, particularly newspapers, particularly from the period 1935—1955, as well as from the pre-World War I period. Through such gifts to the institute, this material will become the permanent property of the Slovene nation, and, as such, will be a constituent part of the latter's cultural heritage. The material, which will be kept by the Institute for Emigration Studies, will be accessible not only to today's Slovene scientists, but also to the scientists of the future. If such material remains in foreign and, in particular, private collections, then the danger exists that in the course of time this material will become lost for scientific purposes. Only

through the cooperation of our fellow-countrymen will Slovene scientists in their homeland be able to carry out their duty to keep track of, by means of scientific research work, the successes of our fellow-countrymen living in other parts of the world. The address of the insti-

tute is as follows:

Inštitut za izseljenstvo, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Novi trg 3, 61000 Ljubljana, Yugoslavia. This is also the address to write to if you need any further information.

Janez Stanovnik

A Slovenian Portrait

At High Pasture

North of Ljubljana and still north of Kamnik lie the Alpine meadows, **Velika planina** and adjoining **Mala** and **Gojska planina**. Every year since time immemorial this has been the scene of an annual pilgrimage of cows and cowherds from the valleys below to the summer pastures high on the mountain where they remain from mid-June to mid-September.

Kati Turk has passed 20 summers on the mountain. Her days, and those of the others there, have a pattern, a rhythm, beginning before dawn. The cows must be milked, the calves must nurse, and by 5:00 A. M. they are herded to pasture near the pond, a good distance away. Returning to her cabin and shed, she cleans the stalls, washes up, changes clothes, then preparing the milk for souring and cheese-making.

By 9:00 the hardest part of her workday is behind her. Friends from neighboring cabins, some more summers at high pasture than Kati, gather to pray the Rosary, to chat, to enjoy a friendly cup of coffee together.

After a hike down to check on very desired by passing hikers and mountaineers who buy them to mail to friends.

As one of only three remaining on **Velika planina** who still know how, she may spend a bit of her free time making **trniči**. This tradition dates back to early times when the cowherd was usually a boy in his late teens. Spending the whole summer at pasture tending the herd and thinking of his girlfriend down in the valley below, he made small breast-shaped cheese balls ornamented with folk designs. These were left to dry hard and, when the young man returned to the valley in autumn, he presented a pair to the girl who waited for him. This gift was a lovely compli-

ment to the girl who, perhaps, saved the **trniči** in remembrance of her herd, she prepares lunch-usually fresh cottage cheese, sour milk and good homemade bread. The cows, soon ready to be milked again, wend their way home alone. Each cow wears a bell and each herd's bells have a certain tone, so if you have a good and practiced ear you are able to distinguish, for example, Golob's bells from Krajger's bells.

While the cows rest daily in their stalls through the early afternoon hours, there is time for herself. Kati is an avid painter and embroiderer when at home in the valley near Kamnik, but on the mountain she makes original picture postcards using colored pencils, depicting the life at pasture, the surrounding scenic beauty, nature in bloom. Their

Photo caption: Depicting life on the mountain meadow

innocent charm makes these cards grated the cheese and served it with food.

In mid-afternoon the cows are let out to pasture again, but this time near the cabin. She must again milk them in the evening, and when the sun is setting, Kati Turk, all her neighbors and all the cows grazing on "The Great Meadow" are ready to settle in for the night.

Text and photo:
by Charlotte Anderson

Pride in One's Mother-Tongue

We can and must be proud of our mother-tongue. This is what the following, third part of our present reflections on language is concerned with.

Every mother-tongue is a source of pride. Including Slovene. Or perhaps Slovene in particular. It so happens that in today's world there are a multitude of languages, some of which are spoken and understood by a great number of people and some only by a few. For this reason the former are referred to as "world languages" and the latter as "minor languages". However, this is not the result of our own merits or faults, and therefore cannot give rise to pride or shame. Pride and shame originate from elsewhere, from personal qualities or faults.

Man as a human being is more or less the same at all times and places. This can be best seen in today's world when, on certain occasions — for instance during the Olympic Games — representatives of nearly all nations and peoples of the world, from the most developed to the most backward, meet together, and no basic differences can be observed among them as far as their abilities and potentials are concerned.

And, yet, the other side of this truth is even more obvious. Every man is a unique being in himself. Not only so far as his physical characteristics are concerned — the latter can be seen from even such a small part of the body as the skin on one's thumb, which is used in the case of finger-prints, but also

according to his character, and his intellectual and emotional nature. Even if we assert that somebody is the spitting image of his father or mother, the fact is that even in the case of identical twins the differences between them are more telling and interesting than their similarity.

Language, too, is one of man's characteristics. He does not inherit it, without guilt or merit, like the skin on his thumb, but it is the result of his learning and efforts, as well as of capability and talent. And it represents another quality, which, as a mark of distinction, is equal in importance to one's fingerprints.

We can distinguish one man from another by means of language, too, both spoken and written. We can distinguish people not only by their voices and the melody of their voices, and not only by their writing, but also by their style, vocabulary and orthography. We can convince ourselves of this quickly, even if we aren't experts on language. And experts on languages, or on a particular language, can reveal this even more clearly to us.

In the same way that a graphologist can decipher people's characteristics from the way they write, so can a linguist discover many characteristics which distinguish not only one poet from another, and one writer from another, but also the writer of an ordinary letter, and the composer of a simple message from his nearer or more distant neighbour.

People aren't machines or robots, who can only carry out actions prescribed in advance. We are, at least, like computers in that we are capable of making decisions on the basis of our knowledge and experience. And we are more developed than computers in that we determine, as we go, our duties and needs, from a given basis, taking into account even dreamt-of and longed-for future possibilities and impossibilities.

It therefore follows that no two men in the world use exactly the same language, neither do they need exactly the same language. Even if they did, by some chance, have the same language, each of them would try to achieve their own original being, in language, too. The efforts of those who wish to achieve the greatest possible unity of language in the world, including the use of new, artificial languages or the raising of the status of certain languages into "world languages", are in-

teresting and to a large extent praiseworthy. However, it is clear enough, that, if ever real unity of language was ever achieved, then it would be necessary to build a new Tower of Babel.

In the same way that people strive to maintain their own personal language, distinguishable from the language of others but nevertheless in uniformity with the latter, so, in the same way, each language, as the language of a nation, moves, both consciously and subconsciously, away from the language of other nations. And this is the secret of languages, whether "major" or "minor" ones, that each of them is able to express everything that is necessary and as it is necessary at each individual moment.

And this is where our personal efforts come in. If we do not neglect improving it, then we can help on improving it, then we can help the language of our nation in its development, in its struggle and coexistence with other languages.

And where there is personal merit, personal pride, pride in one's language and in oneself is justified. Such pride is not just a crown and a reward for our efforts, but also a source of self-respect, since we know that it is not important how many people speak or write an individual language, but rather how they speak or write it, with love and care, or without thought, like a blabbering machine.

Janko Moder

The Slovenske Gorice from the Castle of Ptuj

The village of Šmarje in the Kozjansko region

4

5

Slovensko ljudsko arhitekturno izročilo

»Hiške« in »skorjevke« – prvinsko stavbno izročilo na Slovenskem

Motili bi se, če bi sodili, da so vredne preučevanja samo estetske, umetniškimi merilom ustrezne stavbe. Vabljuje so prav tako preproste kot tudi zahtevnejše stavbe, saj pričajo ene in druge o življenju ljudi, ki so jih zgradili in v različne namene uporabljali. Za narodopisca so, na primer, izjemno vabljuje tudi takó preproste stavbice, kot so kamnite kraške »hiške« – zavetišča pastirjev, ali skromne, z ljubjem prekrite kočice drvarjev in oglarjev, ki se skrivajo v zavetju gozdov na Slovenskem. Če nas bo pot kdaj zanesla v kraj, kjer »živi« ta arhitektura, oglejmo si jo in poskušajmo spoznati njene narodopisne značilnosti kakor tudi njen stavbno-zgodovinski značaj.

Kamnite kraške »hiške« so stavbna dediščina našega Primorja. Nase opozarjajo s svojo okroglo obliko, kupolasto streho in z gradnjo na suho. S temi nenavadnimi, v celoti iz kamna sezidanimi stavbicami sem se prvič srečal leta 1972 v družbi z dr. Milkom Matičetovim, Kraševcem, rojenim v Koprivi. Skupaj sva si ogledala v okolici njegove rojstne vasi nekaj več kot deset »hišk«, ki so bile kar dobro ohranjene. Njegovo spremstvo je bilo zelo dobrodošlo, saj bi sam težko odkril hiške, skrite v zelenju borov in

grmovja, včasih tudi spretno vkomponirane v kamnite zidove, ki obdajajo pašnike in senožeti. Pozneje sem še nekajkrat obiskal kraje s to preprosto arhitekturo, toda prvo srečanje z njo mi je ostalo do danes v toplem spominu.

Sčasoma me je to stavbno izročilo vedno bolj prevzemalo in mikalo, začel sem odkrivati meje njene razširjenosti, načine gradnje pa tudi njeno kulturno zgodovinsko preteklost. Pokazalo se je, da so »hiške«, pravijo jim tudi »bajte«, zidali le na omejenem delu kraškega ozemlja, ki sega od morja proti vzhodu in severu do meje, ki jo zarisujejo Bazovica, Lokev, Divača, Sežana, Avber, Štanjel, Komen in Brestovica. Proti jugu meje ni, saj se to stavbno izročilo nadaljuje v notranjost Istre vse do konca polotoka pa tudi naprej v Dalmacijo.

Kdor ni doma na Krasu, na tistem delu slovenske zemlje, kjer je kamen najpomembnejše stavbno gradivo, ta se bo najbrž čudil, kako je mogoče zidati stavbe, ne da bi uporabljali za vezivo tudi malto. In vendar znajo spretni domačini v našem Primorju sezidati »hiške« brez malte, na »suho«, tako da srednje velike ploščate kamne zlagajo po krožnici približno dveh me-

trov premera. Kamne polagajo kot da bi zidali z opeko, dokler ne skončajo približno dva metra visokega oboda. V njem pustijo ozko odprtino, vhod v hiško, medtem ko odprtini za okna ne napravijo. Nato začno zidati kupolo nad obod, prav tako na suho brez malte: vsako plast v vrsto zloženih kamnov zamaknejo nekoliko navznoter, dokler ne nastane nekakšna kupola. Tako je »hiška« pokrita in v celoti sezidana iz kamna. V notranjščino stavbice postavijo navadno kamen, sedež, kamor so posedli ljudje, ki so se zatekli v hiško v nevihti ali v hudi sončni pripeki. Danes v našem Primorju ne zidajo več hišk, ker zanje ni potrebe. Stoletno stavbno izročilo počasi tone v pozabo, z njim vred pa ugaša stavbna tradicija, ki ima globoke korenine v naših tleh.

Spraševal sem se, pred menoj tudi že mnogi drugi, odkod to stavbno izročilo? Nekateri stavbni zgodovinarji mislijo, da segajo korenine našega stavbnega izročila še v davno preteklost. To misel podpirajo tudi raziskave ljudske arhitekture drugod po Evropi, ki so pokazale, da so podobne stavbice kot so naše, zidali še marsikje, zlasti v sredozemskih deželah, na primer v Italiji, Grčiji, Španiji, Franciji in celo na Irskem pa tudi v Švici v Ticinu. V naši sosesčini bogati podobno stavbno izročilo Istro in Dalmacijo, kjer srečujemo izjemne, že kar obrtniško oblikovane »kažune« in »bunje«, v nekaterih izmed njih celo prebivajo – tako kot v Alberobellu v Italiji, spet druge pa uporabljajo samo za shrambe in hleve.

V prid misli, da skrivajo naše hiške zelo zelo staro stavbno izročilo, govori predvsem to, da so arheologi doslej že na več krajih izkopali ostanke okroglih kamnitih stavb, na primer na Sardiniji in Menorci, pri nas pa v okolici Pulja, ki spominjajo na današnje »hiške«. Zato se zdi tem bolj verjetna in sprejemljiva misel arhitekturnega zgodovinarja G. Rohlfsa, ki je zapisal, da gre pri okroglih kamnitih stavbicah s' kupolami za nadaljevanje prazgodovinske stavbne tradicije. Iz te stare tradicije so v stoletjih in tisočletjih pognale današnje oblike okroglih stavb, ki na prvotno izročilo spominjajo zlasti z načinom suhe gradnje, z okroglo obliko in s psevdokupolo. Spoznanja o davnem izviru te naše stavbne dediščine pa dajejo pastirskim

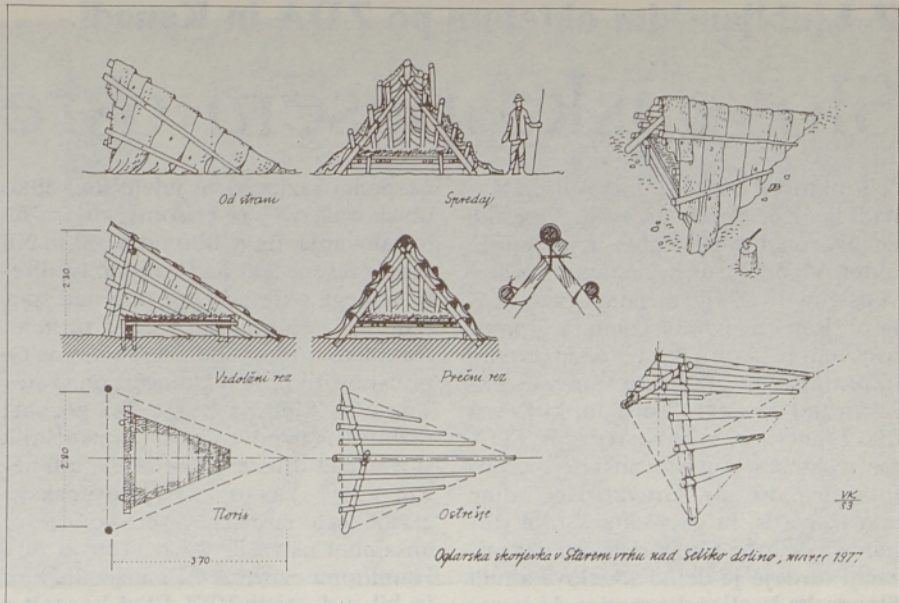
Hiška v Sičavcah v ogradah pri Trebčah

zavetiščem polnejši zven, saj ne gledamo v njih samo preproste arhitekture, ampak stavbno zgodovinski spomenik, relikv, ki priča o stavbnem razvoju na naših tleh in govori o zgodnjem kultiviranju in večtisoletni nepretrgani poselitvi današnjih slovenskih tal, pa tudi o povezanosti naše kulture z evropsko.

Posvetimo nekaj pozornosti še lesenim zavetiščem drvarjev in oglarjev, imenovanih »skorjevke« ali »kožarice«. Marsikom izmed nas obe besedi najbrž ne zbudjata posebno žive predstave. Dobro se spominjajo tovrstnih stavb starejši drvarji in oglarji na slovenskem, mlajši pa skoraj ne, ker danes takšnih zavetišč ne potrebujejo več in jih zato le redkokdaj postavljajo. Tuintam v gozdu še naletimo na ostanke lesenih stavbic, prekritih s smrekovo skorjo, kot na primer na Menini planini, na Mežaklji, na Jelovici, na Pohorju in na Kočevskem ter Kozjanskem. Prav bi bilo, da teh stavbic ne bi pozabili, saj so še do nedavna dajale varno zavetje drvarjem in oglarjem širom po slovenskih gozdovih.

Gradili so dve vrsti skorjevok, majhne in velike. V majhnih so prenočevali po dva ali trije drvarji ali oglarji, v večjih pa skupina »holcarjev«, po šest ali tudi več oseb. Oglarji na Starem vrhu nad Selško dolino so pred leti napravili majhno skorjevko tako, da so zvezali s srebrotom na križ dve tanjši smrekovi debli, nato pa na »škarje« privezali sleme, daljše smrekovo debljo, ki se je s prostim koncem opiralo v tla. Na škarje so nato še privezali late, ki so z drugim koncem počivale na tleh. Na to leseno ogrodje so položili posušene smrekove »kože«, velike približno poldrug kvadratni meter. Smrekove kože so nato čvrsto pritrdili

Oglarska skorjevka v Starem vrhu nad Selško dolino

na ogrodje, od zunaj so jih pritrdili še z latami, da jih ne bi odnesel veter in tako je bila »skorjevka« pripravljena, da sprejme goste. Potrebno je bilo samo še narediti iz smrekovih vej pograd, ga napolniti s smrekovimi iglicami ali vejami, sezidati pred vhodom odprto ognjišče in kočica je vabila k počitku.

Večje skorjevke so postavljali samo drvarji. Narejene so bile tako kot majhne, bile so pa precej večje od malih skorjevok. Na Menini planini je v eni izmed velikih skorjevok prenočevalo kar po sedem drvarjev. Spali so na pogradih, kuhali so na odprtem ognjišču pred vhodom, jedli pa na klopeh, ki so stale v bližini ognjišča. Obleko in hrano so hranili v lesenih zabojih, postavljenih kar na tla.

Kulturnozgodovinski pomen teh preprostih lesenih stavbic poudarja

zlasti elementarnost stavbne konstrukcije in raba naravnih gradiv: lesa in smrekovega lubja. Skorjevke in kožarice najbrž niso takšne stavbe, katere korenine bi morali iskati v prazgodovinski davnini. So in ostajajo pojem elementarnega spontanega stavbarstva, ki nas spominja na prve korake v razvoju arhitekture.

Anton Cevc

Oglarsko zavetišče na Črnem vrhu

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Kadar žalost do vrha prikipi, se veselje oglasi.

Kar je črno, ne bo belo.

Kdor je sebi hud, komu bo dober.

Kdor je tiho, vsem odgovori.

Kdor ne varuje malega, nima velikega.

Leži kakor gospod, vstane kakor berač.

Ljubezen – bolezen.

Ljubezen zadušena še ni pogašena.

Majhen sem ptiček, toda slaviček.

Slovenska pesem osrečuje

V oktobru 1984 je gostoval po Kanadi in Združenih državah Amerike znani vokalni ansambel Ljubljanski oktet. V sodelovanju z nekaterimi slovenskimi društvi je turnejo organizirala po Kanadi znana trgovina z gramofonskimi ploščami, kasetami in drugim informativnim gradivom Caravan Imports and Travel iz Toronta, ki jo vodi Francka in Vojo Starčev, po ZDA pa uvoznika jugoslovanskih gramofonskih plošč idr. Greyko Recording and Records, ki ga vodi Violet Ruparich in John Gregorich. Pri organizaciji turneje je delno sodelovala tudi Slovenska izseljenska matica, ki je zagotovila nastop na sklepni proslavi 80-letnice SNPJ v Borough of SNPJ, Pa. in v Clevelandu, kjer so priredile dobrodelni koncert Progresivne Slovenke Amerike.

Prvi kanadski nastop na tej turneji je bil v Montrealu, ki pa se ga iz

neznanih razlogov ni udeležilo veliko obiskovalcev. Vsi prisotni so izražali obžalovanje, da je bilo tako, saj so bili sami presenečeni nad izredno kvaliteto samega okteta kakor tudi nad sporedom, ki so ga pripravili za turnejo. Nekoliko bolje, vendar še vedno ne po pričakovanjih, je bil koncert obiskan v Torontu, kjer pa se je žal poznala razbitost, nepovezanost tamkajšnjih slovenskih društev, morda pa tudi nezanimanje za to zvrst slovenskega glasbenega izročila. Vsekakor pa je ansambel ustvaril pravo vzdušje že v Hamiltonu oziroma v Beamsville, kjer je bil v dvorani VPZ Bled koncert z zabavnim delom. Nič manj prijetno ni bilo tudi naslednji dan v Londonu, Ont., kjer je prireditev pripravilo tamkajšnje slovensko društvo Triglav. Ob koncu turneje je bil še zadnji kanadski nastop – v Thunder Bayu, ki je po vzorni organizaciji prav tako izredno uspel.

Miss SNPJ za leto 1985 Carol Morvetz s članom Ljubljanskega okteta Tonetom Puciharjem.

Župan Euclida Anthony Giunta izroča ključ mesta predsedniku SIM Matjažu Jančarju (v sredini). Na levi Zofka Klemen-Krek, jugoslovanski generalni konzul v Clevelandu.

Edvard Hribar, predsednik SNPJ, reže »rojstnodnevno« torto ob jubileju SNPJ.

Prvi nastop v ZDA je bil neizseljenski – organiziral ga je jugoslovanski ambasador pri OZN Ignac Golob v dvorani Daga Hammarskjoldta v palači Združenih narodov, za tem pa je bil za ožji krog povabljenec še krajši koncert v prostorih jugoslovanskega kulturno-informativnega centra v New Yorku. Zlasti na drugem koncertu smo srečali tudi vrsto naših vidnih rojakov, ki živijo v tem vele mestu, in ameriških prijateljev jugoslovanske kulture.

Po tem kratkem obisku New Yorka se je začela turneja med gostoljubnimi ameriški rojaki – prvi postanek je bil v Bridgeportu, CT, kjer je koncert s plesom pripravil farni odbor župnije Sv. Križa. Vse priprave je vodil prizadevni rojak Jože Višinski, ki pa so mu seveda pomagali tudi drugi rojaki iz tega okoliša. Cerkev je za koncert in cerkveno dvorano za ples odstopil župnik Alojzij Hribšek. Zanimivo je, da je prišla na ta koncert tudi večja skupina rojakov iz New Yorka, ki je za njihov prevoz z dvema avtobusoma poskrbela Liga ameriških Slovencev.

Naslednja postaja je bila v Steeltonu, PA., kjer je Ljubljanski oktet sodeloval na banketu v počastitev 90-letnice tamkajšnjega društva KSKJ.

Osrednji dogodek turneje je bila vsekakor proslava 80-letnice SNPJ v njihovem rekreacijskem središču v Borough of SNPJ, Pa. V veliki večna-

menski dvorani se je zbralo prek 400 članov in delegatov iz bližnjih društev SNPJ; slavnostni govornik je bil predsednik SNPJ Edward Hribar, za govorniškimi pultom pa je bila še vrsta drugih vidnih »jednotarjev« – Tom Florence, John Fabec, Sharon Ujcich, Joseph Cvetas, John Drovdljic, Al Jergel, Frances Sylvester, Roger Evanish. Pozdrave so izrekli predstavniki treh jugoslovanskih generalnih konzulatov – iz Pittsburgha Rudolf Mažuran, iz Clevelanda Zofka Klemen-Krek in iz Chicaga Stanko Jerosimić. V imenu Slovenske izseljenske matice in sploh stare domovine je SNPJ čestital predsednik SIM Matjaž Jančar, pozdrave pa je prenesel tudi urednik Rodne grude. V kulturnem programu je poleg Ljubljanskega okteta sodelovala tudi ubrana skupina krožka št. 2 SNPJ iz Clevelanda pod vodstvom Cilke Valenčič-Dolgan.

V Canonsburgu so koncert organizirala vsa tamkajšnja slovenska društva – AFU, KSKJ, SNPJ, SWU, še posebej pa smo bili deležni gostoljubja Jakea Martinčiča in njegove žene Vilme.

Cleveland je bil ponovno osrednja postaja. Ameriška Ljubljana se je izkazala z izvrstno organizacijo – dvorana Slovenskega delavskega doma na cesti Waterloo je bila nabito polna. Progresivne Slovenke so bile zadovoljne tako z obiskom kakor tudi s finančnim izkupičkom, ki so ga namenile v sklad za nakup dragocenega aparata za ljubljanski klinični center. Koga naj posebej omenim, da se ne bom komu zameril? Vsekakor je držala vse niti organizacije v rokah Florence Unetich, predsednica PSA, brez pomoči drugih sodelavk pa bi bila tudi ona nemočna, zato – hvala vsem rojakinjam in rojakom za gostoljubje!

Turneja pa je vodila naprej: v Jolietu. Ill., je koncert s plesom v korist sklada za obnovo kipa Svobode organiziralo društvo št. 20 Slovenske ženske zveze (SWU), na naslednjem postanku, v Milwaukee, Wis., pa je pokazal vse svoje organizacijske sposobnosti pevski zbor USPEH, kjer pa skoraj ne bi mogli ničesar brez prizadevne organizatorice Fanny Smole.

Na poti v Minnesoto se je Ljubljanski oktet ustavil še v Willardu, Wis., kjer obstaja dotlej nam skoraj neznan društvo »Slovenska družba«, ki ga v glavnem sestavljajo potomci nekdanjih farmarjev. Kmetijstvo je v tem predelu še vedno živo, to smo se prepričali tudi sami, o zgodovini te slovenske naselbine pa nam pripoveduje zgodovinska knjiga, ki so nam jo podarili. (Zato bomo o Slovencih v tem kraju lahko še pisali.)

V Chisholmu, Minn., je obisk in koncert Ljubljanskega okteta organiziral poseben odbor, ki ga je vodila Vida Ponikvar, čisti dobiček koncerta

Proslava 80-letnice SNPJ v Borough of SNPJ. Na odru: skupina mladinskega krožka št. 2 SNPJ iz Clevelanda.

Ljubljanski oktet med nastopom v slovenskem domu za ostarele v Clevelandu.

Ob spomeniku Simona Gregorčiča na farmi društva Simon Gregorčič pri Torontu: prvi na levi Lojze Kocjančič, predsednik radijskega kluba Slovenski večer, šesti z leve predsednik SIM Matjaž Jančar, poleg njega pa Jože Kanalec, predsednik društva Simon Gregorčič.

pa je bil namenjen v sklad za prenovo prelepega avditorija tamkajšnje gimnazije.

Ljubljanski oktet je povsod na turneji opravičil svoj sloves, saj je izvajal dobro izbran in skrbno naštudiran spored, ki ga je sproti prilagajal tako, da je lahko ustregel vsem okusom. Izvajal je zahtevne renesančne pesmi pa številne slovenske umetne pesmi ter izvrsten izbor ljudskih pesmi v pogosto manj znanih in neobičajnih priredbah. Na marsikaterem koncertu se ploskanje kar ni hotelo poleči, kar dokazuje zadovoljstvo poslušalcev. Izjemno dober in za oktete neobičajen je tudi njihov instrumentalni del s harmonikarjem Tonetom Puciharjem.

Predstavnika Slovenske izseljenke matice sva imela ob turneji tudi vrsto razgovorov s predstavniki slovenskih društev v Kanadi in ZDA. Dogovarjala sva se o našem bodočem sodelovanju, hkrati pa prisluhnila tudi njihovim problemom in načrtom za prihodnje delo. V ZDA smo se tokrat prvičkrat nekoliko bolj »uradno« pogoovarjali tudi s predstavniki organizacij AMLA (nekdanj Slovenska dobrodelna zveza), Slovenske ženske zveze, s predsednikom Sloge v Milwaukee, Ameriške bratske zveze (AFU) v Elyju v Minnesoti in seveda Slovenske narodne podporne jednote, ki nas je posebej povabila na proslavo svoje 80-letnice. Vsa slovenska društva oziroma organizacije sva seznanjala z možnostjo večjega sodelovanja na kulturnem področju, jim ponudila pomoč pri ohranjanju svoje narodnostne dediščine ter jih obveščala o poletni šoli za potomce slovenskih izseljencev in možnostih za pridobitev štipendije za študij v Sloveniji. Ne nazadnje smo se pogovarjali tudi o nekaterih dobrodelnih akcijah, ki že potekajo v okviru SNPJ in PSA, morda pa se jim bodo pridružili tudi člani drugih slovenskih organizacij in društev. V vseh razgovorih so nam rojaki izražali tudi podporo k našemu načrtu za izdajanje nove slovenske revije v angleškem jeziku. »Za to je renično že zadnji čas, saj se naši otroci zanimajo za vse, kar je v zvezi s Slovenijo, slovensko pa na žalost ne znajo več,« so nam govorili številni rojaki.

Slovenske naselbine v Ameriki žive svoje življenje; ponekod životarijo, ponekod se izgublajo v tujem okolju, ponekod bi lahko delovale veliko bolje, ko bi bilo med njimi več sloge in razumevanja. Prav vsem izmed njih je najmočnejši skupni imenovalac slovensko poreklo, misel na lepo deželo pod Triglavom, katere glavne znamenitosti poznajo celo tisti potomci naših izseljencev, ki še nikoli niso obiskali Slovenije. Beseda se izgublja, ostaja misel, ostaja pesem...

Jože Prešeren

umetniška beseda

Miško Kranjec Moj oče

Ko je učiteljica napisala naslov šolske naloge na veliko črno šolsko tablo, ga je Jošt prepisal z velikimi črkami v zvezek, kakor so storili drugi, nato je napisal začetek stavka: »Moj oče je delavec.« To se mu je zdela neizpodbitna resnica, kakor bi bil lahko zapisal: »Zunaj sije sonce.« Zunaj je zares sijalo žarko pomladno sonce, ki pa se je že izognilo šolskim oknom; zato pa ga je bil toliko bolj poln ves vrt, farna cerkev, okolišne hiše in visok tovarniški dimnik, ki se je iz njega nenehno bledikasto cedilo. Tam je oče ta čas delal.

A tu se je tudi vse ustavilo. Jošt je nekaj časa grizel lesen zaokrožen konec peresnika, nato pa tudi peresnik odložil, se naslonil na roko, ki je nje komolec oprl na klop, in se zagledal skozi okno.

Joštu se je nenadoma zazdelo, da vse stvari na svetu nekako razpadajo v svoje prvine, v neke zaokrožene enote, ki pa so čisto zamešane med seboj: kakor bi kdo počez in navzgor razrezal veliko pisano sliko, te drobne sličice pomešal in potem Joštu rekel: Zdaj pa sestavi podobo, kakor je bila. Jošt je vedel, da so tam vsi koščki, toda kam kateri spada – to je bilo tisto mučno vprašanje: krošnja drevesa, okno, kokoš na dvorišču, streha, nebo – Tovarniški dimnik se je nekako iztrgal iz svojega okolja in Joštu se je zazdelo, da ta visoki dimnik temno rjave barve, izpran od dežja, stoji čisto sam zase; zase spet je tovarna s poševnimi steklenimi strehami, nekje zase spet njegov oče.

Bil je silno ubog človek; vsaj Joštu se je zdelo, da je ubog, vreden usmiljenja, potreben vsaj tople besede. Jošt ga je nekoč videl v tovarni pri delu: učiteljice so povedle otroke v tovarno. Jošt ni mislil na to, da bo tam srečal svojega očeta, in je čisto otrpnil, ko ga je zagledal pri stroju v zelenkasti delovni obleki, pomaščeni, z velikimi madeži, z do komolcev zavihanimi rokavi in z majhno čepico na glavi. Za čas sta se gledala, oče ves dobrodušen, kakršen je že vedno bil, Jošt čisto

zgubljen, dokler ni oče položil fantu črne mastne roke na glavo in rekel, poln svojevrstne sreče:

»Ti si tudi tu, moj fant?«

Jošt ni spravil besede iz sebe, še se je ozrl po očetu, nato zganil z ustnicami in pobegnil za drugimi. To je bil vendar drug človek, kakor ga je poznal dotlej.

Vsako jutro je odhajal z doma nekaj minut po pol šestih, vedno natančno ob isti minuti. Mama ni vstajala »zaradi tega«. Zvečer mu je pripravila malico, zjutraj pa si je sam skuhal čaja in spustil vanj pol kozarčka žganja; tega je dobival pri svojem bratu, ki je imel kmetijo dve uri daleč v hribih. Ali ga je plačeval ali ne, mama ni nikdar izvedela, čeprav je bilo zastran tega precej prerokanja med njima. Sploh je mama večno sitnarila, nad njim nič manj kakor nad otroki.

Popoldne ga ni bilo nikdar doma – vedno je še kje delal. Jošt ni nikdar spraševal, kje hodi in kaj dela. Ko se je zvečer vrnil, je položil stotak ali celo dva pred mater na mizo in rekel: »To.« V besedah je bil do nje kratek, skop. Mati je od štedilnika ali od koderkoli pogledala na mizo, nato jezikavo odvrnila: »Samo to?« – Oče: »Toliko so mi dali.« Zmignil je z rameni. Mati: »Koliko si pa spravil?« Enkrat samkrat mu je našla v žepih nekaj drobiža, ki je zanj nazadnje moral priznati, da ji ga je prikril. Od tistikrat mu ni nikdar zaupala. »Kaj bi skrival! Lahko preiščeš po žepih, če se ti da.« – »Koliko si pa zapil!« Imela je tak nos, da ga je že od daleč spoznala, če je kje kaj pil. Tedaj se je vedno izgovoril s kakšnimi prijatelji, pa še dodal: »Ga lahko greš vprašat, če se ti da.« Toda omenil je vedno take ljudi, ki bi jih mama za vse na svetu ne šla vprašat. Je pa nekaj krati stopila v gostilno, ko ji je povedal, kje so bili, in povprašala, če je »njen« kaj plačal; da bi bila pomirjena, je povprašala še po dveh, treh drugih gostilnah.

Za cigarete mu je sama dajala, iz njegovega zaslužka: otroci so jih kupili, cigarete so ležale na kredenci in jih ni smel pokaditi pred določenim časom. Toda otroci so vedeli, da oče kadi več, vendar nikdar nobenemu ni prišlo na misel, da bi to povedal materi.

Po večerji, ko so otroci odšli spat, je sam obsedel v kuhinji. Včasih je ostala pri njem tudi mati, a kar naprej, kar naprej nekaj govorila, tarnala, se jezila na ves svet, na revščino. Oče je bral kakšen zastarel časnik, ki ga je prinesel s seboj od ljudi, kjer je popoldne delal. Pri tem je imel odprt radio, a se veselil samo četrtkovih in sobotnih večerov, pa bil hudo razočaran, če so bili pustni.

Spal ni nikoli dolgo; tudi v nedeljo zjutraj ni potalgal. Že navsezgodaj je

bil na vrtu, prekopaval, sadil, vse oplel – če je bila pomlad, poletje; a tudi jeseni je delal na vrtu. Mati se je odpravljala k maši: umila in preoblekla je vseh šest otrok, se jezila, oplazila zdaj tega, zdaj onega, če je bilo kaj narobe, se spet in spet jezila na to »prekletu revščino, ko so nam vsi obljubljali, kako bo zdaj za delavca čisto drugače.« Nato je dodala z ihto: »Če bi še v cerkev človek ne smel, bi bilo čisto za obupat.« Otrokom, razen najmlajšim, se v cerkev ni dalo prav nič; toda bog varuj, da bi kateri rekel, da ne gre! To bi ga mati! Še z očetom je imela skoraj vsako nedeljo prepire zastran te svoje cerkve. S »komunistom« ga je zmerjala, kar pri odprtem oknu, da je oče lahko slišal na grede, ko se mu ni dalo v sobo, še manj, da bi se z njo prerekal zastran cerkve. »In pri spovedi že nisi bil, kar pomnim! Kristus, da sem morala vzeti takega razbojnika za moža! To moraš imeti že črno dušo! In pridiga bi ti tudi ne škodila, pridiga.«

Dvakrat ali trikrat na leto otrokom, starejšim, ni bilo treba k maši; oče je rekel že v soboto zvečer: »Jutri pojdemo v hribe.« Mislil je na svojega brata. Imeli so doma voziček, ki so ga vzeli s seboj. Otroci so bili razburjeni, vso noč niso spali, ali pa se jim je sanjalo, in so se samo premetavali. Pot v hribe se je vlekla dve uri in pol, toda otroci bi bili šli, če bi bili morali ves dan hoditi! In kakor nalašč – vedno je bilo lepo vreme. Stric je bil bogat, vsaj kakor se je njim zdelo: jedli so, kar so si zaželeli, pili mošt, sadje je ležalo po tleh, da jih je kar zbolelo pri srcu; samo kmečko razkošje. Oče je z bratom napravil sprehod po vsem širokem vrtu, dve uri sta si ogledovala stvari, najprej živino, nato drevje in njive. Pila sta kar naprej, mošt in žganje, in oče je popoldne za skopo uro zaspal, kar na vrtu, na travi.

Bil je čisto drug človek, kakor so ga otroci poznali doma.

Pozno popoldne, že na večer, so se vračali s preobloženim vozičkom. Otroci so veselo vlekli, očetu sploh niso dali, da bi pomagal. Majal se je za njimi in celo – pel. Da, trikrat na leto je zapel: ko se vračali od brata v hribih; toda pel je sila otožne pesmi.

Gredoč so se še ustavili v gostilni v neki vasi v hribih, otroci so popili vsakteri po eno kokto, oče pa pol litra vina in se medtem pogovoril z ljudmi, nato so že za mraka, šli naprej. Oče je pel dalje, vse do vznožja hribov. Tam je utihnil.

Mati je godrnjala, ker je bil oče »pijan«, kakor je rekla. »Kristus, smrdi iz tebe kakor iz treh oštarij!« Toda bila je vendar zadovoljna: oče ni pozabil na nobeno stvar, ki se pri hiši lahko porabi.

Ampak – zjutraj je bil že spet čisto drug človek.

V hribe so šli čisto: poleti so nabirali borovnice, jeseni nedeljo za nedeljo gobe in kostanj, pozimi suhljad. Če matere ni bilo zraven, je oče vedno izrabil priložnost, da je otroke povedel v gostilno v hribovski vasi; z zaseko so si mazali domač kruh, popili vsak svojo kokto, oče pa pol litra vina, nato so se vračali domov. O tem obisku v gostilni ni nobeden niti besede znil doma in čisto v redu se jim je zdelo, ko je mati obvohala očeta in dognala, da je pil, da je ta rekel, da ga je pač pri nekem kmetu. Te drobne laži so se jim zdele ne le potrebne, temveč že naravnost neizogibne. Kaj vse bi bila sprožila resnica! Oni pa so si želeli miru nič manj kot oče. Doma se jim je zdel tako ubog, kakor da je vedno in povsod napoti. Tam nekje v hribih, pri svojem bratu, ali že v gozdovih, je bil čisto drugačen. Da, čisto drugačen.

Le tedaj, ko je oče prinesel plačo, se je doma nebo nekoliko zvedrilo. Preštel je denar na mizo, zraven položil plačilni izpisek. »Na, tu imaš,« je rekel materi skopo. Mati je pristopila, kakor da je vse dni čakala samo na to plačo, preštelja najprej denar, nato pogledala plačilni izpisek. Nato se je vrnila k delu in šele kako uro kasneje je postala nežnejša, celo položila roko okrog vratu očetu in mu rekla: »Eh, Vencelj, kako bi bilo lahko na svetu lepo, če bi bilo le malo več denarja.« Zgodilo se je, da ga je celo poljubila, ko je prinesel domov večji znesek iz dobička in ji rekel, naj si zdaj le kupi obleko. »Eh, Vencelj,« je dejala, »kako si ti dober – Očitno je hotela še kaj povedati, pa ni.

Oče je ostal tak kakor vedno.

Pred Joštom je vstala hribovska pokrajina, samotna, a velik in lep kmečki dom, stric, teta, otroci, živina, oče, ki poje po poti za vozičkom. In gostilna v hribovski vasi z mladim dekletom, ki

jim prinaša kruha, zaseke, kokte in vina. In spet borovnice, gobe, suhljad, vrt pred hišo, mati pri štedilniku s svojim godrnjanjem in jezikanjem, in nedeljska jutra, ko otroci čakajo na mater, da odide z njimi k maši, oče pa prekopava grede.

Njegove oči visijo na visokem, očrnelim tovarniškem dimniku in tam je tovarna s stroji, kjer je Jošt nekoč na šolskem poučnem obisku odkril svojega očeta čisto čisto drugačnega.

Da, vedno se mu je zdel drugačen, in vendar – vedno je bilo na njem nekaj čisto samosvojega, dobrega, le žalostnega; da, Joštu se je zdelo, da je oče kar naprej, kar naprej žalosten, ubog in zapuščen.

»Moj oče je delavec...«

Jošt se je zganil. Učiteljica je obstala ob njem, pogledala v zvezek in rekla, ko je videla, da je ta še skoraj čisto prazen: »Kaj, ti ne boš pisal?«

Jošt je vstal, zardel, bil ves zbeigan in dahnil tiho: »Bom, saj bom – « Sedel je, zgrabil za peresnik. A že spet je obtičal v zagati: kaj naj napiše iz vsega tega očetovega življenja? Tiste izlete? Tisto, kako oče poje za vozičkom? Kako sedijo v gostilni?

Očetova podoba, kakršna naj bi bila za šolsko nalogo dobra, se mu izmika. Čuti kako je resnica v navzkrižju z dolžnostmi, s to šolsko nalogo samo.

A čas je hitel. Ko je Jošt vzdignil oči proti učiteljici, je videl, da ga opazuje. In tedaj je v obupu zaradi neizogibnosti te naloge in vseh teh nasprotij začel pisati, stavek za stavkom, in čutil, kako to ni nič njegov oče, tisti, ki ga srečuje vsak dan. Pisal je s silo, kakor da je treba prikriti materi vso resnico o pravem očetu, ki ga ima rado:

»Moj oče je delavec v tovarni. Dela pri stroju. Vsako jutro vstane ob petih. Napravi se in pozajtrkuje. Ob pol treh se vrne domov in poobeduje. Nato odide komu kaj pomagat. Ko so borovnice zrele, jih gremo nabirat. Tudi gobe nabiramo z očetom. Včasih gremo k njegovemu stricu in takrat je lepo. Dvakrat na mesec oče prinese denar in ga da materi. Mati ga prešteje. Tisti dan ga ima rada. Tudi mi otroci imamo očeta radi, ker skrbi za nas.«

Zvonilo je. Oddal je zvezek in se oddahnil, čeprav bi se bil najraje razjokal: saj to vendar ni bil njegov oče, ne, njegov oče je drugačen.

Črtica Oče je iz knjige z naslovom »Šola za čarovnike«, ki je izšla v redni zbirki Prešernove družbe za leto 1985.

vaše zgodbe

Korenine naše

Oblačno nedeljsko popoldne v septembru Orwellovega leta, ko poletja še ni bilo, jesen pa se obnaša, kot da bo že minila. Izgleda, da bo prezgodnji večer spet prinesel dež.

Siv dan v sivih dušah, ko človek ne loči več samote od osamljenosti, ko ve, da ga nihče ne bo obiskal, in da tudi nima kam iti k prijatelju na obisk.

Nenadoma koraki na dvorišču in pri vratih se pojavi moški petdesetih let ter nekam plašno vpraša:

»Dober dan! Je to pri Strnadovih?« Ne da bi počakal na odgovor, kot da je prepričan, da je prav prišel, nadaljuje: »Jaz sem Ivan iz Amerike. Si ti Lojze, moj bratranec?«

Da, seveda sem Lojze in tudi Strnadov sem.

Toda o kakem bratranču iz Amerike nisem nikoli slišal.

Postava pred mano pa je meni očitno povsem podobna. V potezah prišlekovskega obraza kot da gledam nekoliko spremenjeni portret rajnega očeta.

Ne more biti dvoma, sorodnik je. Vse drugo bom že zvedel. Čudno čustvo me prevzame; spontano stisnem Ivana v objem z občutkom nenadejane sreče, z občutkom, kot da mi oče po smrti pošilja neko spročilo, ki mi ga prej ni utegnil povedati. Svojih čustev pa ne znam in ne morem urediti.

Ivana povabim v hišo in prvi trenutki minejo v nerodnem molku, ki ga pomaga premostiti le ponujena skodelica črne kave in kozarček domače slivovke... Saj niti tega ne vem, kaj naj mu ponudim, pa tudi ničesar nimam pripravljenega za obiske. Medtem kopljem iz spomina:

»Da, res, oče je nekoč omenil, da je imel sestro. Sam je nisem nikoli videl, ker je živela v Beogradu in tam umrla, ko sem bil še čisto majhen. Bila da je zelo lepa. Imela naj bi dva sinova, za katerima se je izgubila vsaka sled. Morda je to...?«

V razgovoru sva z Ivanom kmalu ugotovila, da je res najstarejši sin moje tete Katike, ki je med vojnama prišla v Beograd s trebuchom za kruhom in se tam poročila s Slovencem na

službenju vojaškega roka. Vendar sta vojna in bolezen mlado družino razgnali. Teta Katika je mlada umrla. Njen najstarejši sin Ivan – najmlajši je umrl kot dojenček, slednji pa se je prav tako izselil v Ameriko – je kot sirota preživel mladost pri dobrosrčnem Beograjčanu, ne da bi vedel za sorodnike v Sloveniji. V Beogradu je hodil v šolo in komaj polnoleten iz obupa nad osamljenostjo pa tudi iz mladostne radovednosti pobegnil v tujino ter se ustalil v Ameriki. Bolj slutil kot vedel je, da mora imeti v Sloveniji sorodnike. S seboj v tujino je odnesel le naslov in fotografijo rojstne hiše svoje matere. Po 30-tih letih pa ni več vzdržal, moral je poiskati svoje slovenske korenine. Tu je tudi zvedel, da je imel strica, mojega očeta in pri njegovi vdovi, moji mami, dobil moj naslov.

»Toda Ivan! Na tvoji vizitki piše: Ivan Ogelnik. Mar se nisi nič poameričanil? Saj sta ime in priimek povsem slovenska. Kako pa Američani to izgovarjajo?«

»Enostavno. In jaz hočem biti to, kar sem, tudi če mi moje lepe domovine ni dano uživati.

Veš, da sem rojen v Ljubljani? Čeprav ne vem, po kakem slučaju. Ali mi jo boš jutri razkazal?«

Najprej pa mi povej kaj o zgodovini Slovencev, o naši kulturi; o vsem, kar je moja domovina,« je kar vrelo iz njega. Priznam, spet sem bil popolnoma zmeden. Pred mano je sedel sorodnik, kateremu naj v nekaj trenutkih povem, kaj, kakšna je njegova in moja domovina, odkod naš rod, kaj je skozi stoletja doživljal, kaj človeštvu prispeval, kaj pretrpel. Saj so za to potrebna leta.

Kako mu prikazati zgodovino, kulturo... vso duhovno zakladnico? Toda nekaj je moral poznati še iz beograjskih šol, ki jih je obiskoval pred toliko leti.

Res, vedel je, da je nekoč živel kralj Samo. Toda kdaj? Naš največji pesnik, da je France Prešeren, toda kaj je napisal? Na mizi so se začele nabirati knjige Zgodovina Slovencev, Zakladi Slovenije, Prešernove poezije in še in še. Eden mojih sinov je neopazno in prav potihlo vključil gramofon s slovenskimi narodnimi v priredbi Koroškega in Slovenskega okteta. Kako lepo je bilo tisto noč čutiti, da si Slovec!

Nismo pa čutili, kako hiti čas in se zavedli šele, ko se je nenadoma starejši sin želel posloviti, češ da mora ujeti še malo spanca. Saj res: tri je že!

Komaj se je zjutraj zdanilo, sva z Ivanom odšla v Ljubljano – njegovo rojstno mesto, ki ga še nikoli ni videl. Izkoristiti sva morala vsako uro, kajti zgodaj popoldne je odhajal nazaj v Ameriko.

Ogled sva začela na Miklošičevi, za Frančiškansko cerkvijo in se preko Prešernovega trga in Tromostovja čez tržnico namenila na Zmajski most. Spotoma pa je bilo toliko povedati, kljub lahnemu dežju treba toliko posneti na filmski trak. Zdelo se mi je, kakor da Ivan s snemanjem vsake malenkosti nežno boža vsak kamen, vsak razgled, vsako malenkost, ki se meni ni zdela vredna posnetka.

In tako sva prekrizarila Staro Ljubljano, kajti za kaj več nisva imela ne časa ne moči. Tam od Zmajškega mostu mimo Vodnika na živilskem trgu (»Slovec, tvoja zemlja je zdrava...«), mimo Stolnice in Plečnikove tržnice ter Tromostovja, mimo Rotovža na Mestni trg (Lili Novy in njen prevod Prešerna: »Ich fürchtete und hoffte lang...«), čez Čevljarski most sva prišla do Univerzitetne knjižnice in Križank (spet Plečnik!).

Bilo je, kakor da izgubljenemu sinu odkrivam pravljično kraljestvo, za katero ni vedel, da je njegovo.

Hodila sva po notranji strani zidu na nasipu okrog Križank, prebrala umetelno napisano misel: »Minljiv si...«, ko Ivan reče: »Kakor da sem v svetišču. Le kdo bo odgovoril, kaj je življenje in kaj je smrt?«

Ne da bi pomislil, mu pravim: »Potrpi še malo in pojdi z menoj ob zunanji strani tega zidu po nasipu!«

Vodil sem ga okrog vogala, zadaj za spomenikom Antonu Aškercu, mu od daleč pokazal Trnovo, »kraj nesrečnega imena...«, omenil Sonetni venec ter ga pripeljal do vzdanega epitafa:

*»Težka človeku ni zemlje odeja,
vzamejo v sebe ga njene moči;
trčimo bratje! še vince se smeja,
dolgo Smoletov spomin naj živi!
Andreju Smoletu v spomin
Penatje«*

Ivan je samo nemo obstal, potem pa s svojo kamero snemal, snemal tisto zidovje z vgrajenimi starimi kamni. Le pogled je nekam umikal in čez trenutek sem opazil solzo v očeh. »Ivan, kaj pa je?«

»Nič, Lojze, nič! Samo – ta kamen pove več kot vsa Amerika. Ko bi ti mogel povedati...! Zakaj sem nekoč celo kupil daljnogled, zakaj sem taval po Ameriki, pri tem pa odlašal, da bi se vrnil h koreninam!«

Tu, v tem majhnem mestu, je več kot v zvezdah, več kot v velikem svetu...! Tedaj je obšlo tudi mene: »Kdo je našel korenine, Ivan ali morda jaz! Saj, najin narod je bogat, neizmerno bogat... Kako že pravi Oton Župančič?«

*»... kajti jaz sem bogat,
pomagaj, pomagaj mi izkopati
moje duše zaklad!«*

Ludvik Jevšenak

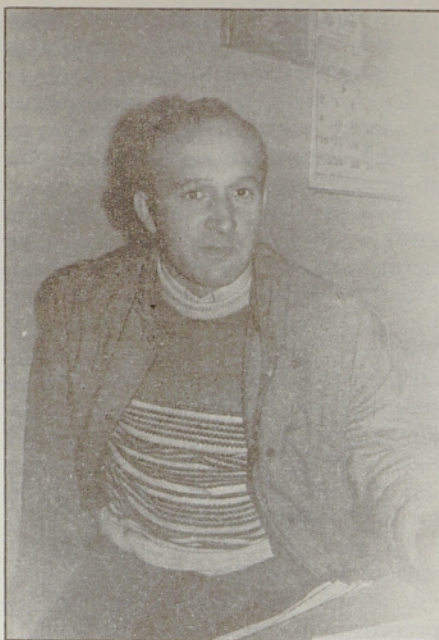
Martin Krpan v Argentini

Milan Hočevar, rojen na Dolenjskem, v Bučki pri Sevnici, se je ob povratku v Argentino, kjer živi že 16 let, ob pogovoru razodel kot živo hrepenenje po domači besedi in svojih ljudeh: »V Ljubljanskem Litostroju sem se izučil za kovinostrugarja. Zahrepenel se po uspehu in boljšem življenju, saj sem dobival le 80-odstotno plačo in sem težko živel. Skupaj s Stanetom Župančičem, ki se je ustavil v Kanadi in se poročil s svojo ljubeznijo z Malte, sva jo mahnila v svet. Mene je zaneslo mnogo dalj, v argetinsko mesto ob Atlantiku – Chascomus, kakšnih 120 kilometrov od Buenos Airesa, ob jezeru Laguna Raul. Tu je rojen tudi argentinski predsednik Raul Alfonsin. Kraj je tako majhen, da se pogosto srečujemo z njegovimi sinovi in materjo.

Najprej sem delal sedem let v tovarni, leto dni pri zasebnikih in se nazadnje odločil, da odprem svojo obrt – kovinostrugarstvo. Mislim, da sem se lepo vživel. Oženil sem se z Argentinco Raquel in imava tri otroke: Milana, Hernana in Mayro. Milana sem hotel krstiti za Mirka, pa dovolijo le očetovo ime, Milan; Mayra pa je najbližje slovenski Majdi, kajti tudi imena Majda mi niso dovolili. Hišo imamo, z dvema avtomobiloma se vozimo, bencin je tudi pri nas drag, saj stane liter pol dolarja, Domačini so me sprejeli kot neko posebnost, prijazni so z menoj in me ogovarjajo z »jugoslavosom«.

Odkar sem pri dvanajstih letih izgubil mamo, sem si vedno želel svoj dom. Kasneje, 1977. leta se izgubil še očeta, in zdaj so mi bratje velika vez z domovino.

Štirje so: Vilko, Milan, Lado in Mirko, v Bučki pa sta še polsestra Milena in polbrat Lojze. Vilko in Lado sta me prišla čakati kar na letališče v Frankfurtu, ko sem priletel v Evropo. Zelo rad vidim, da imamo tesne stike. Vilko je bil pri meni v Argentini leta 1980, vsi so nekaj prispevali za vožnjo, tako da so bili pri Vilkovem obisku vsi »prisotni«. Zdaj je na vrsti Lado, tudi jaz bom prispeval svoje za vožnjo. Veste, človek zaostane, pozabi na svoj materni jezik, ko nima s kom govoriti. V Chascomusu sicer živijo še tri sloven-

Milan Hočevar

ske družine, vendar nimamo kluba in se redko videmo. Slovenska beseda pride v mojo hišo le z Rodno grudo, pesem pa s kasetami in ploščami.

Dva meseca gledam na tem obisku čudeže po Sloveniji, zaklade Slovenije. Ti vaši ljudje sploh ne vedo, kaj imajo! Ko vse to vidiš, ti ni žal, da si odrajtal denar za vožnjo. Poslušaj domačo besedo, toplo ti je pri srcu med tvojimi ljudmi in lepo. To je moj tretji obisk v Sloveniji. Odkar me je obiskal brat, sem spregovoril vsega 400, 500 slovenskih besed, kar zamrle so mi v grlu, zdaj jih obujam in se čudim njihovemu zvenu in pomenu, kot otrok! Vsak dan več jih obnavljam.

V Šercerjevem domu v Šiški sem bil te dni tudi na treningu judoistov. Veste, moja strast je judo, ki ga treniram že od malega. Leta 1965 sem bil državni prvak v srednji kategoriji na državnem prvenstvu na Bledu. Moj vzornik je šišenski trener Slavko Božič, ki nosi črni pas, peto od desetih mogočih stopenj v judu.

V Chascomusu do mojega prihoda niso poznali juda. V klubu CLUB DE REGATAS CHASCOMUS so izrazili željo, da ustanovim to sekcijo. Po zašlugi predsednika kluba, gospoda Guerra smo ga ustanovili leta 1974 in se včlanili v judo zvezo iz Buenos Airesa. Veliko navdušenje je zavladalo! Včlanili smo otroke do 15 in nad 15 let in nastali sta dve sekciji.

Lani, 1984, je minilo 10 let od ustanovitve kluba in ob tej priložnosti so mi priredili ob mojem odhodu v domovino čudovit poslovljni večer. Za

nami so bila mnoga tekmovanja in lepi uspehi po vsej provinci Buenos Airesa.

V začetku je bila najuspešnejša tekmovalka slovenskega rodu, Carmen Vene, katera je mnogokrat osvojila prav mesta, celo med fanti svojih let!

Tudi moja sinova, Milan, ki ga kličemo Mirkota, – ta je bolj v ospredju, a tudi Hernan noče zaostajati, trenirata judo. Tudi sedemletna hčerka Mayra bo začela to leto s tem zanimivim športom...

Žena dela v inšpekcijskih službah za osnovne šole, jaz sem zelo zaposlen. Tako nam ostane za učenje slovenščine bolj malo časa. Ko se sinu omenil, da bi moral namesto argentinske zastave vzeti včasih v roko tudi jugoslavansko, če navija ob športnih dogodkih za Jugoslavijo, mi je obljubil, da se bo začel učiti slovenščino. Potrebujem špansko-slovenski slovar, iz Buenos Airesa ga bomo dobili, v klubu Tri glav.

Pa še skrivnost: moj stric, akademski slikar Slavko Hočevar mi rezlja iz češnjevega lesa (dolenjskega seveda!) Martina Krpana in Brdavska iz Levstikovove povesti... Ko pridem v Chascomus, ga bom obesil v dnevno sobo, da ga bodo vsi videli...«

Stisk roke je dvakrat močnejši kot pa pri 'nejudoistih', ko se malce v zadregi, ker se je ves razkril, odsmeje – v drugo deželo.

I. C.

mladi mostovi

Med Buenos Airesom in Ljubljano

Oskar Martin Molek, potomec slovenskih staršev – mati je doma iz Renč na Primorskem, oče iz Metlike – že drugo leto študira na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Najprej je vpisal slovenščino, nato še etnografijsko. Argentina je njegova domovina, v njej si je našel tudi življenjsko družico Amalijo, vezi s ‚pravo domovino‘ pa so še vedno zelo močne. Takole nam je spregovoril o sebi:

»Skoraj osemnajst mesecev je minilo od mojega prihoda v Slovenijo. V tem času sem našel sebe in v minevanju dnevo in mesecev odkril tisto, kar nosimo v sebi – ljubezen do rodne grude.

Ta je bila v resnici še bolj oddaljena, kot pa smo si zamišljali v pogovorih z našimi starši, sorodniki in prijatelji. V tem krogu smo se počasi, toda vedno globlje in resneje navzeli slovenskega duha. Tako sem zdaj v Ljubljani, študij mi bo omogočil, da se približam vsemu, kar me zanima, od vprašanja, kakšno je vsakdanje življenje, do organiziranosti družbe. Spremeniš se v gobo, ki bi rada posrkala vse, kar vidi!

Prva generacija slovenskega društva Triglav v Buenos Airesu, katerega prostovoljni sodelavec sem, izpolnjuje svoje naloge. Postali smo nekakšen most, ki povezuje obe kulturi. Nas, mlade, je danes že vsrkal južnoameriški način življenja. Drugi časi so in druge navade. Toda kljub vsemu sledimo podedovani kulturi naših prednikov. V Triglavu je včlanjena večina Slovencev, ki so emigrirali konec dvajsetih let. To so ljudje, ki so, kot moj oče, zapustili domovino zaradi velike gospodarske krize, ali pa so, kot moja mati, zbežali v tujino pred fašizmom.

Seveda je bila v tistih časih Amerika »sonce«, vir velikih možnosti. Med takratnim in današnjim časom je zazijala velika praznina. Vojna in gospodarske prepreke so onemogočale sodelovanje s to prelepo slovensko zemljo, ki

pa je danes živo in vzajemno. Geografska oddaljenost med Argentino in Slovenijo se je zmanjšala.

Ljudje me često sprašujejo, kakšne so razlike med tema deželama, kaj mi je všeč, ali sem s čim nezadovoljen. Na to je res težko odgovoriti!

Prva razlika je že v tem, da sem živel v Buenos Airesu, ki ima blizu deset milijonov prebivalcev, v mestu, kjer prevladuje svetovljanski duh, kjer ljudje ne vedo, kaj vse se dogaja, kot tukaj. Neka dežela mi lahko ugaja ali pa tudi ne. Lahko mi ugaja kakšna jed, delo, kraj. Toda soditi o nečem, kar je živo, o nečem humanem, ki se kaže prek svojega izročila, o nečem, kar si ti sam – ne vem, tega se ne da gledati z očmi opazovalca.

Uživam, študiram, se veliko pogovarjam in se trudim prodreti globlje – vse to ima širše razsežnosti, kot pa preprosto mnenje o nečem. A vendarle – všeč mi je tu!

Všeč so mi ti vaši pristrčni mali lokalčki, kakršen je Šumi, v katerega sem prvič stopil s slikarjem Junošem Miklavcem, ki živi v Madridu. Sprva sva se pogovarjala v španščini, saj je tri leta živel v Mehiki. Skozi vrata se je valila dimna zavesa »Kup človeških dimnikov,« sem si dejal. Moj prihod je le vzbudil nekaj radovednosti, nekateri so spraševali, nekateri so bili radovedni: Kakšno veselje! Kakšno čutenje! Pogovor nas je potegnil vase kot vrtinčasti veter, kar se zasliši glas: ‚Gospodje, zapiramo!‘ Bil je ob osmih. ‚Kaj, tako zgodaj?!‘ Ženski glas je postajal vedno bolj nestrpen, vedno bolj jezen in močan. Preteče nekaj minut. Ponovno se zasliši glas te ženske, ki je stala ob izhodu in preteče držala v rokah palico ali nekaj metli podobnega. Spominjala me je na osebe iz Fellinijevih filmov.

Obiskal sem čebelarški muzej v Radovljici, kjer sem videl razvoj ljudske

Oscar Molek

umetnosti. Tradicija, ki ima začetke v panjskih končnicah, je izvirna in tipična za vso Slovenijo. To je za nas nekaj popolnoma neznanega. Že nekaj časa pa nosim v sebi idejo, da bi posnel kratek dokumentarni film o Ljubljani. V njem bi poudaril njeno arhitekturo, prikazal utripe vsakdanjega življenja in njene lepote.

Udeležil sem se tudi seminarja slovenskega jezika, literature in kulture na Filozofski fakulteti, kjer sem preživel čudovite dni s slavisti z vsega sveta, različnih porekel, a povezanih z eno vezjo – mojim materinim jezikom. Spoznali smo slovensko književnost in njen razvoj, zlasti v času protestantizma.

Srečanje z ostalimi potomci izseljencev v Poletni šoli slovenskega jezika v Kranju, seznanjanje z njihovim načinom življenja, prilagajanjem, reševanjem problemov v skupnostih kjer žive, vse to predstavlja za izseljenca univerzalen problem. Stiki z drugimi mi pomenijo nekaj – podobnega solidarnosti, kar mi omogoča izmenjavo mnenj.

Če je kaj, kar bi moral posebej izluščiti, bi rad povedal, da sem v vseh teh ljudeh, ki sem jih srečal za časa mojega bivanja v Sloveniji, odkril gorečo željo po prvotni domovini – brez razlik, kar zadeva razdalje in čas, ki jih loči od nje.

Potomci naših izseljencev študirajo v Ljubljani

Slovenska izseljenska matica skrbi za vez z domovino tudi tako, da stipendira potomce naših izseljencev iz različnih dežel sveta. Med njimi je tudi Vesna Matič, ki je končala v ZDA študij psihologije in se vpisala na tretjo stopnjo na Filozofski fakulteti v Ljubljani. A naj se nam sama predstavi:

»V letu 1981 sem končala študij klinične psihologije na Cleveland State University, študij pa je trajal štiri leta. Če primerjam študij psihologije v ZDA in Sloveniji, je mnogo razlik. V Ameriki si lahko študent sam izbere program, po katerem bo študiral. Na univerzi je nekaj predmetov, ki so obvezni (telovadba, znanost, angleščina itd.), študent pa se sam odloči, kdaj bo obiskoval predavanja iz določenega predmeta, v katerem semestr. Za smer, za katero se je študent odločil, obstajajo tudi določeni predpisi. Pri klinični psihologiji moraš obvezno vpisati statistiko, socialno delo, antropologijo in psihologijo. V vsak seme-

25 do 45 let. Izhajam iz teze, da obstoje razlike v alkoholizmu glede na dva različna standarda, na razredno in brezrazredno družbo, uspeh v življenju, poklic itd.

Proučiti moram že obstoječe gradivo o tej problematiki, v živem stiku pa bom z alkoholiki, ki se zdravijo v ljubljanskih ustanovah.

Kot študentka si tudi sama služim svoj denar, saj delam kot vodič pri Kompas. Tako sem spoznala vso Jugoslavijo, del Italije, Avstrije. Najbolj pa mi je pri srcu domovina moje mame, ki je doma s Stojanskega vrha na Dolenjskem, oče je iz Sarajeva. Najlepši kraji so Bled, Kranjska gora, in Julijci s Triglavskih nacionalnim parkom...«

Lepo ji teče beseda slovenska, ki se je naučila od mame, da jo lahko utrjuje med svojimi.

I. C.

Z belgijske medicine na ljubljansko slavistiko

Jana Fele, enaindvajsetletna študentka slavistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani, je bila rojena v slovenskem glavnem mestu, ko pa ji je bilo šest let, je začela obiskovati šolo v Bruslju, v Belgiji. Po šestih letih osnovne šole in štirih srednje – gimnazije klasične, latinske smeri, je končala višjo medicinsko šolo.

»Doma in povsod, kjer se srečujemo s Slovenci, govorimo v slovenskem jeziku. Ritem zahodnjaškega življenja nam ni puščal mnogo prostega časa. Po naše smo se lahko pomenili ob petih, ko so se starši vračali z dela, ob jedi, večerji. Mama je delala na izmene, tako da so se naša pota križala. Dela v bolnici po ves teden ponoči,

nato pa ima drug teden prosto. Tako sva bili skupaj ves teden, kadar nisem bila v šoli in poleg mame sem se učila slovenščine še v dopolnilni šoli slovenskega jezika. Kakšnih osem nas je bilo, ki smo jo obiskovali, začela pa sem z dvanajstimi leti. Pod mamino ‚perutjo‘ smo se včasih zbirali na našem domu. Večkrat smo pripravili recitale za proslave praznikov, kakršen je 8. februar, ko se je rodil največji slovenski pesnik France Prešeren. Nastopali smo pred izseljenci v slovenskem klubu France Prešeren.

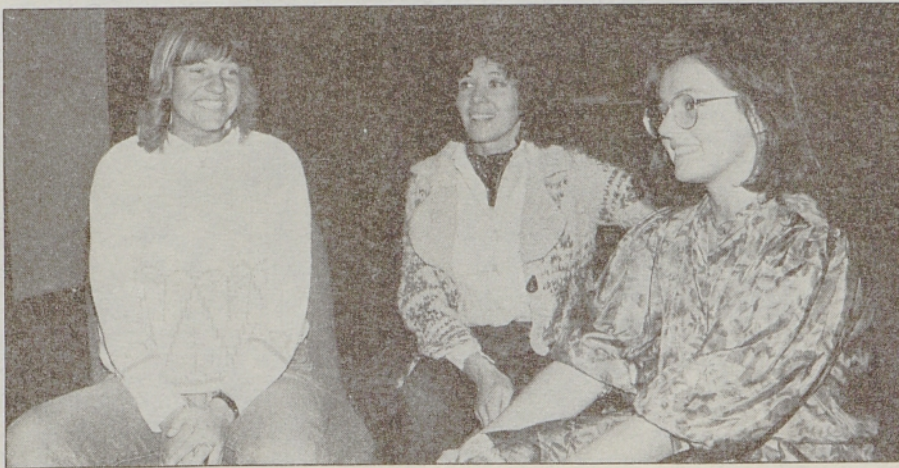
Prav dopolnilna šola mi je dala osnovo za učenje slovenščine. Poskušala sem brati zahtevnejša besedila kot je Ana Karenina, Španski vrtnar. Seznanili smo se z življenjem v domovini, kakršna je danes. Ob petkih, sobotah in nedeljah je bilo veselo in živahno po naših klubskih prostorih. Oglasila se je pesem, zaplesali smo ali pa smo šli plesat kar k nam domov. Starši so prišli po svoje otroke kar v naše stanovanje. Kernjakovi pa Koščevi in mi, Feletovi, smo slovenske družine, povezane v Bruslju.

V letu uvajanja v jezik in priprave na študij v Ljubljani sem se vpisala v folklorno društvo France Marolt. Tako sem se izpopolnila v naših plahih folklornih začetkih iz Bruslja in dala moji sli po pravilnem in usklajenem folklornem plesu poln razmah. Kako vse drugače, bolj polno in doživeto plešemo zdaj!

Odkrila sem Ljubljano na svoj, nevsiljeni način. Moji prvi stiki ob spoznavanju domovine so povezani s pripovedovanjem staršev, vezmi z rojstnim krajem. Zdaj se uživljam v prve mesece študentskega življenja, ki se mi odkriva kot neki drugi svet, povsem različen od onega, ki sem ga spoznavala s starši, ko smo prihajali na obiske k sorodnikom in dopuste. Nekaj časa še potrebujem, da bom lahko povzela moje vtise in trdnjše izjave in si o vsem ustvarila zanesljivo sodbo.«

I. C.

Jana Fele (na desni) v družbi s kolegicama ob obisku na Matici. Na levi Stefie Karlovich, v sredini Amalija Perez Molek.

ster se moraš ponovno vpisati. Če hočeš obiskovati predavanja poleti, jih tudi lahko, ker je univerza vse leto odprta. Mnogo študentov obiskuje ta predavanja, ker bi radi čimprej končali študij.

V Ljubljani me zelo moti, da se študentje ne družijo mnogo med seboj. Ko sem študirala v ZDA, smo bili vedno skupaj. Po končanem predavanju smo se vedno zbrali na določenem mestu in živo izmenjali mnenja, razpravljali o predavanju, si ustvarjali sodbe in izražali svoja mišljenja o določeni tematiki. Na ta način smo pojasnili, če kdo ni česar razumel; v takšnem vzdušju se največ naučiš, ker vedno pride do izmenjave idej.

Profesorji so mnogokrat dali pobude za kakšno debato v razredu. Če je imel študent kakšno vprašanje, so bili profesorji vedno pri roki. Večina profesorjev je imela govorilne ure dvakrat na teden tako, da jih ni bilo težko dobiti.

Pri sedanjem študiju v Ljubljani je velik problem literatura. V ZDA takoj dobiš vso potrebno literaturo, vsaka univerza ima svojo knjigarno, kjer lahko kupuješ sproti vse potrebne knjige. Tu je težje. Pogosto dá profesor seznam knjig in naroči, da jih mora študent prebrati. Ko pa greš v knjižnico, ti povedo, da teh knjig ni mogoče dobiti, zlasti še, če je ta literatura tuja. Edina možnost je, da gre študent v tujino in jih tam kupi, kar pa je zelo drago. Če ti nekdo pošlje knjige preko oceana, pa moraš plačati visoko carino.

Pred časom sem šla v Celovec, da bi naročila pet knjig. Čez nekaj časa so me v Ljubljani obvestili, naj pridem po njih. Prišla sem, ko pa sem videla cene, nisem mogla verjeti očem! Od tistih petih knjig sem kupila samo eno in čeprav je vezana v karton, je stala 94 nemških mark!

Moja tema za magisterij je alkoholizem. Narediti hočem primerjavo med alkoholizmom v ZDA in Sloveniji, med Slovenci in Američani za starost

naši po svetu

Turneja SIM med rojaki v Zahodni Evropi

Košček Slovenije najdeš vsepovsod

Kdo ve, ali ni bilo dobro, da je imela Mici Čebinova iz Kerkradeja na Nizozemskem strogega očeta. Budno je pazil, da otroci pri hiši niso govorili drugega jezika kot slovenskega. Če je bilo drugače, je bil takoj ogenj v strehi. Pa se Mici Čebinova, zdaj tudi Mišonova, prav z nežnimi mislimi spominja staršev in ko sva ob obletnici smrti obiskala njun grob tam blizu nemške meje, sem se jima tudi jaz v mislih zahvalil, da sta tako daleč od stare domovine ohranila trdno Slovenko.

Morda pa bi Mici ostala trdna Slovenka tudi brez tega, kajti toliko vztrajne trmoglavosti pri ohranjanju slovenstva v tej nižinski deželi je pokazala, da verjamemo, da bi vse to storila tudi brez strogega očetovega prijema. Njen mož Niko – Holandec, se je, če izvzamemo jezik, že tudi čisto poslovenil in Mici je povedala, da je imel ob obisku pri sorodnikih v Združenih državah domotožje – ne po rodni Nizozemski ampak po Jugoslaviji.

Enaindvajsetdnevna turneja Slovenske izseljenske matice je prinesla na plano vrsto podobnih zgodb – če-

prav ima vsaka drug odtenek in za vsako stoji druga življenjska usoda. Nikomur ne bi rad delal krivice – ne Rudiju iz Eisdena, ki so mu ob našem odhodu prišle v oči solze (meni pa tudi), ne Antonu Škrubi v Merlebachu, ki mu volje do slovenstva ni izbila niti težka bolezen, ne Hasanu v Bruxellesu, ki ima nedvomno veliko zaslug, da tamkajšnje društvo France Prešeren znova ubira pota organizirnega druženja, ali pa dopisniku Dela v Parizu Bogdanu Pogačniku, za katerega člani mladega društva Lipa pravijo, da bi društva brez Bogdana tudi ne bilo. Morda ste opazili, da med vsemi temi imeni ni predsednikov društev. Ne zato, ker bi se mi zdeli manj pomembni – toda popotniku, ki skoražda z blazno naglico drvi od kraja do kraja, od društva do društva, ostaja na rešetu spomina enkrat ta, drugič drug dogodek.

Pirati brez zastave z mrtvaško glavo

Dva fanta in eno dekle, podpisujejo se z Dolenjc, Gorenjc in Srček, imajo v Belgiji že nekaj časa pravo piratsko postajo. Oh, saj ne gre za kakšno prav hudo kršitev zakona – le doslej zakona o podobnih postajah v Belgiji niso imeli, pa je bila trojica, ki oddaja slovenski program, doslej zunaj zakona. Poklicnemu radijskemu delavcu (kar sem) je njihova »kavbojska« (saj mi ne zamerijo zaradi izraza) radijska postaja prav všeč. Na Radiu Ljubljana se studiu s cigareto ne smeš približati niti na dva metra – tam pa ti v studio prinesejo tudi pivo, če si ga zaželiš. Studio je namreč kar v gostilni – in res me je vse spominjalo na kavbojski »saloon«, le da ni nikjer pokalo. Sicer pa imajo tu (zaradi previdnosti še zdaj ne izdam mesta) dveurni slovenski program – vsako soboto zvečer – in na njem se seveda vrti slovenska glasba. Lojze Dolenjc pravi, da v prvi vrsti

Voditelji slovenske oddaje v piratski postaji v Maasmechelenu v Belgiji

vžge domača pesem, kdaj pa kdaj pa mirno zavrtijo kaj tudi za mlada ušesa. Radijski program je sproščen in ne dvomim, da ima znotraj dometa veliko poslušalcev – pa ne samo Slovencev.

Diamanti na poti do diamantnega leska

Bolj ko premišljam, bolj se mi zdi, da smo vsi potniki na turneji samo spremljali murskosoboško skupino Diamanti. Vsi ljudje, ki smo jih srečevali, so se pogovarjali predvsem o njih, da »dobro špilajo«, so dejali in da je lepo to, da ne igrajo samo valčkov in polk, ampak tudi kaj drugega. Tako se zdaj dogaja svojevrstna stvar: skupina Diamanti, ki jo morda dobro poznajo v Prekmurju, v ostali Sloveniji pa ne preveč, si je pridobila več poslušalcev po vsej Evropi kot doma. Da je tako, priča tudi dejstvo, da so morali fantje tisto peščico kaset, ki so jih lahko prodali, posneti sami, namesto da bi se za njih zavzela kakšna producerska hiša in so bili ljudje kar razočarani, ko so kasete pošle v hipu. Seveda tudi ostali med potjo nismo lenarili. Medtem ko je z odra grmela domača pesem z Diamanti, smo imeli Erna Brumen, ki je nas popotnike vodila (kot zvezda severnica) in Gabi Heimer – obe z Izseljenske matice in jaz, priložnost za (sicer malo bolj glasen) pogovor z ljudmi v dvorani. Kaj skupnega bi lahko rekli k tem pogovorom: ljudje so v glavnem zadovoljni z delovanjem Izseljenske matice. Nikar naj ne skrbimo, če gre zdaj domovini bolj trda – živimo pa zato v, verjetno, najlepši deželi na svetu, kjer ljudje še najdejo čas za sočloveka. Tudi v tujini ni vse z rožicami postlano – zaprli so rudnik železa v Aumetzu – zato se zdaj mladi Slovenci razseljujejo, zaprli so rudnike v nizozemskem Limburgu – delavčeva usoda je zdaj negotova

Proslava jugoslovanskega državnega praznika v Sallauminesu v severni Franciji (foto: Joseph Zibret)

14. OBČNI ZBOR
SPD Triglav-Švica

Vsako leto, ko mine čas piknikov in vinskih trgatev, se prično v društvi vrstiti redni letni občni zbori. To pa pomeni, da je delovno leto minilo in da bo treba začrtati smernice za nadaljnje delo. In pa izbrati bo treba nove ljudi, ki bodo pripravljene prevzeti odgovorno delo in voditi društvo v naslednjem delovnem obdobju.

Tako je bilo tudi letos pri slovenskih društvi v Švici. Komaj da so pri Planiki pozobali grozdje – o njihovi vinski trgatvi smo že poročali – že je bilo v poštem nabiralniku povabilo na prvi občni zbor. Sklical ga je SPD Triglav v soboto 27. oktobra v koči v Oberengstringenu pri Zürihu. V tej koči so preživeli Triglavani že dokaj prijetnih in zabavnih uric, zato tjakaj radi zahajajo.

Društvo je pripravilo niz diapozitivov iz društvenega življenja in tako so misli za nekaj časa odjadrale v stare čase – k nepozabnim naravnim lepotam naših hribov in nacionalnega parka, pa v Unterbergu, kjer so v sprevodu domačinov stopali tudi naši člani v slovenskih narodnih nošah, nato na tamošnje smučišče k slovenskim veleslalomom in na odre Unterberga, kjer že dolga leta nastopajo najmlajši člani na njihovi prireditvi »Slovenski otroci vabijo«, videli pa smo tudi gostovanje Mestnega gledališča ljubljanskega in posnetke šaloiger, ki jih je pripravila Triglavova gledališka skupina.

Ta del sporeda je bil zanimiv in zabaven, bil pa je kratek. Z njim so nas želeli spomniti vsega, kar se v društvu že leta in leta dogaja, številnih športnih in kulturnih prireditev, ki pa niso nastale kar same od sebe.

Poročali so predsednik, tajnik in blagajnik, smučarska sekcija, planinci, gledališka skupina. Začrtano delo je bilo izpeljano, na proslavi dneva žena se je trlo ljudi, prav tako je bila kočna na jesenskem pikniku skorajda premajhna, smučarske ekipe Triglav sicer nima, posamič pa so njeni člani dosegli lepe uspehe v društvenem tekmovanju in tekmovanjih ostalih društev, na smučarskem prvenstvu jugoslovanske mladine v Švici, ter na tekmah za JU-SKI pokal v Švici, Avstriji in Zvezni republiki Nemčiji. – 13. Slovenskemu veleslalomu je muhasto vreme na predvečer sicer streglo z dežjem, tako da obupani organizatorji še spati niso mogli, ob treh zjutraj pa je le pričelo snežiti, pa še tako močno, da je bilo dopoldne snega dovolj, proga pripravljena, na štartu pa 150 tekmovalcev. Slabše je bilo s tradicionalno prireditvijo »Slovenski planinski ples«.

Novemu upravnemu odboru, katerega sestavljajo Mirko Bajt, Dušan Beg, Jože Čepon, Metod Fikfak, Roman Kranjc, Janez Kušar, Anton Pernek, Milka Rahne, Monika Sigris in Edvard Šlogar, ključemo trikratni hura, pa dobro si razdelite delo, da bo za vsakega prav, mi pa bomo, vsak po svojih močeh, pomagali. In, da ne pozabimo tudi nadzornega odbora, tega sedaj sestavljajo Marjan Hudina, Karel Koren in Damjan Hladnik.

Breda Stepič-Cechich

Umrla je Albina Abram

Pevski zbor društva Jadran v Freyming-Merlebachu je 10. oktobra 1984 izgubil dolgoletno članico in dobro pevko Albino Abram, ki je umrla v starosti 69 let. Zapustila je pet, zdaj že preskrbljenih otrok, ki jih je vse naučila svojega materinega jezika, za kar so ji vsi hvaležni, saj redno potujejo k sorodnikom in na počitnice v staro domovino. Bila je dobra ženska, vedno pripravljena pomagati pri vseh društvenih zadevah, pogrešamo jo tudi pri pevskem zboru Jadran. Ob zadnjem slovesu smo jo pospremili v velikem številu. Ostala nam bo v trajnem spominu, hvaležno se je bomo spominjali.

Karolina Škruba

Umrl je Jean Terbizan

Že leto dni se pripravljam na to, da bi vam sporočila, da me je zapustil moj dragi mož Janez. Rojen je bil 11. novembra 1899 na Planini v Vipavski dolini, umrl pa je 28. oktobra 1983. V Francijo se je preselil leta 1930, leta 1934 se je vrnil, da sva se poročila, potem pa je odšel nazaj v Francijo, kjer je delal v rudniku do upokojitve.

Lani, ravno na dan, ko je umrl, je prišla Rodna gruda in Slovenski kalendar. Vse še imam in vsak dan pregledujem ter se tolažim. Naročena sem že od leta 1960. Prilagam sliko mojega Janeza Terbizana. Pozdravljam tudi vse v domovini!

Pavla Terbizan, St. Vallier, Francija

povsod. Slovenci pa se ne damo – če bo mogoče kdaj le zamrla slovenska beseda – slovenska pesem ne bo nikoli. Slovenci ostajamo Slovenci tudi na tujem. To in še mnogo drugega je steklo med pogovori za omizji, na skupnih izletih, srečanjih, posameznih kramljanjih.

Turneja je končana, živela nova turneja

Po turneji pač sa obeh straneh ostajajo najprej samo spomini. Toda ne samo to, ljudje, ki bi se sicer pred tem na cesti samo srečali in šli naprej, so zdaj postali dobri znanci – pravzaprav je premalo reči znanci – postali smo prijatelji, ki se bomo na ta ali oni način hoteli še srečevati. Morda je prav, če ob koncu rečemo tako, kot rečemo ob vsakem obisku: zdaj smo bili na obisku mi, naslednji ste na vrsti vi. In tako najbrž bo. Že ob koncu leta, so nam nekateri obljubili, da pridejo v Slovenijo. Če bodo med objemi svojcev in pojedini, ki jim jih bodo ti pripravili, našli še kaj časa, nas bodo gotovo poiskali. Drugi pridejo poleti – takrat bo časa še več.

Če bi o turneji govorili politiki, bi dejali: Turneja je uspela. Toda namesto tega suhega stavka povejmo: Bili smo med svojimi in če je kdorkoli pogledal s strani skupino, pa naj bo to v Münchnu, Merlebachu, Aumetzu, Bruxellesu, Eisdeni, Heerlenu, Sallaminesu, Parizu ali Ingolstadt, bi res ne mogel reči, kdo je prišel na obisk in kdo živi v teh krajih že od rojstva. Le po narečju bi ločeval – ta je Dolenjec, ta iz Zasavja, oni Gorenjec... Košček Slovenije torej najdeš vsepovsod.

Gojko Bervar

FRANCIJA

»Ponosna sem na svojo narodno nošo, ki me spominja na lepote naše domovine,« pravi naša zvesta dopisnica Karolina Škruba iz Freyming-Merlebacha, Francija.

Občni zbor SD Soča

Prvo soboto v novembru 1984 so imeli člani SD Soče svoj sedmi letni občni zbor. Udeležilo se ga je 53 članov in 9 gostov. Kot vedno so se zbrali v prijetnem Ratskellerju v Thaygenu.

Delovno predsedstvo občnega zbora SD Soča

V uvodnem govoru je predsednik Vicman zaželel dobrodošlico vsem članicam in članom, nečlanom in gostom: Milivoju Novakoviću, generalnemu konzulu v Zürichu, Stjepanu Baraševiću, predsedniku jugoslovanskega kluba 25. maj v Schaffhausnu, Alojzu Špuru, predsedniku SD Planike v Winterthuru, Lučki Kolšek, učiteljici slovenskega dopolnilnega pouka v Schaffhausnu ter Tomislavu Tušku, ravnatelju dopolnilne šole v Schaffhausnu. Ravno tako ni prezrl predaje plakete drugoletnim štiridesetletnikom, katero je prevzel član pevskega zbora Štefan Duvar.

Sledila so poročila predsednika, blagajnika, vodij sekcij (kegljaške, smučarske, pevskega zbora), nadzornega odbora, oskrbnika in nazadnje še gospodarja.

Po poročilih se jim je za povabilo prvi zahvalil generalni konzul. Tokrat je prvič prišel med nas, vendar po pripovedovanju njegovega predhodnika Gustava Kranjca, pozna naše delo in ga tudi zelo ceni. Predsednika SD Planike in YU kluba sta tudi povzela njegove besede in zaželela društvu v naslednjem letu obilo uspeha in medsebojnega sodelovanja.

Ponovno je nastopil predsednik s štirimi šopki, katere je iz hvaležnosti poklonil: Jožici, Lučki, Terezi in Marlies za njihovo nesebično in požrtvovalno delo. Nato so podelili pokale in medalje s kegljaških in smučarskih tekmovanj.

Marsikoga je verjetno presenetilo, da sta gospa Hegeli in gospod Šumajstrič zabila v lani razviti društveni prapor zlata, družina Sepp pa srebrni žebliček. To je ponovni dokaz, da se medsebojno sodelovanje in spoštovanje med Švicarji in Slovenci vse bolj krepi.

Z razglasitvijo novega predsednika Jožeta Zabela, ki bo po dveh letih premora zopet »zagrabil« za delo, se je ob pol

enajsti uri končal resni del občnega zbora. To potrjuje, da so se Sočani nanj resnično dobro pripravili.

Po okusni večerji so se pari ob zvokih Duo Stani lahko vrteli do četrte ure zjutraj.

Barbara Turk-Smrekar

Zbor je najprej nastopil s polurnim koncertom na otvoritvi pravkar obnovljene velike dvorane »folkets hus« za mešano občinstvo, ob 18.00 pa s celournim programom za naše rojake v prostorih društva LIPA.

Člani zbora GAUDEAMUS so v Landskrono prispeli po enotedenski turneji na Danskem. Navezali so stike z nekim danskim pevskim zborom in se z njim dogovorili za turnejo. Na Švedsko so prispeli le »mimogrede«, zato jih pa pri nas nismo bili nič manj veseli! Nasprotno – brez posebnih priprav okoli organizacije smo bili deležni kvalitetnega nastopa zbora iz domovine!

Voditelju zbora Marku Tiranu in njegovim pevcem priskrba hvala za lepo doživetje ob poslušanju njihovega ubranega petja! Zahvala gre tudi mestnemu županu, ki je preko predstavnikov društva LIPA poklonil našim gostom knjigo o Landskroni. Člani društva jugoslovanskih pisateljev na Švedskem Justin in Marija Hriberšek iz Halmstada ter Jon Miloš in Hasan Sabović iz Malmöja so interpretirali nekaj lastnih pesmi in s tem še popestrili ta bogati večer! Nastopil je nekoliko reduciran zbor LIPA, slišali smo pa tudi »Vokalni tercet sester Budja«. Zahvaljujemo se tudi ostalim rojakom, gostom iz Malmöja za njihov obisk pri nas; posebej pa godcema Martinu Pečovniku in Cirilu Sečniku za vso njuno dobro voljo ta večer! Pozabiti ne smemo naših kuharic Marije Novak in Štefke Bergh, pekov Jožeka Iviča in Mirka Kunca ter vseh, ki so tega dne požrtvovalno priskočili na pomoč! Hvala tudi prijaznim družinam, ki so ponudile svoje domove, tako da so naši gostje lahko udobno preспали preostali del noči.

A. B.

ŠVEDSKA

Gostovanje slovenskega komornega zbora Gaudeamus iz Ljubljane v Landskroni

Slovensko kulturno društvo LIPA je to sezono kulturnega dela začelo na poseben način: rojake v Landskroni je obiskal 30-članski komorni zbor iz Ljubljane. Marko Tiran, pevovodja zbora, je odgovoren za ves repertoar, katerega sestavljajo skladbe Bacha, Gershwina, Jobima, Adamiča, Prelmra, Kramolca, Žganca in drugih skladateljev domačega in tujega porekla.

Zofka Klemen Krek ob izročitvi plakete SIM zboru Zarja

ZDA

Uspešen koncert zbora Zarja

Slovenski pevski zbor Zarja je imel svoj redni letni jesenski koncert v nedeljo, 28. oktobra 1984. To je bil že 68. redni koncert, ki se je odvijal pred nabitno polno dvorano prijateljev slovenske pesmi in zbora Zarja. Upamo,

da smo vse obiskovalce zadovoljili s programom, saj je bil to tudi naš namen.

Prav prijetno smo bili presenečeni, ko nam je v imenu Slovenske izseljenske matice generalni konzul Zofka Klemen-Krek podarila diplomoplaketo v priznanje za naše dolgoletno delo pri širjenju in ohranjanju slovenske pesmi v Ameriki. Naša prisrčna hvala za priznanje!

Na tem koncertu smo Zarjani podarili plaketo našemu dolgoletnemu članu Edvinu Poljšaku, ki je s svojimi talenti in znanjem veliko prispeval pri rasti našega zbora. Član je že od leta 1938 in je priljubljen pri vseh. Na žalost pa je nekaj dni pred koncertom umrla njegova mama Viktorija (Viki) Poljšak. Bila je edina še živeča ustanovna članica, od leta 1920. V mlajših letih je nastopala kot solistka z izredno lepim glasom. Poleg tega je delovala v številnih organizacijah, vedno za dobrobit delovnih ljudi in za tesnejše vezi med njej tako ljubo Slovenijo in njeno novo domovino. Zelo jo bomo pogrešali. V imenu Slovenske izseljenske matice in drugih jugoslovanskih organizacij je bilo prebrano sožalno pismo, zbor Zarja pa ji je zapel žalostinke v pogrebnem zavodu in ob odprtem grobu. Počivaj v miru, draga Viki!

V začetku oktobra smo imeli tudi priložnost spoznati se s predsednikom Slovenske izseljenske matice Matjazem Jančarjem in z urednikom Rodne grude Jožetom Prešernom. V glavnem so se pogovori nanašali na tesnejše sodelovanje, na izmenjavo obiskov in na prijateljske vezi na sploh. Prijetno smo se počutili v njuni družbi.

Za pevski zbor Zarja: Jennie Fatur

Vida Shiffrer (prva z leve) med prijateljci iz ZDA in Ljubljane lani poleti na izletu po ZDA

Umrl je Jakob Štrekal

V Richmond Hts, OH, je 27. septembra 1984 umrl Jakob Štrekal, ki je bil dobro znan med vsemi slovenskimi rojaki na clevelandskem območju. Rojen je bil pred 73 leti v Clevelandu.

Jakob Štrekal je bil ponosen in prizadeven Slovenec, ki se je vse življenje udeleževal na kulturnem, gospodarskem in socialnem področju med slovenskimi izseljenci v Clevelandu in okolici.

Dolga leta je bil tudi naročnik Rodne grude, kjer je občasno objavljaj članke o zgodovini naših izseljencev. Trikrat je obiskal tudi domovino svojih staršev.

Mnogi, ki smo ga poznali, ga bomo pogrešali, saj se je z njegovo smrtjo pretrgala še ena od številnih niti povezave med starim krajem in Ameriko.

Lojze Gorenc

Velika občudovalka in prijateljica Slovenije

Vida Shiffrer je velika občudovalka in prijateljica Slovenije. V prejšnjih letih je svoj dopust leto za letom preživljala v Sloveniji, od tega dober del časa na Voglu.

Po končani drugi svetovni vojni je pri Progresivnih Slovenkah v ZDA pomagala in zbirala material in denar za pomoč Sloveniji. Zdaj prizadevno pomaga pri urejanju Doma za ostarele v Euclidu. Ta dom je eden izmed najbolj urejenih in oskrbovanih v Ameriki. Udeležuje se raznih akcij za pridobivanje sredstev za ta dom, tako na primer pečenja potic, pa tombol in slično. Govori in piše slovensko in z branjem knjig in druge literature svoje znanje našega jezika stalno izpopolnjuje.

Kot advokat je zelo spoštovana in cenjena med starejšimi slovenskimi rojaki, kakor tudi med mlajšimi generacijami.

Zavzema se za uspešno realizacijo vseh nastopov in gostovanj naših kulturnih skupin in pomaga z nasveti in izkušnjami v prireditvenih odborih (nastop Slovenske filharmonije, predvajanje slovenskih filmov itd., itd.).

Zelo dobro pozna, spoštuje in ceni Ameriko kot svojo domovino, a nič manj Slovenijo, kot domovino svojih staršev in prednikov.

Vera B.

ARGENTINA

Stoletnica Ushuaie

Ushuaia, najjužnejše mesto v Argentini in morda sploh na svetu, je sredi oktobra 1984 proslavilo stoletnico ustanovitve. Po znanih podatkih so mesto ustanovile družine priseljencev iz Dalmacije.

Argentinska vlada je dala proslavam jubileja tega mesta velik poudarek, saj je na slovesnosti govoril tudi argentinski predsednik Alfonsin. Po svojih močeh so ob pomoči jugoslovanske ambasade sodelovali tudi jugoslovanski izseljenci v Argentini. Na proslavah je sodelovala tudi folklorna skupina društva Triglav, prikazali pa so tudi nekaj jugoslovanskih dokumentarnih in turističnih filmov.

Zanimivo je, da je poskrbelo za letalski prevoz folklorne skupine, ki ni mogla sama kriti velikih stroškov prevoza, kar argentinsko vojaško letalstvo.

Umrl je Alberto Gregorič st.

V juniju 1984 je v Buenos Airesu umrl zaveden Slovenec Alberto Gregorič st. Rodil se je v Prvačini pri Novi Gorici in tako kot mnogi napredni Slovenci, se je tudi on umaknil pred fašističnim nasiljem. Pot ga je zanesla v daljno Argentino, kjer si je ustvaril družino in svoje otroke vzgajal v patriotskem duhu. V njegovem domu so vedno govorili samo slovensko.

Leta 1976 je prvič prišel na obisk v Slovenijo ter ostal pri sinu in snahi kar sedem mesecev. Prav s težkim srcem je odhajal nazaj v Argentino. Obljubil je, da se bo kmalu vrnil za stalno, vendar se mu ta želja ni izpolnila.

Tako je slovenska skupnost v Buenos Airesu izgubila še eno slovensko korenino.

AVSTRALIJA

Opravičilo Ivanki in Antonu Bulovec

Slovensko društvo Sydney se je Ivanki in Antonu Bulovčevima opravičilo za žalitve, ki jih je leta 1981 objavilo njihovo glasilo »Avstralski Slovenec« glede njune poštenosti. SDS priznava, da so bile napisane trditve napačne, jih preklicuje in se obema prizadetima opravičuje za škodo in težave, ki jima jih je s tem povzročilo. V imenu odbora Slovenskega društva Sydney je to opravičilo podpisal predsednik Ivan Koželj.

od porabja do čedada

Koroški Slovenci protestirali na ulicah

V petek, 16. novembra 1984. je bilo središče Celovca na Koroškem ožarjeno z baklami protestnikov, Slovencev in njihovih nemško govorečih somišljenikov, ki so na ta način zahtevali ohranitev dvojezičnega šolstva. Demonstranti so vzklikali gesla in zahtevali, da se odpravi v šolstvu vsak poskus ločitve slovenskih od nemško govorečih otrok. Znano je, da je poskus reakcionarnih sil, pristašev Heimatdiensta, ki so hoteli z referendumom izglasovati ločitev, klavno propadel. Protest, ki je vznemiril vso koroško in jugoslovansko javnost, je dokaz, da si koroški Slovenci ne bodo pustili vzeti dvojezične šole, saj bi s tem izgubili svojo življenjsko osnovo.

Ob tej priložnosti je dr. Matevž Grilc, predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev, izjavil: »Na Koroškem smo danes v položaju, ki ima kljub velikim težavam tudi nekaj pozitivnih vidikov, in sicer v tem, da imamo podporo tudi med nemško govorečimi, česar v podobnih okoliščinah do danes še nismo imeli. Skoraj vse mladinske organizacije na Koroškem, razen skrajno nacionalne v koroškem Heimatdienstu ali v svobodnjaški stranki, ki je zasnovala zakonski osnutek za spremembo šolske ureditve, so se združile v podporo slovenski narodni skupnosti na Koroškem.«

Dr. Marjan Šturm, tajnik Zveze slovenskih organizacij, pa je dejal: »Čakajmo nas težki časi! Slovenci moramo imeti ob tej demonstraciji kompleksen program bitke za dvojezično šolstvo. Menim, da boj ne sme prenehati, ampak bomo morali preko demokratičnih sil v Avstriji sprožiti razpravo na širšem ozemlju, razpravo z ljudmi in tako rekoč ustvarjati javno mnenje za dvojezičnost. Že zdaj pa moramo zasnovati ukrepe, ki jih bomo podvzeli, če bo prišlo do sprememb. Zagovorniki ločitve šol nimajo nobene strokovnjaka, ki bi podprl zahteve nemških nacionalistov. To zožuje manevrski prostor strank, ker vztrajajo same in po strokovni plati nimajo podpore. Nasprotno pa je delovna skupina celovške univerze, ki je elitna institucija in se znanstveno ukvarja z

manjšinskim problemom na Koroškem, izdelala reformni program, ki ga bomo lahko koroški Slovenci predložili strankam ob pogajanjih.«

Slovenska beseda na tržaški radijski postaji

Slovenska radijska postaja »Radio Trst A« je začela v lanskem oktobru obdobje nove kulturno-umetniške sezone, ki bo razdeljena na tri tromesečja. V deželnem sedežu RAI za Furlanijo-Julijsko krajino so dali pobudo za razmah izvirne radijske igre za odrasle, za otroke in odraščajočo mladino ter izvirne radijske igre v narečju in v ta namen objavili razpis. Natečaja so se lahko udeležili avtorji s stalnim bivališčem v Italiji, dela pa so morala biti izvirna in neobjavljena. Dela so se morala odlikovati po tem, da posegajo v živo stvarnost, sedanjost in obravnavajo pereče probleme te dobe.

Za vse tri zvrsti radijskih iger so predvidene prve, druge in tretje nagrade (prve nagrade so 600.000, 400.000 in 400.000 lir), izid natečaja pa bo objavljen do 31. maja 1985.

Z novim razpisom želijo na slovenski radijski postaji »Radio Trst A« pospešiti ustvarjalnost slovenskih avtorjev v deželnih oddajah in pritegniti dobre, zlasti mlade ustvarjalce.

Knjige dveh založb za koroške Slovence

Koroški Slovenci so veliko prispevali h koroški in slovenski kulturi. Že več kot 130 let deluje na tem območju Mohorjeva založba, ki je tesno povezana z matično domovino, zlasti s Celjem in Mariborom.

Izdajanje slovenskih knjig na Koroškem pa je po vojni precej zamrlo. Danes se znova kaže hotenje po objavi te dejavnosti, zlasti v založbah Mohorjeve družbe in novoustanovljene založbe Drava. Obe sta si zadali nalogo, da bosta nudili slovenskemu bralcu kakovostno branje, hkrati pa približali slovensko ustvarjalnost avstrijskemu in celotnemu nemškemu prostoru. Konec novembra lanskega leta sta se obe založbi predstavili na avstrijskem tednu knjige, kjer sta predstavili dela, ki sta jih natisnili, ne le v slovenščini, pač pa tudi v dvojezičnih izdajah. Mohorjeva družba je skupaj s krščansko kulturno zvezo priredila literarni večer, na katerem je sodeloval pisatelj Pavle Zidar iz matične domovine in koroški literati Maja Haderlap, Franci Merkač, Janko

Ferk in Petrarkov nagrajenec Gustav Januš.

Mohorjevi družbi predseduje danes Frank Kattinig, založbi Drava pa Alojz Wieser. Za leto 1985 je Mohorjeva družba pripravila: Letni Mohorjev koledar, tradicionalno Pratiko, narodopisno knjigo Čar letnih časov dr. Pavleta Zablatnika, izbor z literarnega natečaja ob 130-letnici Mohorjeve družbe in drugo. Založba Drava pa je med drugim pripravila Koroški koledar, potopisne spomine Franceta Bevka »Rož, Podjuna, Zila«, razpravo dr. Luke Sienčnika »Koroški Slovenci v boju za slovensko šolo« in izbor radijskih oddaj o lepi slovenščini Janke Messnerja.

Radio Opčine se bori za obstoj

Radio Opčine, edina zasebna slovenska radijska postaja v tržaški pokrajini, se je ob koncu leta pridružila vsedržavnemu protestu zasebnih radijskih postaj zoper ukinitvev nekaterih med njimi. Italijanska vlada namreč namerava na priporočilo Evropske gospodarske skupnosti z zakonom zmanjšati število teh postaj, ki jih je na območju Trsta okrog dvajset in druga drugo motijo, ko se križajo s signali, popevkami, reklamami in oddajami. Tako predstavljajo motnjo za osrednje radijske hiše v Italiji.

Radio Opčine poudarja v svojem protestu, da bi ukinitvev njihove postaje usodno vplivala na ohranjanje slovenske besede v italijanskem prostoru, kjer živi slovenska narodnostna manjšina. Preko stalnih oddaj se nenehno dokazuje in osvešča naše prebivalstvo v Furlaniji-Julijski krajini, posebno v tržaški, goriški in videmski pokrajini.

Radio Opčine je pozval vse Slovence širom Italije, naj podprejo njihovo pobudo, ki se zavzema za dosledno ustavno uveljavitev svobodnega izražanja v materinem jeziku tudi s pomočjo zasebnih radijskih postaj.

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Proti toku je težko plavati.

Rad bi me v žlici vode utopil.

Rajši junaški umreti, kakor babinski živeti.

Reži se kotel loncu.

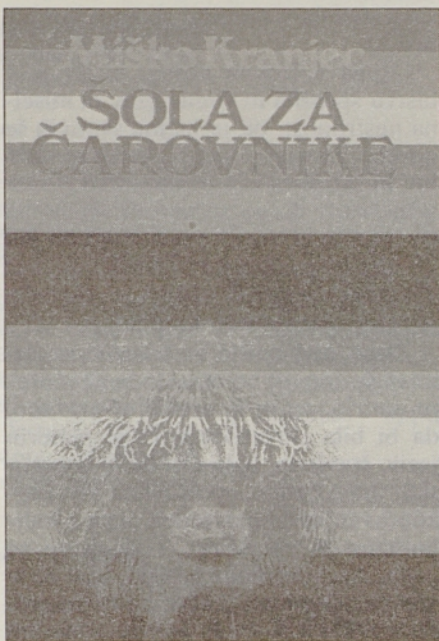
novе knjige

Pet knjig in koledar Prešernove družbe

Prešernova družba v Ljubljani je izdala za leto 1985 v redni knjižni zbirki pet knjig v uredništvu pisatelja Ivana Potrča. Prva, spomini EDVARDA KARDELJA: Boj za priznanje in neodvisnost nove Jugoslavije 1944–1957 obravnava nacionalno vprašanje in nastajanje nove Jugoslavije v najbolj kritičnih obdobjih zgodovine. Prikazuje boj za priznanje narodnoosvobodilnega boja s strani zaveznikov, naše kljubovanje dogovorom v Moskvi in na Jalti, ob delitvi vpliva v Jugoslaviji na »fifty-fifty« med Stalinom in Churchillom, Kardejeve pogovore s Stalinom, delovanje mimo krempljev Informbiroja, vse do pretrganja stikov in podrejenosti Moskvi in do opredelitve za samoupravno pot v socializem, z ustanovitvijo delavskih svetov leta 1950. Opisana so še iskanja pomoči ob gospodarski blokadi z Vzhoda, sporazum z Združenimi državami Amerike, pa jalovalova prizadevanja, da bi Jugoslavijo vključili v NATO pakt. Vsa ta poglavja so strnjena v napeto zgodbo z najpomembnejšimi akterji svetovne politike.

Druga ČLOVEK Z VEČ IMENI, ki jo je napisal Franc Šetinc, znani politični in družbeni delavec, je pretresljiva zgodba, ki mu jo je povedal kmet Jože Klinar, doma s Planine pod Golico, vendar služi le za okvir. Posega v čas druge svetovne vojne, ko Jožeta Nemci nasilno mobilizirajo, znajde se na vzhodni fronti, pade v rusko ujetništvo in se priključi prvi jugoslovanski brigadi, ki se tolče v okviru Rdeče armade na Sremski fronti za osvoboditev Jugoslavije. Leoben, Krakov, Ukrajina, Srem, pol ruski, pol jugoslovansko-partizanski – nekdanji nemški vojak, drobec v nesmislu vojne vihre, se vrne na svojo domačijo. Sreča se s sumničeni, sodeluje pri vaških odkupih, očitajo mu, da se je izneveril Titu in partiji, da je stalinist... Svoboda, zadruge in vračanje spominov v obliki nemških turističnih deviz, in krivični zapor. Življenje in ideologija v večnem navzkrižju, poedinec, ki se hoče le ohraniti, za vsako ceno, dajejo pisarju prizvok napete, žive pripovedi.

ŠOLA ZA ČAROVNIKE je naslov ene izmed črtic, ki jih je napisal Miško Kranjec in so zbrane izšle v knjigi z istim naslovom. Govore o bosopetih, radoživih otrocih, ki na veliki dlani prekmurskih ravníc kukajo v svet odraslih, ga po svoje doživljajo, preoblikujejo in mu dajejo nadih skrivnostnosti, upanja, hrepenenja. V teh črticah je M. Kranjec strnil svojo mojstrstvo besedovanja do te mere, da jih prebereš na dušek. Njegovi junaki so

mali ljudje, ki jih pestijo sile, močnejše od njih. Tu so dninarji, ki gredo po svetu za kruhom, tudi v Ameriko, čuteči, dobrodušni kmetje z nesluteno dobroto v sebi, priklenjeni na grudo. Zaživi tudi čista lirika, do razgaljanja iskrena, izpovedana v črtici Zenitev. In kdor prebere te črtice, bo lažje razumel Kranjčevo najboljšo delo »Strici so mi povedali«, po katerem je posnet tudi film.

ČRNI ČLOVEK je naslov zgodbe, ki jo je napisala Polona Škrinjar in razgalja dvojnost sodobnega polkmečkoga polmestnega ali pomeščanjenega človeka, ki niha med v sebi zakopano ljubeznijo do zemlje, kmetištvom in življenjem na vasi – pa do lagodnega, »gospodarskega«, modernega uživanja sveta ob vikendu na deželi, potovanjih in navidezni zaposlenosti in navidezni službi in bivanju v betonski stolpnici, mestnem mravljišču. Črni človek je senca minevanja starosvetnega, ki lebdi z boleščjo, depresijo nad vsem neizmernim človeškim prizadevanjem za lepim in trajnim. Jelenovca se imenuje kraj, kjer se junakinja uresniči in se na koncu poistoveti z rastjo. Zavrže mesto in nepravlega sopotnika, ostane na zemlji z dvema negodnima otrokoma. To je zgodba o polnosti, ki si jo pridobiva nazaj z vrnitvijo na zemljo, ko spoz-

na ničnost in plehkost prizadevanj v mestnem svetu.

Knjiga DVOREC pisatelja Čamila Sirajića je življenjska zgodba popotnika, ki nas preseli v orientalski svet, izpoved skopljenca, brezspolnika v turškem haremu, ki so mu vzeli moškost, ki ima le strast po pisanju in razkrinkavanju veličin, oblastnikov propadlega turškega cesarstva muslimanskega sveta, je zgodba podanika, ki nosi turški turban, ki je v tej figuri v bistvu simbol moči nekega naroda, ki ga hoče podjarmiti veliko turško cesarstvo, srbske šegavosti, modrosti in klovnске, dvorne zvižavnosti. Delo je neke vrste zgodovinska arabeska z Vzhoda, preseljena na Balkan z mnogo barvitosti, po vzorcu perzijske pripovedne tehnike, ki rahlo spominja na orientalske zgodbe iz Tisoč in ene noči. Propadli dvorec v propadlem cesarstvu Turkov, prebujena Srbija kneza Miloša v staroveškem Beogradu, ki nadomesti nekdanjo veličino in sijaj, so le okviri za pripoved o zbledelem, uživaškem svetu sultanov, spahij in ag z neštetimi lepimi sužnjami, napol sanjska, napol (nad)realistična pripoved, polna neke dražeče magije in bazarskega lišpa.

Navedenih pet knjig, ki spremljajo koledar Prešernove družbe za letošnje leto, stane v broširani vezavi 1000 din. Naročite jih lahko na naslov: Prešernova družba, 61000 Ljubljana, Borsestova 27, telefon: (061) 218-909.

Lojze Kovačič: Prišleki

Prva knjiga Prišlekov zajema dva dela, tretji del pa bo izšel letos. To je avtobiografska, pretresljiva izpoved člana družine izseljencev, ki so morali zapustiti Švico pred začetkom druge svetovne vojne in se vrniti v matično domovino Jugoslavijo, ki jo je zajela vojna vihra. Zgodba je razpeta v čas od 1938 do 1945. leta in je s kompjutersko natančnostjo in psihološko pretenjenostjo zgoščen opis zunanjih in notranjih vrenj in dogodkov, kakršne je doživel odraščajoči šolar in so preoblikovala njegov dotedanji pogled na svet.

Družina se naseli v Ljubljani, doživlja strese italijanske okupacije, po očetovi smrti je deček edini oskrbnik družine z občasnimi zaposlitvami, bliža se osvoboditev, prihajajo partizani. Vse to je le okvir pripovedi, ki jo Kovačič z mojstrstvom svoje besede, polnim in lepim jezikom, uvrsti v sam vrh pričevanj, ki so bile kdajkoli napisane o tem velikem obdobju slovenske preteklosti.

Knjigo, ki zajema dva dela, je izdala na 477 straneh, vezano v platno, Slovenska matica Ljubljana, stane pa 1500 dinarjev.

materinščina

Ali je materinščina kazniva?

Slovenščina je eden od zelo razvitih sodobnih jezikov. Že pred štiristo leti, ko je Jurij Dalmatin prevedel **Biblijo, to je vse sveto pismo**, je napravila maturo, svoj zrelostni izpit, in po tistem ni dneva, ni ure, ni leta, da se ne bi sproti še naprej razvijala na vseh področjih življenja. Tako lahko mirno rečemo, da je že zdavnaj napravila tudi doktorat, saj ima svojo univerzo, svojo Akademijo znanosti in umetnosti, svojo vrhunsko književnost in kulturo, da se ji ni treba skrivati pred nobenim drugim jezikom in da se je noben drug jezik, naj bo še tako kulturn in star, ne bi smel sramovati.

Slovenščina res ni eden od posebno starih jezikov, še nikoli v svoji razmehroma kratki zgodovini pa tudi še ni bila tako srečna, da bi se njene meje pokrivala z mejami lastne državne oblasti. Imeli smo sicer Karantanijo, imeli Sama, vendar ne v enem ne drugem primeru ne jezik ne narodnost še nista bila izpričana in živa v današnjem smislu. Tega tudi o poznejšem času, na primer o grofih Celjskih, ni mogoče reči.

Kolikor bolj pa se je v zgodovini bistril pojem jezika, kolikor bolj se je temu pridruževalo še pojmovanje naroda, toliko bolj se je za slovenščino in Slovence kazalo, da so sicer precej strnjeno naseljeni na povsem svojem področju in da sami v bistvu nimajo nobenih ne vladarskih ne ozemeljsko pollaščevalskih pohleptov, da pa jim je življenje za sosede na vseh štirih vetrovih dalo oblastno precej drugačne ljudi.

Tako je slovenščina – in z njo Slovenci – ozemeljsko in državno z mejami še danes razvezana na več delov, tako da smo Slovenci ne le v svoji republiki Sloveniji, temveč tudi pod Italijo, pod Avstrijo, pod Madžarsko, pod republiko Hrvaško in veliko nas je razkropljenih še po vsem svetu. Tako nam gre upravičeno sloves enega najmanjših in gotovo najbolj razkosanih narodov na svetu.

V svoji zgodovini smo glede na tako usodo doživljali že marsikaj, saj vemo, kako so države kljub morebitnemu tisočletnemu izročilu pogosto igrača enodnevnih miselnosti, ki znajo včasih celo kljub številčni manjšini svojih zagovornikov zaradi spretne ali pa kar nesramne politike nasilja pritisniti pečat celoti. Tako sta fašizem v Italiji in nacizem v Nemčiji zaradi svoje nacionalne nestrpnosti napravila toliko škode in krivic tudi slovenščini in Slovencem, da sta se med nami za vse večne čase vtisnila v narodni spomin kot bič božji.

Druga svetovna vojna, ki jo je v bistvu sprožila in vodila prav ta miselnost nestrpnost, pa je vsemu svetu in še posebej Evropi prizadejala toliko strahot in škode in zahtevala toliko človeških žrtev, da so se narodi večinoma streznili in bi človek pričakoval, da jim bo bližnja preteklost svarilen zgled za vekomaj. Ampak očitno je človeški spomin včasih hudo kratek.

Zlasti pod Italijo in Avstrijo se namreč še zmeraj ne morejo in ne morejo umiriti strasti in urediti stvari tako, da bi bila slovenščina, ki je materin jezik številnih italijanskih in avstrijskih državljanov, spoštovana kot enakopraven in enakovreden jezik z italijanščino in nemščino. Tudi če se za nekaj časa poležejo pritiski, tudi če je včasih celo videti, kakor da bo nazadnje vendarle zmagala pamet in bo tudi to vprašanje zadovoljivo in razumno urejeno, se zmeraj znova zbudi kakšen hudič v kateri od političnih skupin (nekaterim pa je to kar del programa, ker so pač po svojih načelih v neposrednem sorodstvu s fašizmom in nacizmom) ali težej, ki so v teh državah najbolj v časteh, in že se sproži nov val zatiranja, zapostavljanja, poniževanja, nestrpnosti, val, ki ni vreden človeškega dostojanstva, ki ni na višini dvajsetega stoletja, temveč priča o srednjeveški miselnosti, o preganjanju čarovnic in iskanju dozdevnih krivd. Srednjemu veku in v novejšem času je kvečjemu še Hitlerju moglo priti na misel, da je iskal boljšo raso, ugle dnejsi jezik, čisto kri ali pravo barvo polti, samo da se je lahko s takimi pretvezami znebil sicer neoporečnega soseda. Zato tudi današnje omalovaževanje slovenščine kot manjvrednega jezika, nevrednega, da bi enakopravno nastopal v šoli ali v parlamentu, na univerzi ali na akademiji, v vsakdanjem sporazumevanju ali v umetnosti, priča o duhu fašizma in nacizma, ki znova napovedujeta nov mrtvaški ples.

Resnično se sprašujemo, kako dolgo bo morala slovenščina kot materinščina še vztrajati onkraj mej Slovenije, preden bo dokazala, da ni zločinska, da nima nobenih prevratnih ali revanšističnih namenov, temveč da želi biti

le enakopravna soseda drugih materinščin, ki imajo to srečo, da so hkrati tudi tako imenovani državni jezik? Kako dolgo bodo politične stranke še izigravale in odlagale sprejem takih zakonov, ki bi enkrat za vselej onemogočili jezikovno nestrpnost in krivičnost, do zdaj tako odvisni od vsakokratne trenutne politike?

Kako dolgo bomo morali še prebrati članke: Vse manj pravic za slovenščino na Tržaškem, v Furlaniji in Julijski krajini? Kako dolgo bomo morali še pošiljati proteste proti gonji sovražnih nemško nacionalističnih sil na Koroškem?

Janko Moder

Ko z obronka

Ko z obronka svojega horizonta
zdrsnem v omamnost pozibavanja
nikoli izginulih sledi
na vijugah prozornih cest,
ko v pozebli krošnjah
najinega brstenja
nenadno ponovno vzbrstim
v nedorečeno povest,
takrat v katakombah spomina
oživiš svečano in mladostno,
takrat je tam svetlo,
smeh gozdov se utaplja
v šumenju otroštva,
takrat je z nama prehod glasov
v pregibih in tiarah poljskih cvetov,
takrat ni več klica domov.

Le razgrni se v meni do kraja
vedno, ko prideš.

Naj te čutim do bolečine
šele potem, ko se brez tebe zbudim
na drugem koncu obzorja.

QF17 povratno

Pod nami je Zemlje oblina
v belino oblakov zavita.
V telesu jeklenega kita
nas jemlje nebeška sinjina.

Zdaj v morju nad morjem letimo
v nekdanja oddaljena leta,
kjer Ona že čaka vsa sveta:
še vedno se njeni ji zdimo.

Pa pridemo revni, bogati
v minuli čas. Njene pomladi,
med dneve zaprte v ogradi –
biseri razsuti po trati.

Razpela je srajco zeleno
od hriba do hriba prešerno,
pokrila je roso večerno,
prižgala je luč ugašnjeno.

So same minute se zbrale,
so dnevi ograde pregrizli,
svobodne so, mirne vse misli
na grudih Nje varno zaspale.

Jože Žohar
Sydney, Avstralija

SLOVENE LANGUAGE SUMMER SCHOOL 1985

The Slovene Language Summer School, which was organized for the descendants of Slovene emigrants in the years 1982, 1983 and 1984, was very successful, therefore we intend to continue with it in the year 1985.

In the Slovene Language Summer School we give young people of Slovenian origin, the descendants of Slovene emigrants, the members of the Slovene ethnic communities in the countries adjacent to Slovenia, and the children of Slovenes temporarily working abroad an opportunity to learn the Slovene language, to get acquainted with the Slovene culture and history, as well as life in Slovenia and Yugoslavia.

The School is intended primarily for students attending secondary schools or the first years of university, in other words students 16 years of age or older. 80 participants will be admitted.

The Slovene Language Summer School will last 26 days, from July 15 to August 9, 1985. The educational program of the Slovene Language Summer School includes lectures, language classes, guided tours, visits to cultural institutions and events of interest, visits to work organizations, evening round tables, sports and social meetings.

The program includes:

- 20 days of 4-hour language classes (80 hours in total);
- 3 one-day excursion;
- 12 half-day programs;
- 3 free days and 8 free afternoons.

The entire Summer School program is intended for learning and strengthening one's knowledge of the Slovene language, while at the same time the participants will get acquainted with cultural, historical, geographic, socioeconomic and other characteristics of Slovenia and Yugoslavia.

Summer School will be conducted in Slovene. The language classes will be organized at the introductory, intermediate and advanced levels, taking into account the participants' previous knowledge of Slovene. The participants will receive the detailed schedule of classes, lectures, tours and other forms of instruction at the beginning of the Summer School.

The Slovene Language Summer School will take place at the Secondary School of Pedagogics, Computer Science and Natural History in Kranj (the former High School), Koroška cesta 13, 64000 Kranj. The expected day of arrival in Kranj is Sunday, July 14, and the day of departure Saturday, August 10, 1985.

Participants of the school receive room and board at the Ivo Lola Ribar Student Dorms in Kranj, Kidričeva cesta 53, 64000 Kranj. Candidates should enclose the references made by the Slovene associations to the application forms. Travel expenses to Kranj and back are to be paid by participants themselves. Participants themselves or their lodges must pay part of the cost up to the amount of US dollars 200. The fee can be paid by the participants upon their arrival. In special cases the candidate may be freed of charge regarding the reference of the Slovene Association.

The management of Summer School guarantees the participants free room and board in the student dorm and the free teaching aids, and covers necessary costs tied with program tours, the teachers' fees and lectures.

Applications are collected by:

Slovenska izseljenska matica

Cankarjeva 1/II, p. p. 169

61001 Ljubljana

Slovenia-Yugoslavia

telephone: 061/210647, 210732.

Further information can also be obtained at this address. The deadline for applications is March 15, 1985. Candidates will receive the reply by May 15, 1985.

PRIJAVNICA APPLICATION FORM

Ime / Given name

Priimek / Surname

Datum rojstva / Date of Birth

Spol / Gender

Šola, letnik, naslov (za dijake in študente)
School or university, grade or year, address (applies to pupils and students)

Kje je zaposlen, ime podjetja, naslov (za zaposlene)
Employed by (state the name of the firm and its address - applies to the employed applicants)

Poklic / Profession

Zasebni naslov (kraj, ulica, država)
Full home address

Članstvo in sodelovanje v slovenskih društvih
Membership, or activity in Slovene associations

Posebni interesi: folklor, glasba, gledališče, šport
(ustrezno podčrtaj!)
Special interests: folklore, music, theater, sports
(underline the appropriate item).

Znanje slovenskega jezika: 1. ne razumem, 2. razumem, 3. deloma govorim, 4. dobro govorim
Knowledge of Slovene: 1. do not understand, 2. understand, 3. speak a little, 4. speak well.

Datum / Date

Podpis / Signature

mislimo na glas

Podobe

Ko smo bili otročaji, smo radi risali, še preden smo se naučili brati in pisati. Z različnimi pisali, ki so nam prišla do rok, tudi z ogljem, kredo ali koščkom opeke smo čečkali po papirju, plotovih in zidovih svoje »umetnine«, ki so za nas predstavljale morda sosedovega

fantiča, očeta, mater, psa, mačko pa tudi nas same. Krog za glavo, večji za trup, nekaj črt za roke in noge, pike za oči, nos in usta in že je bila podoba ustvarjena. Na te čečkarije smo bili od sile ponosni in radi smo se z njimi pobahali pred drugimi, seveda, če slučajno niso bile na zidovih domače ali sosedove hiše in smo se bali kazni. Morda se včasih nasmehnemo, ko se spomnimo na tiste čase.

Danes riše vašo in našo podobo življenje samo. Z novimi črtami, sencami in svetlobo jo nenehno dopolnjuje. Koliko je teh podob vseokrog nas in kako zelo odmaknjena in zamegljena je med njimi naša lastna. Kaj vse vidimo na njih in škodoželjni kritično ugotavljamo.

Teta Marjana, kaj se vam ne zdi smešna s tistim svojim neprestanim hvalisanjem, kako lepo so se imeli na počitnicah, koga vse so srečali in spoz-

nali in kam bodo še potovali. Pa tiste njene kričave obleke, le kaj misli, da si bo še tretjega moža ujela nanje?

Sosed, to ti je falot, zahrbtni lump. Tista njegova pogosta službena potovanja pa dolga ganljiva poslavljanja od žene: Srček, bodi pridkana, kmalu se vrnem. Oh, komaj čakam, da bom spet doma! Pa cmok, cmok, ljubo ženo na lica, na usta, na nos, kar pred vrati, da ja vsi vidijo, kako prisrčno rad jo ima njen zvesti mož. No, pa mi je dober znanec povedal, da ga je že nekajkrat srečal v sosednem mestu v motelu z mlado frajlico, haha! Kaj pravite?

Že veste? Oh, saj človek težko verjame. Res, meni kar ne gre v glavo. Saj ste že slišali? Ne? Bizjakove vendar dobro poznate. Skupaj ste bili na počitnicah. Zdaj pa ima Bizjak drugačne skrbi. V preiskavi je zaradi milijonske poneverbe, kdo bi si mislil, kaj takega, kajne?

Podobe, podobe, ki jih riše življenje, plešejo krog tebe in vsaka ti ima povedati toliko razburljivega, da skoraj ne prideš do sape. Kakšni so vendar dandanes ljudje, kdo bi si mislil, si licemerno dopoveduješ in meniš, da si sam visoko nad njimi. Saj ne utegneš, ko se toliko ukvarjaš z vsemi drugimi, malo globlje pogledati vase, si ogledati svojo lastno podobo in jo oceniti, koliko novih črt in tudi senc ji je dodalo življenje.

Pa bi bilo morda kar prav.

Ina

Aškerčeva ulica na Ptuj, značilnost iz srednjega veka.

filatelija

V času od 20. do 29. oktobra je Skupnost JPPT izdala še tri priložnostne znamke, vse z nominalno vrednostjo 6,00 din, natisnjene pa so bile v Zavodu za izdelavo bankovcev v Beogradu v polah po 25 znamk.

20. oktobra je izšla znamka v počastitev 40-letnice osvoboditve Beograda. Pokojni tovariš Tito je tedaj dejal: »Tudi v najtežjih dneh vojne vihre, v najstrašnejših ofenzivah sem mislil sam pri sebi: v Beogradu smo začeli vstajo, v njemu se bo tudi zmagoslavno končala. Ta veliki dan je sedaj prišel. Med nami je le malo onih, ki so leta 1941 krenili v vstajo. Svoja življenja so darovali za temelje svoje domovine, da bi bila svobodna in taka, kot si jo želi ljudstvo.«

Likovno je znamko obdelal akademski slikar Dušan Lučić, na njej pa je grb mesta

S. Gregorčić -- Goriški slavček.
15. 10. 1844 - 24. 11. 1906

tudi kot etnomuzikolog, glasbeni publicist, organizator in pedagog. Napisal je številne solo pesmi, pesmi za zборе, skladbe za klavir, komorna dela, simfonijsko poemo Smrt majke Jugovića, suite za godalni orkester Intimna, glasbo za avantgardni balet Sobarjeva metla in druga dela.

Likovna rešitev znamke je delo akademskega slikarja Dušana Lučića, motiv na znamki pa je portret Miloja Milojevića z notami v ozadju. Natisnjena je v tehniki dvobarvnega ofseta.

29. oktobra pa je svojo 40-letnico ustanovitve praznoval tudi časopis Nova Makedonija, ki je prvič izšel v vasi Gorno Vranovci pri Velesu. Do 9. marca 1945 je izhajal občasno, od tega dne dalje pa kot dnevnik. To je bil tudi prvi dnevnik, ki je pričel redno izhajati v makedonščini.

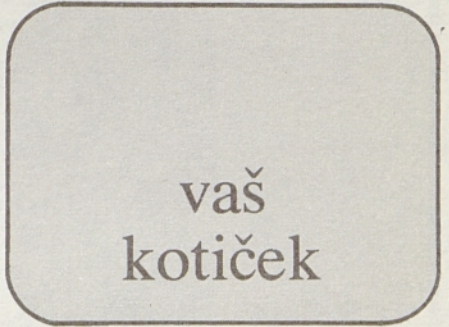
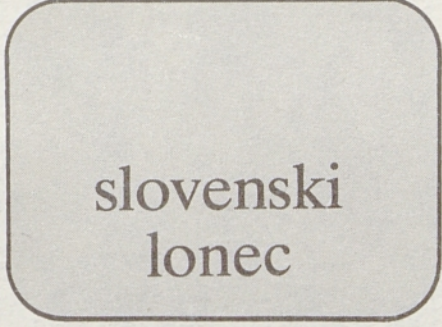
Na znamki je motiv prve številke lista Nova Makedonija in ene od njenih novih števil. Grafično jo je obdelal akademski slikar Dimitrije Čudov, natisnjena pa je v tehniki dvobarvnega ofseta.

Orehova potica s pregreto smetano

Za testo potrebujemo: 60 dag moke, 3 do 4 dag svežega kvasa, 1 jajce, 5 dag kuhanega masla, po potrebi mlačnega mleka. Za nadev pa: 30 do 40 dag orehovitih jedr, 1/2 litra goste, pregrete smetane.

Zamesimo testo za potico in ga dobro stepemo. Vzhajane razvaljamo, na debelo namažemo s smetano in potresemo z orehi. Zvijemo in denemo v model. Ko testo ponovno vzhaja, spečemo. Ta potica je brez sladkorja in dišav. Posamezne plasti se morajo lepo ločiti, kar povzroči smetana. Tako narejena potica je še vedno priljubljena ponekod na Dolenjskem.

Na pobudo Bogomila Lilije iz Kopra je bila v tiskarni Tomos v Kopru natisnjena razglednica ob 140-letnici rojstva Simona Gregorčića z motivom z znamke.

Dolenjski fižolovi štruklji

Pripravimo vlečno testo, ki ga zdaj lahko kupimo tudi zmrznjenega. Za nadev potrebujemo 30 dag fižola, 2 jajci, 1 dl goste smetane in 1 dl smetane za poliv.

Testo razvlečemo, namažemo z nadevom, zvijemo in spečemo. Pečeno oblijemo s smetano, pustimo nekaj minut, potem pa razrežemo. Serviramo kot prilogo k mesu, h kisli repi ali zelju, k solatam. Za nadev kuhan fižol pretlačimo, zmešamo z jajcema in smetano. Nadev je boljši, če je fižol še malo topel.

Ajdov trijet

Za testo potrebujemo 4 jajca, 5 žlic ajdove moke, 5 žlic sladkorja, limonino lupino in maščobo za pekač. Za poliv pa: 1/2 litra vina, 1/4 litra vode, 1/2 dl ruma, 2 dag sladkorja, limonino lupino, klinčke in cimet.

Jajca penasto umešamo s sladkorjem, dodamo presejano moko in sesekljano limonino lupino. Testo položimo v pomazhen pekač in spečemo. Še rahlejšje je testo, če umešamo s sladkorjem samo rume njake in testu nazadnje dodamo sneg. Ohlajeno sladico zrežemo na rezine, rezine pa napojimo s polivom.

Za poliv vino, dišave in vodo segrejemo, da skoraj zavre, prilijemo rum in dobro premešamo. Dišave odstranimo in s polivom polagoma napojimo rezine.

Prodaj visokopritlično **enodružinsko hišo** z vrtom (600 m²), prirejeno kot dvo-stanovanjsko, v visoki 5. fazi izdelave, na lepem idiličnem kraju 4 km iz Kranja. Ponudbe in eventualni datum ogleda sporočite na tel: 061 (Ljubljana) 486-009 popoldan in zvečer.

Prodaj **novjšo hišo** z eno, dvo in trosobnim stanovanjem (vsega 350 m²) na parceli 630 m², z vrtom in dvema velikima garažama. Hiša stoji na vzpetini v Črnučah, ob glavni cesti (200 m), 8 km iz Ljubljane, primerna za obrt. Cena po dogovoru. Ponudbe na: Bitenc, 61231 Ljubljana - Črnuče, Strniševa 12. Telefon: (061) 373-408.

Prodaj novo **enostanovanjsko hišo** blizu Sevnice. Lepa sončna lega na deželi, z lepim sadnim in zelenjavnim vrtom. Telefon v hiši. Informacije na naslovu: Jožica Jagodič, Drožanjska 50, Sevnica.

Dvosobno stanovanje v mirnem okolju v terasastih blokkih v Kosezah v Ljubljani, 74 m² (54 m² stanovanjske površine, 20 m² terase), prodaj po 69.000 din za m². Lahko tudi z opremo, telefon in garaža. Ponudbe po tel.: (061) 574-625 zvečer.

Fani Štrukelj iz Šentruperta na Dolenjskem pozdravlja vse bralce Rodne grude širom po svetu. Kljub njenim 94 letom je še vedno čila in zdrava in nadvse ljubi Rodno grudo, prav tako pa rada prebira vse po vrsti. Do leta 1967 je živela v Združenih državah Amerike, potem pa se je vrnila v rodno Dolenjsko, v rojstno hišo svojega moža Leona Štruklja, ki je bil mnogim dobro poznan kot uspešen društveni delavec.

Uredništvo Rodne grude ji želi še veliko zdravja in dobre volje.

Beograda z grafično rešitvijo obletnice osvoboditve. Znamka je natisnjena v tehniki večbarvnega ofseta.

27. oktobra je izšla znamka ob 100-letnici rojstva Miloja Milojevića (1884-1946) velikega srbskega skladatelja in muzikologa, saj je bil med obema vojnama najuglednejša osebnost beograjskega glasbenega življenja. Znan je bil

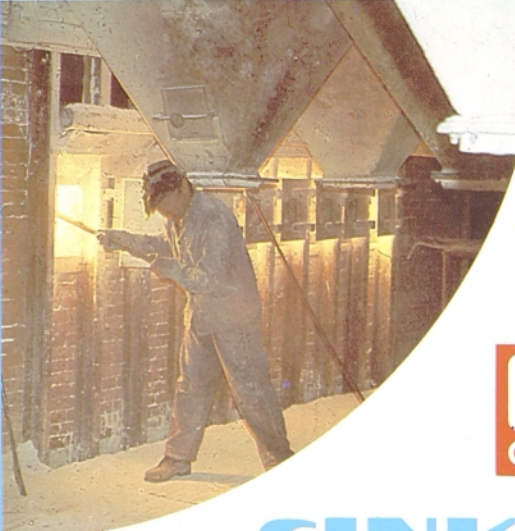
**NARAVA DAJE NAJBOLJŠE
RADENSKA »TRI SRCA«**

lesna
slovenj gradec

SORTIMENTI GOZDNEGA LESA, ŽAGAN LES IGLAVCEV, IVERNE PLOŠČE, OPLEMENITENE IVERNE PLOŠČE, STENSKÉ OBLOGE, STROPNE OBLOGE, SUMO VRATA, INTRO OKNA, IZOLIR OKNA, KLASIČNA VRATA, ROLETE ZA OKNA, POLKNA POHORJE, OBLAZINJENO POHIŠTVO.

LESNA, gozdarstvo in lesna industrija, 62380 Slovenj Gradec, Gosposvetska 4, JUGOSLAVIJA, telefon (062) 842-571, 842-511, teleks 33165

**CINKARNA
CELJE**

